

dünyaya bakış

Aylık Sosyalist Çeviri Dergisi

Fiyatı: 2500 TL. *(KDV Dahil)*

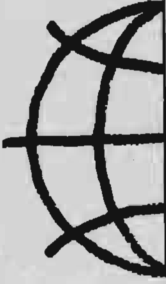
- **Çağdaş Kapitalizm: Fenomen ve Öz** / *S.Menşikov, K.Galbraith*
- **İtalyan Sosyalistlerinin Amaçları** / *G.Tamburrano*
- **Şiddetsiz İlerleme** / *A.Argiolas*
- **Enflasyonu Gemlemek** / *E.Niul*
- **Sovyet Tarihine Alternatif Yaklaşımlar** / *N.Romanovski*

OCAK 1990 **21**

dünyaya bakış

Aylık Sosyalist Çeviri Dergisi

Dünyaya Bakış, Aylık Sosyalist Çeviri Dergisi
Sahibi: Su Basım Yayın Sanayi Ticaret A.Ş. adına Şefik Çalık ☐ **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** Zeki Demirhisar ☐ **Yönetim Yeri:** Çatalçeşme Sk. 15/1 Cağaloğlu-İSTANBUL **Tel:** 522 11 96 ☐ **Dizgi** Maraton Dizgievi ☐ **Kapak Baskı:** Kent Basımevi ☐ **İç Baskı:** Paşahan Basımevi ☐ **Dağıtım:** Etkin Dağıtım Ltd. Şti. Molla Fenari Sok. No: 5 Tel: 513 77 10 Cağaloğlu-İstanbul ☐ **Abone Koşulları:** (Yurtiçi) 6 Aylık 12.500 TL., 1 yıllık 25.000 TL.; (Yurtdışı) 6 aylık 15 DM, 1 yıllık 30 DM Tek Dergi 3 DM **B.Almanya Temsilcisi:** Bahattin Erdem
Hesap No: 1056-30421-1066904 Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi-İSTANBUL
Döviz Hesap No: 30100/2308 Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi-İSTANBUL

dünyaya bakış

~~AYLIK~~
SOSYALİST
ÇEVİRİ
DERGİSİ

İçindekiler

OCAK 1990/21

Forum

ÇAĞDAŞ KAPİTALİZM: FENOMEN VE ÖZ

Uluslararası Bir Yuvarlak Masa Tartışması

WMR'*nin Genel Kuramsal ve Global Komisyonu Prag'da toplanan "Çağdaş Kapitalizm: Yeni Değerlendirmeler ve Yaklaşımlar" konulu bir yuvarlak masa toplantısının sorumluluğunu üstlendi. Toplantıya katılanlar Belçika Komünistler Birliği Genel Konsey üyesi, Brüksel Özgür Üniversitesi'nden Jacques NAGELS; Macaristan Sosyalist İşçi Partisi Politika Yüksek Okulu eski rektörü profesör Ferenc KOSMA; Alman Komünist Partisi Yönetim Kurulu üyesi Dr. Kurt STEINHAUS, Halkların Kurtuluşu ve Hakları için Lelio Basso Uluslararası Vakfı'nın Başkanı François RIGAUX; Prefesör Bronislaw MINC (Polonya); ve* **WMR** *yazı kurulu üyesi Profesör Stanislaw MENSHIKOV (SSCB) idi. Harward Üniversitesi Emekli Profesörü John KENNTH GALBRAITH bu toplantıya bir yazı ile katkıda bulundu.* **WMR**'*deki kardeş partilerin birçok temsilcisi de tartışılan konunun kimi yönleri üstüne söz aldılar*

Toplantıya yapılan katkılardan ikisini kısaltılmış olarak sunuyoruz. Ötekiler ise gelecek sayımızda yayınlanacaktır.

KAPİTALİZM NEDEN YAŞAYABİLİYOR?

Stanislaw MENŞIKOV

Gelişmenin zamanı geldiğinde bir noktada kapitalist mülk edinme biçiminin üretimin toplumsallaşmasıyla çelişeceği ve bu yüzden, üretim güçlerinin o andaki

düzeyi ve daha ileri gelişmeler için gerekli sosyalist bir biçim ile değiştirilmesi gerektiği, marksizmin temel bir önermesidir. Bu, kapitalizmin yaklaşan çöküşüne ilişkin sayısız öngörüye yol açmıştır. Fakat, kapitalizm global ölçekte çok alan yitirmesine karşın onun zamansız ölümüyle ilgili söylentiler Mark Twain'in bilinen deyimiyle söylersek, biraz abartılmaştır.

Kapitalizmin ana çelişkisi hakkındaki düşüncenin, tarihsel deneyimimiz ve bugünün gerçeklikleri ışığında tanımlanmasının gerektiğini söylemek isterim. İlk önce, mülk edinme biçimi hiçbir sosyoekonomik sistem içerisinde değişmeden kalmaz. Üretici güçlerin niteliksel değişimiyle karşı karşıya kalan toplum yalnızca kendisini ayakta tutabilecek değil, aynı zamanda ilerlemesini de sağlayacak, değişik bir biçim bulmaya çalışacak ve bulacaktır. Başka bir söyleyişle, verili bir sistemin ana çelişkisi kısmen çözülmüş olur. Kendi temellerini yıkmadan, bir değişiklik yapabilme yeteneğinde olan bir toplum belli bir zamana dek yaşayabilir.

Bu sonuç sosyalizm için de geçerlidir. Bürokratik yönetsel sistemi ortadan kaldırma çabalarına bakın. Fakat, kapitalizm konusuna dönersek, onun yaşayabilmesi için hangi tözsel değişiklikler gereklidir? İnanıyorum ki bunlar üretim araçlarının mülkiyet biçimlerinin geliştirilmesini, girişimci sınıf içerisindeki değişiklikleri, kiralanan işgücünde değişiklikleri ve rakip bir toplumsal sistem olarak sosyalizmin yanlışlıklarından ve çelişkilerinden yararlanmayı kapsıyor.

Biçimin Sürekli Değişimi

Bilim ve teknolojide süregiden devrimin meyvalarını kapitalizmin toplamayı başardığını sık sık duyarız. Kapitalizm bunu ilk kez yapmıyor. Örneğin, 18. yüzyıl sanayi devriminden doğan fabrikaların özel kişiler tarafından sahiplenildiği ve işletildiği olgusunda bir çelişki yoktu. Bununla birlikte, bundan birkaç onyıl sonra, bu tip kapitalist örgütlenme tekil sanayilerin birbirleriyle irtibatlandırılması ve tüm toplumsal yeniden üretim sisteminin bütünselleştirilmesi gereksinimiyle çatışmaya başladı. Dönemsel bunalımlar ekonomiyi vurdu ve işler giderek daha sık iflas etmeye başladı. Buna yanıt, sermayenin toplulaştırılması ve tekil işlerin hisse-senetli şirketler halinde birleştirilmesiydi. Böylesi kuruluşlar aynı zamanda üretimi büyük ölçekli yapmak, demiryolları inşa etme ve açık-deniz gemiciliğini geliştirmek için de gerekliydi. Özel kapitalist mülkiyetin bireysel sahiplik biçiminin, bu amaçlara ulaşmada yetersiz olduğu kanıtlanmıştı. Bu mülkiyetin yerini, özel mülkiyet temelini yadsımamakla birlikte, o zamanki yeni teknolojiye muazzam bir sıçrayışı olanaklı kılan *k o l e k t i f* mülkiyet aldı. Üretim hızla arttı.

Birkaç onyıl sonra, 1870-1890'ların süregen bunalımları egemen kapitalist örgütlenme biçimlerinin yetersizliğini yeniden ortaya koydu. İlkin, Fransa'da sosyalist bir devrim için başarısız bir girişimde bulunuldu (Paris Komünü). İşçi hareketi güçlendi, işçi sınıfının politik partileri kuruldu ve marksizm giderek yaygınlaştı. O zaman, kapitalizm varlığını sürdürebilmenin bir başka aracını, *t e k e l ' i* ortaya çıkardı. İlk

kez, o sırada yeni sanayi alanları olan petrol ve çelikte ortaya çıkan tröstler ve karteller tüm sanayilerde kapitalist üretimi koordine edebiliyorlardı.

Ekonomik büyüme yeniden atağa kalktı, fakat aynı zamanda daha eşitsiz hale geldi. Hızla değişen emperyalistler arası güçler korelasyonu (karşılıklı ilişkisi) ile dünyanın etki alanları halindeki eski bölünmüşlüğü arasındaki çelişki Birinci Dünya Savaşı'na ve var olan sosyalizmin doğuşuyla sonuçlanan derin bir politik bunalıma yol açtı. Fakat tekel taşıyıcı bant sistemini ve yığınsal üretimi geliştirdi ve bu da o sıralarda henüz olmayan, istikrarlı bir kitlesel tüketim gerektiriyordu. 1930'ların büyük bunalımı bunu doğruladı. Yeniden bir çıkış yolu bulundu: *D e v l e t m ü d a h a l e s i*, kimi sanayilerin ulusallaştırılması ve sosyal güvenlik sistemleri.

Kapitalizmin bu uyarlaması şimdiye dek yapılanların belki de en uzun erimli olanıydı. Kaçınılmazdı, çünkü sosyalizm çoktan vardı ve kapitalizmle yarışıyordu. Devlet mülkiyeti ve müdahalesi uzun süredir özel mülk sahipliğiyle bağdaşmaz kabul ediliyordu. Fakat şimdi, kapitalizm kimi sosyalist özellikleri ödünç almak, işçi sınıfını ve onun örgütlerini kendisinin meşru bir bileşeni olarak tanımak zorundaydı. Politik bakımdan burjuvazi geri çekilmek zorunda kalmıştı. Fakat ekonomiye yeni bir itki kazandırmayı başardı, merkezlerde yaşamını sürdürdü ve daha sonra, yenisömürgecilik yoluyla, çeperde de konumunu korudu.

1970'li ve 1980'li yıllarda yaygın bunalımlar gelip çattı. Kapitalizm yeniden, yeni uyarlama biçimleri aradı. Bu kez, ekonomik güçlüklere bir çözüm olarak ve yeni teknolojiler geliştirmenin, "gelgeç sanayiler" (sunset industrises) ortadan kaldırmanın, mali ve parasal istikrarsızlığı azaltmanın bir aracı olarak üretim ve sermayenin uluslarötesileştirilmesi önceden ulusallaştırılmış sanayilerin özelleştirilmesiyle ve "refah devlet "ine karşı yeni tutucu bir saldırı aracı olarak ortaya çıktı.

Kapitalist mülkiyet biçimlerinin bu periyodik çağdaşlaştırılması daha ne kadar sürebilir? Üretici güçler, öngörülebilen herhangi bir örgütsel biçim içinde kapitalizmle tümüyle bağdaşlaşmayacak bir düzeye acaba ulaşacaklar mı? iyi bir soru, ama hazır bir yanıtı da yok.

Girişimci Sınıf

Özel mülkiyet biçimleri nasıl değişirse değişsin; bunun bireysel olarak sahiplenilmiş biçimini korumak yeterli artıdeğer oranı sağlamanın ve yatırım yapıp yapmama özgürlüğünün, yeni işler kurmanın, onları mirasçılarına devretmenin ya da gerekiyorsa, onları kapatmanın, bunun yanısıra kamu sektörüne devredilmiş üretim araçlarını denetlemenin tek aracı olarak, sistemin varlığını sürdürebilmesi için yaşamsal önemlidir. Çoğu pay sahibi üretim araçlarının yalnızca fiktif sahipleridir. Onlar paylarının ve kârın dağıtılan bölümünün, yani temettülerin sahipleridir. Gerçekte, bunların çoğunluğu rantiye kapitalistlerdir. Bir şirketin reel sermayesinin de facto sahipleri ise bir azınlıktır; onlar blok hisseleri denetleme hakkına sahiptirler ve yönetim kurulunda temsil edilirler. Onlarla rantiye kapitalistler arasında önemli bir fark vardır, fakat

her ikisi de çağdaş burjuvazinin var oluş ve özel mülkiyetin toplumsal üretimi denetleme biçimlerini temsil ederler.

Aynı şey, küçük bir dükkan sahibi ve onlarca, hatta yüzlerce dükkan ve fabrikayı denetleyen büyük bir işletmenin sahibi arasındaki karşılıklı-bağımlılık için de geçerlidir. Daha çok, Great Dane'in küçük bir melezi bir köpekmiş gibi görmesi ile aynı şekilde, her ikisi de birbirlerini ilk bakışta aynı sınıfa aitmiş gibi görürler. Lenin'in kendi zamanında belirttiği gibi, küçük işler her zaman büyükleriyle yanyana varolacaktır.

Her ikisi de birbirine birçok nedenle gereksinim duyarlar. Bugün, küçük girişimci köklü yeni teknolojiler keşfetmek için sermayesini riske atmaya çoğu kez isteklidir. O, getiri vaad eden bu buluşların büyük-ölçekli kullanımını organize eden büyük şirketlerin yolunu aydınlatıyor.

İşletmeci (manager), çağdaş burjuvazinin bir başka tipi ya da kategorisidir. Çok fazla sayıda pay sahibi olması mutlaka gerekmeyen işletmeci, şirketin yürütülmesinde rol oynar ve geliri, bir kapitalistin yaşam biçimini tutturacak bir düzeye ulaşır. Girişimci sınıf, çeşitli mesleklerdeki seçkin gruplara, işletmecilere, memurlara, askeri kişilere, ideologlara, bilimcilere, sanatçılara vb., yalnızca rüşvet vermek değil, aynı zamanda onlarla bütünleşmek yeteneğini de kanıtlamıştır. Girişimci sınıf alt toplumsal katmandan yükselen bu seçkin grupla erki ve zenginliği paylaşmaya hazırdır. Bu yukarı-doğru hareketlilik aynı zamanda, rahat ve asalakça yaşayan çok-zenginlerin fiziksel çürüme ve bunamalarını önleyen bir araç olarak da hizmet görmektedir. Saygınlar sınıfı (meritokrasi) zenginler sınıfıyla (plutokrasi), yetenek aile servetiyle birleşir.

Girişimci biçimlerinin esnek ve çeşitli şekillerde iç içe geçmesi *kapitalist sistemi korumaya* yardım eder. Acaba bu değişecek mi? Acaba burjuvazi potansiyelini tüketecek mi? Bir olasılık, özel sahiplenmeyle uyuşamayacak bir teknolojinin ortaya çıkmasıdır. Bir başka olasılık ise, sosyalizmin yeni teknolojiyi toplum çoğunluğunun çıkarları için kullanmadaki üstünlüklerini sergilemesidir. Bu henüz olmamıştır, ama olabilir. Kapitalizmin gelişmesinde hem yukarı hem de aşağı doğru hareketler söz konusudur. Bu evreler, belli bir düzenlilikte oluşarak, yer değiştirirler. Aşağı yukarı iki onyıl süren aşağı evrede, kâr oranı düşer, işsizlik büyük ölçekler alır, yeni teknoloji henüz doğru düzgün sonuçlar vermez ve toplumsal üretim in yeni örgütsel biçimleri derin kökler salmak durumundadır.

İşçi Sınıfındaki Değişiklikler

İşçi sınıfı içerisinde de duyumsanabilir değişiklikler olmuştur ve bunlar, burjuva toplumundaki temel çelişkiyi ortadan kaldırmayı başramamışlarsa da, onun biçim ve karakterini değiştirmişlerdir. 19. yüzyılda ve belki de 1930'ların sonlarına dek işçi sınıfının büyük bölümü işgücü girdisinin tam karşılığını almadı. Bu durum Üçüncü Dünya için hâlâ geçerlidir, fakat endüstriyel açıdan gelişmiş ülkelerde işçilerin çoğu

için bu, geçerliliğini yitirmiştir.

Bu değişiklik kimi etkenler nedeniyledir. İlk olarak, süper kârlar işçi sınıfına ödün vermekte kullanılmıştır (bu süper kârlar yenisömürgeci sömürüden ve temel buluşların, bunlar henüz yaygınlaşmamışken uygulanmasından elde edilmiştir, vb.). İkinci olarak, işçi sınıfı ve onun örgütleri, uzun ekonomik tırmanış evrelerinde yüksek emek üretkenliği ile orantılı reel ücret artışları sağlamayı başaran güçlü ve etkili birer güç durumuna gelmişlerdir. Üçüncüsü, eğer kapitalizm üretimi artırmak durumunduysa yalnızca, dış pazarlarını genişletmek, donanım ve ekipmanını modernleştirmek, daha fazla yatırım yapmak, askersel anlaşmalar bağlamak, vb., değil, aynı zamanda yığınsal tüketici istemini ve kişisel tüketimi de karşılamak zorundadır. Eğer reel ücret artışları emek üretkenliğindeki artışların sınırları içerisindeyse, emek gelirinin büyümesi pazarların genişlemesine yardımcı olur. Son çözümlemede, kapitalizm koşullarında sürekli ekonomik büyümenin başlıca koşulu budur.

Tüm bu etkenlerin net sonucu, işçilerin mutlak ve göreli yoksullaşma eğiliminin işleyişini önemli ölçüde değiştirmekti. Reel ücretlerdeki mutlak düşüşler yalnızca yapısal bunalım dönemlerinde ortaya çıkar. Emeğin ulusal gelir içindeki payındaki göreli düşüşler daha sıradan bir fenomendir, fakat bunlar çok güçlü bir biçimde duyumsanmaz. Yoksulluk vardır, fakat istihdam edilmiş işgücünün çoğunluğunu etkilemez.

Başka bir büyük değişiklik ise, geleneksel endüstriyel işçi sınıfının büyümesini durdurmuş ve birçok durumda, sayıca azalmış olmasıdır. Kiralık işgücünün diğer türleri -büro işçileri ve hizmet sektörü- toplam işgücünün bileşiminde gittikçe büyüyen bir rol oynamaktadır. Bu değişiklikler kapitalist toplumun sınıflara bölünümünü, bu temel bölünmeyi ortadan kaldırmaz. Kişinin emeğini satması kiralık işçilerin çoğunluğunun asıl özelliği olarak kalır. Artıdeğere sahip çıkma kapitalist azınlığın ana gelir kaynağı olmayı sürdürür. Göreli yüksek ücret düzeyleri ve istihdam edilenlerin "orta sınıf"a özgü maddesel koşulları bu temel farklılığı değiştirmez.

Değişen, işçi sınıfının kendi nesnel çıkarları konusundaki anlayışıdır. Lenin'in "sendikal bilinç" dediği kendiliğindenci bir gelişme vardır ki bu çoğunlukla, insanların kapitalist sistem tarafından doğrudan ezildiğini duyumsamaması anlamındadır. İşçi daha yüksek ücretler, daha iyi çalışma koşulları, daha fazla emeklilik maaşı ve diğer toplumsal yararlar için savaşmaya hazırdır, fakat bunun için tek yolun sistemi kökten değiştirmek olduğunu duyumsamaz. En azından endüstriyel açıdan gelişmiş ülkelerde, işçi sınıfının büyük bölümünün anlayışı böyledir. Nükleer savaş tehdidi ya da çevresel bunalım gibi konuların, nüfusun çoğunluğu gözünde, kapitalizmi kabul edilemez birşey yapacağı beklentisi içinde olunabilir. Fakat bu sorunlar kesinkes kapitalist üretim tarzı tarafından yaratılmış tehlikeler olarak görülmezler. Başka bir örnek, geleneksel işçi sınıfının büyük ölçüde tasfiye edilme tehlikesi içinde olduğuna inanılmasıdır. Fakat bu durum, başka ülkelerdeki, hatta aynı ülkedeki işsizlerle ya da benzer meslekler ve sanayilerindeki işçilerle, zorunlu bir sınıfsal birlik duygusuna

yol açmaz. İşlerini yitiren kimi işçiler başka yerlerde yeni işler bulurlar. Hatta kimileri kendi küçük işlerini kurarlar.

Bundan, *işçi sınıfı arasında sosyalist bir bilinç için savaşımın* merkezi önemde olduğu sonucu çıkar. Kayıtlar, yığınların köklü toplumsal değişiklikler için çevresinde toplandıkları ve savaşmaya hazır oldukları belgilerin kesinlikle "genel demokratik" belgiler olduğunu gösteriyor. Ekim Devriminde bunlar "köylülere toprak", "halklara barış" ve "erk sovyetlere" idi.

Bugün nükleer silahlardan ve şiddetten arınmış bir dünya, temiz bir çevre, açlık ve hastalıktan kurtulmuşluk vb., için yapılan çağrılar insanların çoğu için tikel bir anlam taşıyorlar. Bunun sonucu; ivedi belgiler yığınları eyleme geçme yönünde uyarmadıkça, onlara sosyalist bilinç götürmenin başka pratik bir yolunun olmadığıdır.

Sosyalizm ve Düşüncelerin Savaşımı

Burjuvazinin işçi sınıfı üzerindeki etkisini sürdürme yeteneğinin hâlâ büyük ölçüde küçümsendiği inancındayım. İlk olarak, hem sosyal demokrat, hem de burjuva-liberal reformizminin bir çeşit bunalım içinde olduğuna ilişkin belirtiler varsa da, bunun işçi sınıfı hareketi içinde ve dışındaki toplumsal tabanı yeterince geniştir. Hem zor zamanlarda, hem de daha büyük kapitalist istikrar dönemlerinde, reformizm halkın istemlerine hızla karşılık verme ve bu istemleri kapitalist çerçeve içinde, kısmen karşılama sanatında ustalaşmıştır.

İkinci olarak, sosyalizmi gözden düşürmek için önemli bir ideolojik çaba söz konusudur ve kimi nedenlerden dolayı bu, kısmen başarılı olmuştur. Yaşam standartlarının ve emek üretkenliğinin karşılaştırılması bizim aleyhimizedir. Bu eğilime karşı koyabilmemiz ve var olan sosyalizmin gelişmesinde meydana gelen başarızlıkların ve yanlışlıkların üstesinden gelebilmemizden önce, sosyalist ekonominin işleyişinde uzun bir başarı dönemi geçirmesi gerekecektir. Stalinizm, aşırı merkezileştirme, bürokrasi ve insan hakları ihlalleri bunların yalnızca en önemlileridir. Birçok sosyalist ülkede başlatılan yeniden yapılanma ve yenilenme çabaları aynı zamanda bu amaçlara da ulaşmak içindir. Desantralizasyon, pazar mekanizmasının ve aynı zamanda kooperatif sektör ile bireysel işletmenin daha yaygın kullanımı, tüm bunlar sosyalizmin bunalımının ve kapitalizmin yeniden doğuşunun kanıtı olarak gösteriliyor.

Demokratikleştirmedeki ilerleme, gelecekteki sosyoekonomik başarılardan (pazarın tüketim maddelerine doyurulması, toplumsal hizmetlerin yaygınlaştırılması, vb.,) bile daha önemli duruma gelebilir. Gelişmiş kapitalist ülkelerdeki politik demokrasi, kişisel hak ve özgürlükler kolayca bir kenara itilecek bir etken değildir; bu uygar bir toplumun bir göstergesi ve ne yazık ki, sosyalizmin henüz karşılayamadığı bir koşuldur.

Kapitalist dünyada devlet eliyle işletilen işletmelerin olumsuz yönleri, aynı zamanda, sosyalist düşünceleri gözden düşürmek için de kullanılmıştır. Ulusallaştırılma ve-

rimsiz ve bürokratik diye yerilmiştir. Sol kanatta bile, yeniden özelleştirmeler için şimdi çok az gözyaşı dökülmektedir: Ulusallaştırılmış sanayiler özel sektörün elinde bulundurduğu yığınsal işten-çıkarma rekorlarını sık sık kırmaktadırlar. Bunun yanısıra, yönetici sınıf, işçileri şirkette pay sahibi, konut sahibi yaparak, emeklilik fonları ve benzerlerini oluşturarak, onları kapitalist sistemle bütünleştirmek için bilinçli bir politika yürütmektedir. Kitle iletişim araçları kamuoyu üzerinde güçlü bir etki yapmaktadır. Bir zamanlar, insanlar işten sonra büyük ölçüde kendi başlarına bırakılır ve kendileri için düşünecek zamanları olurdu; burjuva endoktrinasyonu sol ideolojiyle dolduruldu. Artık durum böyle değildir.

Tüm bu etkenler gelişmiş kapitalist ülkelerde *sosyalizm için savaşmanın ne denli zor* olduğunu gösteriyor. Ortaya çıkan öznel hatalar son derece önemli duruma gelebilir. Burjuva toplumunda oluşan nesnel değişiklikleri ve onun uyarlanma potansiyelini küçümsersek, bunlardan kaçınılamaz. Ama bizler, aynı zamanda, kapitalizmin zayıf noktalarını da görmeliyiz:

** Kapitalizm, yığınlar üzerinde son derece acı etkisi olan uzun yapısal bunalım dönemleriyle, düzenli olarak yüzyüzedir.

* Çoğunlukla, kapitalizm günün ivedi sorunlarının çoğu için hazır çözümlere sahip değildir; ne de sol, hatta reformist çözümler lehine kendi temel çıkarlarından vazgeçmeye isteklidir.

* Kapitalizm global sorunların çözümü için, açık ve uygulanabilir, uzun erimli seçeneklere sahip değildir.

* Perestroyka başarıya ulaşırsa, sosyalist model Batı için yeniden son derece popüler olabilir.

KAPİTALİZMİN ARTILARI VE EKSİLERİ

John Kenneth GALBRAITH

Kapitalizmin yaşayabilirliğinin gerisindeki etkenler üstüne yazısında, Stanislav Menşikov geçen yüzyılda ortaya çıkan değişikliklerin çoğunu ele almayı başaramamış. Marks'ın "refah devrimi"ni ya da "Keynesci devrimi" (1) öngörmediği apaçıktır. Fakat yazı bu büyük-ölçekli ve sıkıntılı değişikliklerin net bir görünümünü vermiyor: Edinilen izlenim bütün Bismarck-Lloyd George-Roosevelt devriminin oldukça yavaş geldiği yolunda. Sosyalizm kapitalizmden hızla ve esnek bir şekilde uyarlanmayı öğrenebilir. Siz komünistler aynı düşü bir kez daha, baştanbaşa düşlemeyi sürdüremezsiniz. Üretici güçler konusunda, toplumsal uyarlanma konusunda konuştuğumuz kadar çok konuşmamalıyız. Kapitalizmin, ayakta kalmasına izin veren büyük değişiklikler, Marks'ın öngörmediği bir biçimde, teknolojik değişiklikler değildi.

---

(1)Ekonominin devlet eliyle düzenlenmesine geçiş, kapitalist ekonomik istikrarın ancak devlet müdahalesi yoluyla sağlanabileceğini savunan ünlü İngiliz iktisatçısı John Maynard Keynes'in (1883-1946) adıyla bağlıdır. **(Der. Notu)**

Ama eğer bu yazının "marksist söylemi" normal dile çevrilirse öngörüleri -örneğin, sosyalizmi gözden düşürme adımlarına ilişkin nokta- esas olarak geçerlidir. Bir başka inandırıcı sonuç da, yığınlara sosyalist bilinç götürmenin, insanların ivedi çıkarlarını ilgilendiren belgiler ileri sürmekten başka bir pratik yolu olmadığıdır.

Kapitalizmin, özgül bir biçimde söz edilmesi gereken birçok önemli sorunu vardır. Bunlardan birisi, süregiden eşitsizlik ve "eşitsizliğin işlevsel rolü"nden söz eden -Bayan Thatcher ve ABD yönetimine yakın kişilerce dile getirildiği gibi-eşitsizliğin ahlaksal bakımdan haklı gösterilmesidir. Bunlar, zenginler üzerindeki vergilerin azaltılmasının ekonominin daha iyi çalışmasına yol açtığını ileri sürüyorlar. Fakat gerçekte, marjinal vergi oranlarının çok daha yüksek ve eşitsizliğin şimdi olduğundan çok daha az olduğu bir sırada, kapitalizmin en büyük başarısına tanık olmuştuk.

Kapitalizmin hiç bir zaman yetkin olmadığı sanayileri de vurgulamak isterim. Kapitalizm düşük gelirli grupların konut yapımında ve evsizlerin bu korkunç sorununu ele almada hiçbir zaman yetkin olmamıştır. Kimi ülkeler söz konusu sanayiyi sosyalleştirerek, buna bir çare bulmaya çalışıyorlar. Fakat biz Amerika Birleşik Devletleri'nde bunu kararlı bir biçimde yapmadık ve hiçbir zaman bunu, örneğin Fransızların yaptığı gibi, devletin merkezi bir görevi durumuna getirmedik.

Dalgalanan gelirleri ancak devlet tarafından güçlü bir biçimde desteklendiği zaman gerçekleşen tarımın özel rolünü, kapitalizm, hiçbir zaman tam olarak benimsemedi. Bu Japonya, Birleşik Devletler, Kanada ve AET için de geçerlidir. Bunun nedeni tarımın, Chamberlin'in (2) deyişiyle, ürün kimliği olmayan, ürün farklılaşması olmayan birçok üreticinin var olduğu bir sanayi olmasıdır. Bu üreticiler kendi fiyatları üzerinde denetime sahip değildir ve bir çoğu da zorlu pazar rekabetinden zarar görmektedirler. Bunun yanısıra, verimlilik fiyatlarda bir öngörü gerektirir, böylece çiftçiler sonunda gelirlerinden belli ölçüde emin olarak makine, gübre ve modern tarımın tüm yüksek teknolojisine yatırım yapabilirler. Bunun bir sonucu olarak, ABD tarımındaki üretkenlik kazanımları sanayideki böylesi kazanımların çok ötesinde olmuştur. Ben küçük çiftçi adına ya da onu savunmak için konuşmuyorum. Ben yalnızca hem toplumsal nedenlerle hem de verimlilik nedenleriyle, devletin tarımda yapısal gelir desteği sağlamasının mutlak zorunluluğunu vurguluyorum.

Bunlar kapitalizmin sosyalizme güçlü ödünler vererek, yani devletin toplumsal eylemlerine başvurarak, ele aldığı sorunlardan kimileridir.

Aynı zamanda, sorunun bir başka yönünü de vurgulamak isterim. Kapitalist çekirdek kamu hizmetlerinde, özel hizmetlerde sağladığından çok farklı bir yaşam standardı sağlar. Hiç kimse TV göstericileri ya da giysi sunumu konusunda şikayet etmez, ama kamu hizmetlerimizdeki sefaletten, pis ve güvensiz caddelerden, kötü okullardan, polis gücünden ve kamu dinlenme tesislerinden sürekli söz edilir.

---

(2) ABD'li iktisatçı Edward Chamberlin (1899-1967); tekel rekabeti kuramının yazarı. (Der. Notu)

Benim yargıma göre, kapitalizmin kusurları olarak vurgulanması gereken şeyler bunlardır. Kapitalizmin bu özellikleri yararlı değildir. Bunlar hiç kimsenin özeneceği bir örnek değildir.

Fakat başarısızlıklarına karşın kapitalizm neden yaşayabiliyor? İlk planda, kapitalizm *ekonomik başarı* ve mutluluğu *özel tüketim mallarının yaygınlaştırılmasıyla* özdeşleştirmeyi, tüketim toplumu dediğimiz şeyi yaratmayı başarmıştır. Kapitalizm bu mal ve hizmetlerin üretimini toplumun en yüksek hedefi durumuna getirmeyi başarmıştır. Bu etkinlikler boş zamanların değerlendirilmesine, düşünsel çalışmaya ve hatta, bir ölçüde sanata bile egemendir.

Sovyetler Birliği, bir zamanlar Çarlık Rusyası'nı oluşturan nüfusa normal bir yaşam standardı sağlayabilmiştir. Başka örnekler olmasaydı, bu bile tek başına halkınızı mutlu kılabilirdi. Kapitalizmin dehası, geleneksel çerçevenin dışına taşmak ve tüketim mallarının tip ve dizaynlarını kat kat artırmak olmuştur. Geçen gün **The New York Times**'da Birleşik Devletler'e çok sayıda Sovyet ziyaretçinin akın ettiğini okudum. Onlar Metropolitan Müzesi, Modern Sanat Müzesi ya da tiyatro ile ilgilenmemişler. Uçaktan indikleri gibi, tutulamayacak bir hızla Macy'e gitmişler. Kapitalizmin ne Marks, ne de Lenin'in göremedikleri başarısı, yalnızca tüketim mallarının yaygınlaştırılmasında ya da onları alacak satın alma gücünde değil, fakat aynı zamanda halkın varlığının amacı olan bir yığınsal istem toplumu da yaratmasındadır. Kapitalizm bunda başarılı olmuştur çünkü, sömürdüğü insanları kendi alıcısı ve tüketicisi durumuna dönüştürmüştür.

Tüketim toplumunun yanlış bir ideal; rahatlık, boş zaman ve entellektüel başarının ise gerçek şeyler olduğuna halkı nasıl inandırırsınız? Bunun için herhangi kolay bir çözüm yok. Bundan 30 yıl kadar önce **The Affluent Society'de** (Refah Toplumu) üretilen özel malların yaşamın zorunluklarıyla bağlı olarak giderek daha önemsizleştiğini yazdığımda, beni harekete geçiren buydu. Aynı zamanda, ciddi çevresel etkiler de vardır.

Kapitalist sınıfın, toplumun öteki katmanlarından yeni gelenleri, yalnızca işletmeci sınıfın üyelerini değil, fakat aynı zamanda sanatçıları ve aktörleri de kendisinde birleştirme yeteneği, yazıda belirtilen, geçerli bir noktadır. Beyazperde starları multimilyoner olmuşlardır. Ressamlar bile zengin oldular. Vermont'da bir komşumuz var, çok iyi bir postempresyonist ressam, fakat bir bakıma toplumsal gerçekçi de. Sürekli resim yapar. Her birkaç günün sonunda 40.000 dolarını alır ve hemen bir başka tabloya başlar.

İşçi sınıfı da büyük ölçüde değişmiştir. Sanayi bakımından gelişmiş bütün ülkelerde, artık iki işçi-sınıfı grubu var. Eski, "yazgısı belli" işçi sınıfı kendi konumunda; en azından, dış rekabete açık olmayan istikrarlı sanayilerde, sağlam bir biçimde duruyor. Öteki grup ise, çoğunluğu göçmen işçiler (Fransa'da "Moorların yeni istilası", Federal Almanya'da Türkler ve Yugoslavlar, Birleşik Devletler'de Meksikalılar ve Karayip kökenliler, İngiltere'de eski sömürgelerden, Hindistan, Pakistan vb.,'den ge-

lenler, vb.,) altproletaryadır. Bunlar büyük ölçüde eski işçi sınıfının artık yapmayacağı işleri yaparlar.

Marksist terimlerle, kapitalizmin "yedek bir sanayi ordusu"na gereksinimi vardır. Öteki Avrupa ülkelerinden çok daha iyi bildiğim İsviçre, asgari işsizliğe (yılda yalnızca birkaç yüz kişi) sahiptir çünkü, kendi işsizliğini İtalya'da ve İspanya'da tutmaktadır. İtalyan ve İspanyol işçiler İsviçre'ye, ancak iş olduğunda gelebilirler; eğer işleri yoksa, evlerine geri gönderilirler. Amerika'daki durum ise şudur: Biz yedek sanayi ordumuzu başka ülkelerde değil, Birleşik Devletler'de tutarız.

Federal Almanya'da yedek sanayi ordusunun, başkalarının yanısıra, komünist Yugoslavya'dan geliyor olmasına Marks ne derdi acaba, merak ediyorum.

İşçi sınıfı, istikrarlı ve görece yüksek ücretli işlerde çalışanlar ile kabul edilemeyecek ve düşük ücretli işlerde -ki bu bile Meksika, Haiti ya da Nikaragua'da sürdürdükleri yaşama göre çok daha kabul edilebilir bir seçenek oluşturur- çalışanlar iki kola ayrılmaktadır.

Alt proletaryanın sosyalist fikirlere açık olmayışı bir marksist için herhangi bir sorun yaratmamalıdır. İlk olarak, bu insanlar Marks ve Engels'in **Manifesto'da** sözettikleri "kırsal yaşamın aptallaştırıcılığı"ndan yeni kurtulmuşlardır. Henüz, "kapitalizmin toplumsallaştırıcı etkisini" yaşamamışlardır. Geçmişte, Birleşik Devletler'de oluşan büyük sendikal patlama; ilk-kuşak göçmenlerin torunlarının, artık sefalet derecesinde ücret aldıkları, yarı-aç çalıştıkları çiftlik işlerinin dehşetinden kurtulmasıyla açıklanmıştır. İkinci olarak (ve bu Marks'ın söz edemeyeceği bir şeydi); Birleşik Devletler'e Meksika'dan gelen ya da Federal Almanya'ya Türkiye'den gelen insanlar, yurtlarında yaşadıklarına oranla öylesine yüksek bir yaşam düzeyi kazanmışlardır ki, bir sendikaya katılarak durumlarını iyileştirmek yönünde bir itki duyumsamazlar.

Gerçekçi bir *sosyalist* seçenek var mıdır? Bana göre, çok açık olarak kapitalist dünyada devrimci dinamik geçip gitmiştir. Radikal açılım, artık silinip atılmalıdır. Geriye kalan, belki de gerçek sosyal demokrasi denilebilecek şey yönündeki çabadır ki, burada entellektüeller ve hükümet aygıtı yeni gelenler de içinde, tüm halkın yararına çalışır. Zenginlerin çalışmak için fazla paraya, fakirlerin ise çalışmak için az paraya gereksinim duyduğunu söyleyen moda öğretiden kaçmalıyız. Güçlü bir biçimde, varlıklara yöneltilmiş bir politikadan kaçmak önemlidir.

Tüketici toplumu ne yapacağız? Bu konularda ben bir fabiancı'yım (3) ve bu yüzden, hemen bir çözüm olduğunu düşünmüyorum. Umudum, bir zamanlar benimsenen düzeyleriyle eşitlik üzerinde bazı önemli etkiler yapmış olan gelir vergisi de içinde, adil bir vergi sistemini görebilmektir; bunu deneyimimizden biliyoruz. Öte yan-

---

(3) Fabiancılar toplumun yavaş yavaş, devrimci-olmayan bir biçimde iyileştirilmesini savunurlar. Fabiancı sosyalizm ilk kez İngiltere'de, 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır. **(Der. Notu)**

da, birçok liberalin reddettiği, fakat benim ısrar ettiğim, tüm tüketim malları üzerine konulacak çok esaslı bir satış vergisidir. Eğitim için, yoksulların yaşam standardını iyileştirmek ve toplumsal sorunları ele alabilmek -daha fazla sayıda kütüphaneye, okula ve oyun alanlarına sahip olmak, daha iyi caddeler ve ulaşıma sahip olmak- için harcanacak parayı bulmak amacıyla, bu gereklidir. Kapitalist bir toplumda, kapitalizmin kendisini başarısız gördüğü tüm alanlarda, devletin yerin getireceği çok daha büyük bir rol vardır. Doğal olarak, askersel harcamalar da azaltılmalıdır.

KAPIYI NASIL AÇMALI

Simon Sanchez Montero
İspanya Komünist Partisi (İKP)
MK Politik Komisyonu üyesi

Marks ve Engels'in **Komünist Manifesto**'da, kapitalist sistemin devrimci bir biçimde yıkılması ve proletaryayı kurtararak tüm insanlığı kurtaracak olan yeni bir toplumun yaratılması çağrısında bulunmasından bu yana, tarih marksist reformizmin bu hedefe hiç bir ülkede ulaşamadığını gösteriyor. Tersine, reformizme kapılmış partiler kapitalist sistemin pürüzsüz işlemesi için yaşamsal olan unsurlarına dönüşmüşlerdir. Böylece onlar gerçekte kapitalizmin ömrünün uzamasına yardımcı olmuşlardır.

Bunun tersine devrimci savaşım, önce Rusya'da ve ardında diğer bir dizi ülkede erkin işçi sınıfı ve bağlaşıklıkları tarafından ele geçirilmesine ve kapitalizmin tasfiyesine yol açmıştır. Ancak bu ülkelerin çoğunun ekonomik, toplumsal, politik ve kültürel bakımdan geri olması aynı zamanda sosyalist dönüşümler sürecindeki olumsuz fenomenleri de büyük ölçüde açıklamaktadır.

(*) Toplumsal ilerleme savaşımında komünist partilerin ve öteki demokratik güçlerin politikasında reformların rolü ve yeri üstüne makaleler dizisini sürdürüyoruz (Bkz. **WMR**, sayı: 11, 1988, s. 80-87; **Dünyaya Bakış**, *sayı: 11, sayı: 12, s. 33-39;* **Dünyaya Bakış**, *sayı:12, sayı: 2, 1989, s. 79-83; sayı: 6, s. 62-64).*

Sosyal demokrat reformizmin emekçi halkın sendikal savaşımda önemli ekonomik, politik ve toplumsal kazanımlar elde etmesini sağladığı, bunların da emekçi yığınların yaşam koşullarını büyük ölçüde iyileştirdiği ve ekonomik, teknolojik ve toplumsal ilerlemeye enerjik bir biçimde katkıda bulunduğu doğrudur.

Öte yandan, 1917'den bu yana komünist partiler devrimci stratejilerini değiştiregelmiştir. II. Dünya Savaşı'nın ardından Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde halk demokrasileri kuruldu. Komünist partilerin başını çektiği, sosyalistler, cumhuriyetçiler ve Katolikler'den, köylülerin ve küçük burjuvazinin politik örgütlerinden oluşan, geniş toplumsal ve politik koalisyonlar ortaya çıktı. Düşünceleri koalisyonlara esin kaynağı oluşturan Georgi Dimitrov bu hükümetleri, demokrasinin genişletilmesi yoluyla toplumun sosyalist dönüşümü hedefini taşıyan ve "ne kapitalist, ne de sosyalist" olan ileri demokrasiler olarak tanımladı. Bu, Marks ve Lenin'in proletarya diktatörlüğüne yükledikleri amaçtı. Ne var ki bu, SSCB'de olduğundan farklı bir biçimde, yani demokratik ve çokpartili bir sistem ile gerçekleştirilmek durumundaydı.

Bir sosyalist gelişme biçimi olarak bu büyük bir ilgi ve umut kaynağı oldu. Akıllıca, sekterizm ya da acelecilikten uzak bir şekilde yürütülseydi, demokrasi ve politik özgürlüklere bunların tüm devrimci potansiyeli kazandırılsaydı, bu süreç tüm devrimci hareket açısından muazzam bir değer taşıyacaktı. Ne yazık ki, bu sürdürülemedi. ABD'nin antikomünist ve antisovyet haçlı seferi soğuk savaşı ve Batı Avrupalı komünistlere yönelik saldırıyı başlatarak, Stalin'in sosyalizm doğrultusundaki özgül halk demokrasileri hareketini durdurmasını kışkırttı. Sonuçlar acıydı ve hâlâ bunun bedelini ödüyoruz.

Kruşçev döneminde SSCB'de dogmatizme ve Stalin bürokrasisinin politik cehaletine karşı devrimci yenilenme rüzgarları esmeye başladığında, SBKP 20. Kongresi yeni tarihsel durumda Batı Avrupa ülkelerinde, işçi sınıfı ve bağlaşıklarının zora dayalı devrim olmaksızın, parlamenter yolla ve yığınların savaşımıyla erki ele geçirebileceği sonucuna vardı. Bu önerme uluslararası komünist hareket üstünde büyük bir etki yaptı.

Politik Manifesto

Tarihinin eşsizliği sayesinde İKP yaratıcı bir devrimci geleneğe sahiptir. Gerçekte, İç Savaş sırasında İKP tarafından yürütülen politika halk demokrasilerinin bir öncülüydü. Bu politika SBKP 20. Kongresi'nden sonra daha da geliştirildi ve bugüne kadar sürdürüldü. Zorluklara ve yanlışlara karşın, bu politikanın esas olarak doğruluğu en açık biçimde Sovyetler Birliği'ndeki perestroyka tarafından ikna edici biçimde kanıtlanmıştır.

İKP'nin İspanyol Katolikleriyle ilişkileri, ulusal barışma ve Franko diktatörlüğüne karşı, özgürlük ve demokrasi için savaşımda tüm demokratik güçlerin birliği politikası, Papa 23. John'un Vatikan Konseyi'nden çok önce başlatılan bu politika tarafından da bu doğrulanmıştır.

1975 Politik Manifestosunda, İKP İspanya'daki, Avrupa'daki ve dünyadaki durumun kuramsal ve politik çözümlemesini yapmaya ciddi bir çaba gösterdi. Bu belgenin belki de en kayda değer unsuru, Franko diktatörlüğünün yıkılmasından sonra politik özgürlüklerin yeniden sağlanmasının ilk evresi ve sosyalizmin kurulmasında bir ön adım olarak "toplumsal ve politik demokrasi"nin irdelenmesiydi. Bu, bizim İç Savaş deneyimlerimizin, halk demokrasilerinin ve SBKP 20. Kongresince formüle edilen tezlerin bir sonucuydu.

"Toplumsal ve politik - ya da antitekelci ve antilatifundist - demokrasi henüz sosyalizm değildir. Ne var ki bu, ona giden yolda toplumsal gelişmenin ilk evresidir," diyordu Politik Manifesto. Buradaki devrimci eylemin öznesi işçi sınıfının merkezi bir rol oynadığı, emek ve kültür güçleridir; olası bağlaşıklıklar tüm antitekelci ve antilatifundist katmanlardır. Savaşım yasal ve barışçıl olmalı; henüz sosyalist olmamalarına karşın, köklü ekonomik ve politik dönüşümler hedefini taşıyan yığınları ve demokratik kuruluşların çalışmalarını içermelidir.

İKP yönetici değil, yol gösterici bir güç olmalıydı. İKP'yi içerecek, sosyalizme bağlı çeşitli partilerin bir bağlaşıklığı, bir Sosyalist Birlik olacaktı. Doğal olarak, tüm diğer partiler var olma hakkına sahip olacaktı.

Bu Politik Manifesto'nun İspanya'daki ve dünyadaki o zamanki duruma denk düştüğüne inanıyorum. Şimdi, bu durum çok farklıdır. Gerek ülkemizde, gerekse tüm dünyada önemli değişimler gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, eski konumlarda durmak yanlış olurdu.

Temel Değişimler

Geçen 15 yılın ana değişimleri olarak neleri görüyorum? Bunlar basit, şematik bir liste halinde şöyle sıralanabilir:

- Emperyalist kapitalizm, son birkaç onyıl içinde olgunlaşmış olan köklü bir dönüşümü tamamlamaktadır. Devlet tekelci kapitalizmi *uluslarötesi kapitalizme* dönüşmüştür. Bu; yalnızca Üçüncü Dünya ülkelerini değil, aralarında İspanya'nın da bulunduğu ileri kapitalist ülkeleri de yağmalamak ve egemenliği altına almak için yeni yöntemler kullanan, yeni bir emperyalizmdir. Bunun daha ilerlemesi ancak tüm bu ülkelerde sömürü ve sürekli bunalım aracılığıyla olanaklıdır. Bu ise, onu hemen hemen herkesle karşı karşıya getirmekte ve ona karşı zafer olanağı da burada yatmaktadır.

- Askersel, ekonomik, teknolojik ve politik gücüne karşın, ABD emperyalizmi daha bir hızla bir *gerileme dönemi* içine girmektedir. ABD dünyanın en borçlu ülkesi durumuna gelmiş, bütçesi ve ticaret açıkları ayakta tutulamaz boyutlara ulaşmıştır. Ekonomik bakımdan ABD diğer devletlerin rekabetine dayanmakta giderek daha fazla güçlük çekmektedir. Bunun başlıca nedeni de dev askersel bütçesidir.

- *Bilimsel ve teknolojik devrim* hız kazanmayı sürdürmektedir. Yalnızca bir yönü-

ne, kol emekçileri açısından sonuçlarına işaret edeceğim. Kapitalizm altında her zaman, büyüklüğü ekonomik koşullar tarafından belirlenen bir yedek işgücü ordusu var olmuştur. Fakat bugün teknolojik ilerleme ekonomik aktifliğin, üretimin ve işsizlerin sayısının eşzamanlı büyümesine olanak sağlamaktadır. Bunalım zamanlarında ne olacak? Şimdi insanlar, marjinaller ya da toplumdışına itilmişlerin toplumsal bakımdan yararlı yurttaşlar kategorisinden dışlanıp gereksiz insanlar durumuna geldikleri bir üçte-iki toplumu hakkında, sanki bu oldukça normal bir şeymiş gibi konuşuyorlar. Eğer uluslarötesi sermayenin yasaları yürürlükte kalırsa, gelecekte (bu çoktan bugün durumuna gelmeye başlıyor) onların sayısı sürekli olarak artmaya başlayacak. Elbette, teknolojik ilerlemeye karşı çıkamayız. Tersine biz ondan yanayız, çünkü bu gerçekten insancıl bir toplumun olanaklarını açıyor -ne var ki, şimdi esas olarak uluslarötesi şirketlerin elinde olan müthiş üretim ve araştırma araçlarının tüm toplumun hizmetine sunulması koşuluyla.

- *Üçüncü Dünya* toplumsal dönüşüm savaşımında artan öneme sahip bir etmen durumuna geliyor. Emperyalist sömürü ve eşitsiz ticari alışveriş sonucunda, gelişmekte olan ülkeler büyük ekonomik zorluklar yaşıyorlar. Büyük bir dış borç kıskacı içine girmiş bulunuyorlar. Bu, onların halklarını ve Avrupa'daki ilerleme güçlerini barış, silahsızlanma, demokratik ve sosyalist bir değişim için, ortak düşmana, emperyalist uluslarötesi sermayeye ve onun ulusal kollarına karşı savaşımda bağlaşıklar durumuna sokuyor.

- Birleşmiş bir Avrupa'nın kurulması anakara üzerindeki tüm demokratik ve ilerici güçlerin *eylem birliğini*, Batı'daki ve sosyalist ülkelerdeki bu güçler arasında bir yakınlaşmayı gerekli kılıyor.

- Yerkürenin *ekolojik sistemlerini* ve tüm biyosferi tehdit eden bir "kalp krizi" ile, -özellikle her yerde yağmacı bir biçimde kullanılmaları sonucunda- doğal kaynakların tükenmesi tehlikesi doğal kaynakların eşitlik temelinde, bütün dünya halkları yararına, rasyonel bir kullanımına yol açma yeteneğine sahip yeni bir uluslararası ekonomik düzen gereksinimini, yakıcı bir biçimde ortaya koyuyor.

- Şimdiye kadar egemen sınıflar tarafından insan doğasından kaynaklandığı ileri sürülen *geleneksel toplumsal pratikler ve göreneklerde* muazzam değişimler gerçekleşiyor; bu hem aile, hem de cinsel ilişkiler için geçerlidir. En başta kadınlar (tüm insanlığın yarıdan fazlası) ve gençler olmak üzere, sayısız marjinal kesim "isyanı"na tanık oluyoruz. Bu değişimler baskıcı sınıf toplumunun temellerini sarsıyor, yeni bir toplumsal mentalite yaratıyor ve yeni ahlaksal ilkeler yerleştiriyor.

- Son olarak ve de dünyanın bütün ülkelerini etkilediği için, en önemlisi, nükleer silahlar aracılığıyla *insan soyunun yok olması olasılığı*.

Bu durumdan birkaç sonuç çıkarabiliriz. Benim inancıma göre, bunlardan birincisi ve en önemlisi, kapitalizmin ve "reel sosyalizm"in insanlığın günümüzdeki sorunlarını çözme yeteneğine sahip olmadığıdır. Kapitalizm bizzat doğası gereği bunları yalnızca şiddetlendiriyor. Diğerine gelince, o hâlâ geri, bürokratik ve adaletsiz bir sos-

yalizmdir. Bu düşünce perestroyka'nın ve sosyalist devletlerdeki reformların muazzam tarihsel önemini kavramamıza yardımcı oluyor. Bunlar, sosyalizmin potansiyelini ve onun, çağımızın meydan okuyuşuna yanıt verme yeteneğini tam olarak açığa çıkarmayı hedefliyor.

Çıkarılması gereken bir diğer sonuç, insanlık için asıl önceliğin kendi yok oluşunu önlemek olduğudur. Bu ancak baskının, sömürünün, marjinalleşmenin ve adaletsizliğin olmadığı bir dünyada sürekli bir biçimde sağlanabilir. Başka bir deyişle, sosyalist bir dünyada.

Ancak, sosyalizm hemen erişilebilir olmaktan uzaktır -oysa insanlığın yaşamının sürmesi ve işsizliğin, yoksulluğun, toplumsal marjinalleşmenin, ulusal baskının ve sömürünün ortadan kaldırılması gibi bugünün sorunlarının hemen şimdi çözülmesi gerekiyor.

Amaç Nedir?

Toplumsal değişimler ivedidir, ancak çok zaman alacaktır. Ve İspanya gibi, gelişmiş ülkelerde bunlar ancak geniş çaplı, bir dizi reformlarla gerçekleştirilecektir; çünkü buralarda zora dayalı devrim yaşayamaz ve de gerekli değildir. Fakat bu tek yol ise, o zaman da, özünde hiç bir şeyi değiştirmeyen, yeni tipte bir reformizme kaymamız riski vardır.

Bundan kaçınmak çeşitli öğeleri gerektiriyor. İlk olarak, açık bir proje olması zorunludur: Amacımız nedir? Neyi, neye dönüştüreceğiz, bu nasıl olacak ve kim bunu yapacak?

Partimizin böylesi bir projesi bulunmaktadır: *Yasal, demokratik, barışçıl, yığınsal ve kurumsal bir savaşım aracılığıyla*, anayasa çerçevesi içinde, ekonomik, toplumsal, politik ve kültürel nitelikte bir dizi reformlar yoluyla, *bu toplumu sosyalist bir topluma dönüştürmek* istiyoruz. Tam bir toplumsal dönüşümden çok, ivedi sorunların çözümünde çıkarı olan güçler bu işi gerçekleştirecektir.

Fakat bu nasıl yapılacak? Reformizme kaymadan nasıl başarılı olunacak? Bence bunun yanıtları şunlara bağlı görünüyor:

Birincisi, reformların doğası, içeriği ve kapsamı. Bunlar yığınların özlemlerine sıkıca bağlanmalı ve en azından kısmen ya da geçici olarak bunları karşılamalıdır; çünkü ancak sosyalizm kesin çözümü sunar. Reformun içeriği halkın istemlerinin boyutuna bağlıdır ve ayrıntılara girmeksizin, sürecin muazzam yapısal nitelikte reformlar içerdiği açıktır.

İkincisi, yığınların, demokratik partilerin, sendikaların ve ekolojik hareketlerin, kadın, gençlik hareketlerinin ve başka hareketlerin birliği, politik bilinci ve militanlığı çok önem kazanıyor. Elbette birlik, amaçları çakışan yakın güçler arasında, yani ilericiler ve sol güçler arasında sağlanmak zorundadır. Bu yönde eylemler zaten gerçekleştirilmektedir. İspanya için, komünistler ve sosyalistler (İspanyol Sosyalist İşçi

Partisi -İSİP- üyeleri ve Sosyalist Hareket'e bağlı partisizler) arasında birlik sağlanması belirleyicidir. İSİP'ne oy veren milyonların katılımı olmaksızın, toplumsal değişimleri düşünmek olanaksızdır. Elbette İSİP ile karşılıklı anlayışa, onun bugünkü politikasına koşulsuz destek vererek ulaşılmaz. Bu ancak Birleşik Sol'un çözülmesine yol açar. Biz birliğin yolunu kendi politik alternatifimizin güçlendirilmesinde, onun yaşama geçirilmesi için savaşımda ve bir dönüşüm politikasının yürütülmesi için sosyalistlerle karşılıklı anlayış arayışında görüyoruz.

Üçüncüsü, idealleri uğrunda ortak bir savaşımda yığınları örgütlendirme yeteneği gerekli. Bununla yurttaşların *özörgütlenmesi*ni kastediyorum, çünkü yol gösteren bir üstyapının yaratılması bürokratikleşmeye, duyarsızlığa ve felce yol açma eğilimi taşıyor. Böylesi bir üstyapı en azından üyelerinin değişimini benimsemeli, etkin olmalı ve geniş bir taban desteğine dayanmalıdır.

Gerçek politik özgürlüğüyle İspanya'da, son derece demokratik ve gerçekten temsili nitelikte, temelden *yeni bir politika yürütme biçimi*ne geçiş olanağı söz konusudur. Gelişmiş kapitalist devletlerde (ve yakın zamana kadar da sosyalist devletlerde) politika ve kamu işlerinin yönetimi bir tür politik sınıf oluşturan, küçük bir azınlığın özel ayrıcalığı, mesleksel uğraşısı olmuştur. Çoğunluk yalnızca seçimler sırasında aktif olma eğiliminde olup, seçimler arasındaki dönemde, demokratik partilerin ve sendikaların çabalarına karşın, politik bakımdan duyarsız kalmaktadır. Sonuç olarak, bir ülkenin politik yaşamına aktif katılımın yeni biçimleri gerekiyor.

İlerici Blok

Seçim başarısından sonra temel değişimlerin gerçekleştirilmesi için gereken ilerici bir toplumsal blok oluşturmak zorunda olan politik süreç içsel bir diyalektikle bağlantılı bileşenleri içeriyor. Çabuk bir seçim zaferi elde etmek kolay değildir. Zafer ancak belirli bir *evrim aşaması*nın tamamlanması ve bir sonraki evreye -sosyalist toplumun kuruluşuna başlanmasına- geçişi olanaklı kılacak, yeni bir durumun yaratılması sonucunda kazanılabilir.

Doğal olarak, bu tarihsel girişim büyük toplumsal değişimlerin karşıtlarının direncini kışkırtabilir. Fakat ilerici blokun başarısı güçler yeralımını belirleyici biçimde, kendi lehine değiştirecek ve köklü dönüşümlerin başlangıç koşulları, sosyalist ülkelerin yeni bir toplum yaratmaya başladıkları zaman, bu ülkelerde var olan koşullardan temelden farklı olacaktır. Bu geçmiş sosyalist kuruculuktaki gafların, yanlışların ve suçların yinelenmesini zorlaştıracaktır.

Bu blokun zaferi herkesin gönüllü bir biçimde katıldığı özgür seçimlerden doğacaktır. Aşırı bir krizin kışkırttığı istisnai koşullar sonucu olarak değil, yukarıda belirtilen, uzun savaşım sürecinin doruk noktası olarak...

Değişim güçleri, bir çırpıda bütün kapitalist mülkiyet biçimlerini ortadan kaldırmak zorunda kalmayacaktır. Erke gelmelerinden önce bile, ekonominin devlet ve ka-

mu sektörleri hatırı sayılır derecede gelişmiş olacak ve halihazırda devletleştirilmiş olmayan büyük işletmeleri devletleştirmek ya da, daha doğrusu, toplumsallaştırmak zor olmayacaktır. Küçük ve ortaboy işyerleri de, muhtemelen oldukça uzun bir süre var olmaya devam edecektir.

Sonuncu olarak, en önemli şey. Eğer seçim zaferi yurttaşların çoğunluğunun ürünüyse, o zaman önceki kazanımların güçlendirilmesi ve yeni bir -azami politik özgürlükler ve insan hakları, ekonomik ve toplumsal sorunların çözümüne tam katılım içeren- toplumun yaratılması kerte kerte *sosyalizmin kurulması yönünde genel bir ilgiye* yol açacak ve bu, onun için en iyi savunma olacaktır.

İspanya'da Komünist Parti, Birleşik Sol'a dayalı güçlü bir politik hareket yaratılmasında ve ilerici bir blok oluşturulmasında oynaması gereken önemli bir rol olduğuna inanıyor. Partimizin katılımı olmaksızın bu amaçların gerçekleştirilmesi olanaksızdır. Bunun anlamlı ve yeterli bir katılım anlamına geldiğini vurgulamak isterim. Benim kanımca, bugünkü İspanyol toplumunun dönüştürülmesi yolunda İKP'nin doğru eylemleri için temel koşul, onun kendi bağımsızlığını korumakla birlikte, ancak koalisyonun ve gelecekteki bu blokun bileşik bir parçası olarak hareket etme yeteneğidir.

Dogmatizm Safrası

Komünistlerin etkisi onların eylemlerine, alternatif çözümler oluşturma ve savaşım biçimleri seçiminde doğru fikirler ortaya koyma yeteneğine, coşku ve militanlıklarına bağlıdır. Bunu yapabilmek için, yalnızca hiçbir şeyi çözmekle kalmayıp, aynı zamanda bizi, partimize katılmaya hazır olanlar da içinde, birçok insandan koparan ideolojik formüller dogmatizmini atmalıyız. Devrimin öznesi olarak işçi sınıfı, özel bir ayrıcalık olarak İKP'nin önderlik rolü ve gelecekteki ilerici blokta komünistlerin hegemonyası üstüne cilalı kuramsal ve aşırı biçimsel tartışmaları bırakmalıyız.

İdeolojik dogmatizm ve sözde-kuramsal savlar genellikle *kendi politikamızın etkisizliğini maskelemeye* hizmet etmektedir. Bunlar yalnızca yabancılaşmaya, sahte bir gerçeklik yaratılmasına ve "idelojik sağlamlık" açlığını gidermeye yol açar. Dahası, bu doktriner sloganlar yanlıştır. Bunlar, Stalin tarafından Marks'ın ve Lenin'in düşüncelerini değil, bunlara, kendi politik uygulamaları için ve özünde, antimarksist bir biçimde, marksizm-leninizmi evrensel değer taşıyan, tartışılmaz bir hakikat olarak sunması için "kuramsal" gerekçe sağlamak amacıyla getirilen yorumlamayı yansıtmaktadır.

Devrimci hareket içinde toplumsal güç olarak kalmasına karşın, işçi sınıfı artık onun kendi başına tek öznesi değildir. İspanya'da 14 Aralık 1988'deki genel grev, yetkililerin ekonomik politikasına karşı savaşımda işçi sınıfının merkezi rolünü gösterdi. Aynı zamanda, geniş halk desteğinin grevcilerin başarı sağlamasında büyük pay sahibi olduğunu da gösterdi.

İKP'yi işçi sınıfının biricik partisi olarak sunmaya hakkımız olduğunu düşünmüyoruz. İspanya'da başka işçi partileri de bulunmaktadır. Örneğin, İspanyol Sosyalist İşçi Partisi'nin işçiler arasındaki etkisi bizim etkimizden daha fazladır. İKP aynı zamanda aydınları, işsizleri, kadınları ve gençleri, İspanyol halkının çıkarları doğrultusunda toplumsal dönüşümler için savaşmaya hazır olan herkesi saflarında barındıran bir partidir. İKP'nin saygınlığı ve rolü onun, yığınlara önderlik etmede diğer politik güçlerle birleşme yeteneğine; her şeyden önce, *halkın birliği*ni sağlama ve toplumsal değişimi destekleyenlerin ve kendi inançları temelinde ortak davada yer almaya hazır olanların sayısını arttırma yeteneğine bağlıdır.

Sosyalizmin eşiğinde bulunmaktayız. Fakat hiç kimse bizim için kapıyı açmayacaktır; İspanyol işçi sınıfının ve demokratik hareketlerinin coşkusunu ve militanlığını, bugün toplumumuz için son derece gerekli olan kuramsal netlik ve herkese yönelik derin bir demokratik saygı ruhuyla birleştirme yeteneğimize güvenmek zorundayız.

TOPLUMUN VİCDANI

Heljä-Marja TAMMISOLA
Finlandiya Komünist Partisi (FKP) Genel Sekreteri

Komünistler politik pratiklerini daima marksist klasiklerin öğretileri üzerine temellendirmişlerdir. Bunların yapmış oldukları çözümleme onyıllarca ilerisini görmüş ve çıkardıkları ilk sonuçlar, çoğu kez toplumsal gelişimin daha sonraki süreçlerini anlamaya yetmiştir. Genel olarak, marksizmin yaptığı öngörülerin çoğu doğru çıkmıştır.

Ancak bugün kuramsal düşüncemiz neden geri kalmış bulunuyor. Bunun bir nedeni, açıkçası, *eski açıklamaların yeterli olduğu dönemin kapandığıdır.* Sanayileşmiş toplumdaki üretim güçleri ile üretim ilişkilerinin artan biçimde karmaşık diyalektiği ile, değişen sınıf yapıları ve yığınsal kırım silahlarının yasaklanmasına ilişkin sorunlara ve diğer global sorunlara yönelik vurgu kayması yeni, daha kapsamlı kuramsal açıklamaları şiddetle gerekli kılmış bulunuyor.

(*) WMR *'nin Uluslararası Komünist Hareket ve Parti Deneyim Değişimi Komisyonu tek tek partilerin hızla değişen ülke ve dünya gerçekliklerine tepkilerine ilişkin katkılarını yayınlamaya devam ediyor. (Bkz.* WMR*'nin 1989'daki 6, 7, 8 ve 9. sayılarındaki Saifuddin Ahmet Manik (Bangladeş), Rene Urbany (Lüksemburg), Ken Douglas (Yeni Zelanda), Kaare Nilsen (Norveç), George Hawi (Lübnan), ve George Hewison'un (Kanada) makaleleri). (Bkz. Dünyaya Bakış, sayı: 19.)*

Tek başına *sınıfsal yaklaşım* çağdaş toplumsal sorunlara ipuçları ya da yeni sorunlara çözümler sunmuyor. Artık o, değişimden yana olan politik güçleri böylesi döşümlerin önündeki engelleri yıkmaya yeterli olacak denli güçlü bir biçimde, eski platform üzerinde biraraya getirme araç ya da olanaklarını komünistlere sağlamıyor.

Özel olarak, toplumun artan çeşitlileşmesi ve eski monolitik sınıfların parçalanması komünist partilerin geleneksel toplumsal temelini altüst ederken, tekil sınıflar içinde farklılaşan çıkarlar da işçilerin dayanışmasını zayıflatmıştır. Halk arasında sınıfsal ilkeler temelinde çalışmanın nesnel koşulları daha karmaşıklaşmıştır. Bu ve başka etkenler kapitalist dünyada komünistlerin desteğinin azalmasını açıklıyor.

Marksist kuramın yeni hiçbir şey üretmediğini düşünmek yanlış olur. Ne var ki, kuramsal araştırmaların çoğu Avrupa sosyalist ülkelerinde yoğunlaşmaktadır ve buralarda, politik erkin bilime ağır basması yeni yanıtların açık bir biçimde araştırılmasına ciddi kısıtlamalar getirmiştir. Yerleşmiş kavramların eleştirel çözümlemesi dışlanmıştı.

Öte yandan, Batı dünyasında marksist araştırmalar çok az ve seyrektir, marksist düşünürler arasında işbirliği de iyi örgütlenmemiştir. Pek az istisna dışında, marksistler başka ideologlarla gerçek sorunları tartışmaktan kaçınmışlar, tatsız fenomenleri ve süreçleri görmezlikten gelerek, politik propagandanın bir aracı gibi çalışmışlardır.

Politik Güçler Yeralımı

Belirli kaymalara karşın, Fin toplumunun temel sınıfsal yapısı aynı kalmaya devam ediyor; bu toplum işçilerden, üretim süreçlerinin yöneticilerinden (teknik yapı) ve mülk sahiplerinden oluşuyor. Ne var ki, bu grupların her birinde önemli değişimler oluyor. Toplumsal katmanlaşma hız kazanıyor ve bunun getirdiği yeni özelliklerden kimileri de sınıfsal farklılıklara benziyor. Sonuç olarak, toplumsal çelişkiler daha karmaşık bir duruma gelmiş bulunuyor.

Orta düzeydeki gruplar, özellikle maaşlı çalışanlar ve hizmet işkollarındaki işçiler politik bakımdan daha hareketli oluyorlar: Bunların işgücü içindeki payı tüm diğer gruplardan daha hızlı artıyor ve toplumdaki genel mesleki eğilim üzerinde de en büyük etkiye sahipler. Bu süreçlerin sonuçları yerleşik politik partilere (değişen oranlarda) desteği ve yeni partilerin ve toplumsal protesto hareketlerinin hızla yükselmesini kapsıyor.

Tüm bunlarla birlikte, Finlandiya'da güçlerin 5-6 büyük parti, ya da ana politik hareketler arasında dağılımı uzun yıllardır hemen hemen hiç değişmeden kalmıştır. Bu, 1906'daki ilk parlamento seçimleri sonrasındaki durumla, çarpıcı bir benzerlik taşıyor.

O zamanlar birleşik bir işçi partisinin sahip olduğu destek bugüne dek, Sosyal De-

mokratlar (FSP) ile onların geçici yol arkadaşları olan Komünistler (FKP) ve Fin Demokratik Halk Birliği (FDHB) (1) arasında paylaşılagelmiştir. Merkez Parti (eski Tarım Birliği) Liberallerin (ilk başta Genç Finler) gerileyerek toplum sahnesinden çekilmesi sonucu, merkezdeki hemen hemen tüm politik alanı elinde tutmuştur. Ne Kırsal Parti (KP), ne de Hristiyan Birlik (FHB), merkezcilerin konumlarında bir oyuk yaratmayı başaramamışlardır. Tutucu Ulusal Koalisyon Partisi (UKP) de Liberallerin çöküşünden yararlanmıştır: Liberal imgesiyle, hızla büyüyen aydınlar ve büro işçilerinin çeşitli katmanlarının sempatisini kazandı.

Genel olarak, iç politikadaki değişiklikler Finlandiya'da erk yapısında çok az etkili oldu. 1918 Fin Devrimi'nin bastırılmasından sonra Büyük Prens'in yetkileri Cumhurbaşkanlığına geçti ve Eylül 1944'deki Fin-Sovyet ateşkes anlaşmasını temel özgürlüklerin genişletilmesi izledi. 1948 Fin-Sovyet Dostluk, İşbirliği ve Karşılıklı Yardımlaşma Paktı Finlandiya'nın tarafsız, bağımsız bir ülke olarak uluslararası konumunu güçlendirdi. Onun "refah devleti" gelişme düzeyini elde etmesi bütünsel bir sendikal yapıya dayanan işçi hareketinin gücünün bir yansımasıdır.

Şimdiki durumda biz stratejik amacımızı, *toplumsal yapıları niteliksel olarak değiştirecek bir biçimde, reformlarla toplumdaki gelişmenin genişletilmesi* olarak tanımlıyoruz. Komünistlerle Sosyal demokratlar arasındaki farklılıklardan biri bu. Bir diğeri, hatta daha belirgin olanı, başka şeylerin yanısıra bizim ekonomik karar-alımını demokratikleştirme kararlılığımızdır.

Toplumsal eşitsizliğin azaltılması gerekiyorsa, FKP ve FSP arasında daha iyi bir uyum, Yeşiller, bağımsızlar, ilericiler ile, öteki partiler içindeki işbirliğine istekli unsurlar gibi, başka ilerici hareketlerle daha sıkı ilişkiler kurulması zorunludur. Bir yandan parlamento ve hükümet düzeyinde çalışmalara, diğer yandan sendikalar ve işçi sınıfı hareketinin politik örgütleri arasındaki işbirliğine özel bir vurguyla birlikte, öncelik parlamento dışı baskıya kayıyor.

Bize göre, komünistlerin ödevi hâlâ *toplumun vicdanı* olmak, yoksulların ve ayrımcılıktan zarar görenlerin çıkarlarını savunmaktır. Ne var ki, kalifiye işçiler de içinde, iyi durumda olan katmanların daha büyük bir politik güce sahip olduğunu kabul ediyoruz.

Demokratik Merkeziyetçilik

Komünist hareket içinde bu ilke, özellikle onun pratik uygulaması üzerinde geniş bir eleştirel tartışma başlamıştır. Kuram açısından, yaygın demokrasi ve açık ka

---

(1) 1944'te, sosyal demokratlardan ve komünistlerden kopan "barış muhalefeti" tarafından, işbirliği ilkelerine bağlı bir örgüt olarak oluşturuldu. Birlik hem bireysel, hem kollektif üyelik uyguluyor; kollektif üyeleri arasında Komünist Parti, Demokratik Kadın Birliği, Demokratik Gençlik Birliği ve Sosyalist Öğrenci Birliği bulunuyor.

karar-almayı kişisel sorumluluk ve parti çalışmasında denetimle bağdaştırmanın (bundan) daha iyi bir yolunu düşünmek güç. Bu yüzdendir ki, demokratik merkeziyetçilik ilkesi Yeşiller dışında, tüm Fin politik partilerince benimsenmiştir. Yeşiller de, tam da eylembirliği olmaksızın sonuç almanın güçlüğü nedeniyle, zorluklarla boğuşmaktadır.

Ne var ki, gerçekte, ancak kapsamlı tartışmalar, ortak bir yaklaşım ve ardından, tüm komünistler içinde bağlayıcı kararlar doğurabilir. Fakat her durumda, eylem birliğinin sağlanması gerekmiyor mu? Bugün, yalnızca ana konularda birlik sağlamaya çalışmak ve ikincil konularda kişisel tercih için geniş bir alan bırakmak daha mantıklı görünüyor. Pratikte,kararlar genellikle yalnızca bunların doğru olduğunu düşünenler tarafından izlenirken, diğerleri hiçbir şey yapmıyor. Merkeziyetçiliğin potansiyel ve sınırlılıklarının eleştirel bir çözümlemesi için nedenler olduğu görülüyor.

Parti örgülerinin çalışma biçimleri ve tarzı çok önemlidir. Vurgu açıklığa, görüş ve tutumların gözden geçirilmesine hazır olmaya kayıyor. *Sorunların kamuoyu önünde açıkça dile getirilmesi, yapıcı eleştiri, kendininkinden farklı görüşleri dinleme ve saygıyla karşılama yeteneği bugün uygar iletişimin gereklilikleridir.* Bunlar demokratik merkeziyetçilik ilkeleriyle çatışmak bir yana, ona mükemmel bir biçimde uygun düşüyor.

Her örgütün yapısı kendi önünde duran ödevlerle uyumludur. Fakat her kurulu örgütün görece bağımsız, kendine ait bir gelişme mantığı da vardır. Bazen bu, o örgütün değişen gereksinimlere esnek bir biçimde yanıt verebilmesini önler. Aynı zamanda, köklü yapısal değişiklikler her türlü etkinliklerin doğal mekanizmalarını kırar. Bu nedenle, örgütsel değişimler her zaman yeterli olmaz ve hatta bazen ters sonuçlar doğurabilir. Gerek Nikita Kruşçev'in, gerekse Mihail Gorbaçov'un Sovyetler Birliği'nin tarım sorunlarını ele alırken bunun farkına vardıklarını sanıyorum.

Başka bir deyişle, değişen ortama uyum sağlamak için yapısal yenilikler gereklidir, fakat bunlar her şey demek değildir. Öte yandan örgütsel konulara aşırı vurgu sonul amacı belirsizleştirilebilir ve dikkati önemsiz şeyler üzerinde toplayabilir.

Uluslararası ve Ulusal Arasındaki Denge

Partilerin, devletlerin ve ulusların politikalarında bu iki unsur arasındaki denge yeni özellikler kazanıyor, şimdiye kadar görülmedik biçimde tartışmalı ve diyalektik bakımdan çok yönlü bir duruma geliyor.

Üretim güçlerinin büyümesi, ticaretin, ekonomik işbirliğinin ve uluslararası işbölümünün genişlemesi *ulusal sınırları aşan bir bütünleşme* doğrultusunda, ek basınçlar doğuruyor. Bu süreçler kapitalizm ve sosyalizm için ortaktır. Üstelik, AET ve KEYK arasındaki işbirliğinin gösterdiği gibi, dünya pazarı bu süreçleri, iki toplumsal sistemin ekonomileri arasındaki ayrım çizgisini aşan bir biçimde tasarımlamakta-

dır. Finlandiya'nın burada olumlu bir yol oynayabilecek durumda olmasını komünistler memnuniyetle karşılamaktadır.

Aynı zamanda, ulusal kimliğin de vurgulanması gerekmektedir, çünkü bütünleşme ancak ilgili tüm tarafların yasal çıkarlarına saygı gösterilirse etkili olarak işleyecektir. Yararlar karşılıklı olmalıdır, yoksa anlaşmazlıkları kışkırtan ve işbirliğinin verimliliğini azaltan sömürü ve baskı doğacaktır.

Finler için en önemli hedef refah devletinin temelini korumak ve kendi özgül ulusal çevreleri içinde, *toplumsal adalet ilkelerini* somutlayan bir sistem kurmaktır. Ayrıca, etkin çevre koruma önlemleri de uygulanmalıdır.

Komünist ve işçi partileri arasındaki ilişkiler ile uluslar ve devletler arası ilişkiler arasında temel bir farklılık olduğunu düşünmüyorum. Ortak hedefler birleştirir; yanlış yargılar ve dayatma ise birliği kötü bir biçimde zayıflatabilir. İlişkilerinde, komünist partiler *genel kabul gören demokratik yöntemleri* izlemelidir, yoksa diğer sol güçler onların işbirliği girişimlerine sakınımlı yanaşacak ve sırt çevirecektir.

Marksistler belki gerçekten barış ve ilerleme için en iyi yolu sunuyorlar, fakat bu yöne farklı yollardan, yığınların bilinçliliğine, "ulaşım" ve maddesel malzeme durumuna bağlı olarak, daha hızlı ya da yavaş ilerlenebilir.

Toplumsal ahlak konusunda ise iki seçenek bulunuyor. Kimileri refahın olanaklı en kısa zamanda sağlanmasını istiyorlar, kaçamak yollara başvurmaya ve halkı bir kenara itmeye hazırlar. Diğerleri, daha zayıf olanlara yardım ederek onlara destek olarak, hep birlikte ilerlemeyi yeğliyor. Bu anlamda, gelişmekte olan ülkelerin sorunları artan bir biçimde bütün insanlığın ortak kaygısı durumuna geliyor.

Eşsiz Bir Deneyim

Finlandiya Komünist Partisi 1918'de Moskova'da kuruldu ve 1944'e kadar yeraltında çalıştı. Savaştan sonra yasallaştı ve komünistler yeni kurulmuş olan Demokratik Halk Birliği'nin bayrağı altında seçimlere katılmaya başladılar. FDHB'ne uluslararası destek Komünist Parti'ye destek demektir; çünkü birincisi, onun parlamentodaki milletvekillerinin çoğu komünistlerdir ve ikincisi, "sağ-sol" yelpazesi içinde birçoklarının görüşüne göre FDHB, denebilir ki, İtalyan Komünist Partisi'nden bile daha soldadır.

Finlandiya'da tüm FKP ve FDHB üyeleri komünist olarak adlandırılmakta ve karşıtlarımız Birliğin Komünist Parti için bir şemsiye örgütü olduğunu ileri sürmektedir. Bu anlaşılabilir bir şey, çünkü politik bakımdan iki örgüt birbirinin aynısıdır. Fakat FDHB -az bir farkla- ilk başta düşünülmüş olduğu gibi geniş bir bağlaşma durumuna gelmeyi başaramamıştır. Bugün bu örgüt sosyal demokratların solundaki güçleri birleştiriyor ve belirleyici özelliğini komünistlerle işbirliği oluşturuyor.

Finlandiya'da tüm FKP-FDHB hâlâ ülkede hatırı sayılır bir desteğe sahiptir. 1987 parlamento seçimlerinde bunlar oyların yüzde 9.4'ünü, 1988 belediye seçimlerinde ise yüzde 10.4'ünü kazandılar ve kamuoyu yoklamaları bu desteğin artmakta olduğunu gösteriyor.

Kanımca bunun nedeni, politik parti olarak FKP'nin daima çok belirgin hedeflerinin olmasıdır. Tüm tarihi boyunca o, halk yığınlarının gerçek toplumsal gereksinimlerine şaşmaz bir biçimde bağlı olmuştur.

Partimiz devletle ilişkiler, işçi sınıfı hareketleriyle işbirliği ve partinin kendi niteliği konusunda açık ve kesin bir stratejiye sahiptir.

Kasdettiğim şu ki, birincisi, *ulusal hükümete katılım* konusunda biz herhangi bir diğer kapitalist ülke komünist partisinden daha fazla bir deneyime sahip olduk. Toplam 14 yıl, ya da savaş sonrası dönemin üçte biri süresince, on kabinede yer aldık. En büyük desteği -seçmenlerin yüzde 23.5'i- savaştan hemen sonra elde ettik. Seçmen desteğimizdeki gerilemenin bir çözümlemesi bunun nedeninin hiç de hükümete katılımımız olmadığını gösteriyor. Bu arada belirtilmelidir ki, herhangi bir bakanlık çalışmasının söz konusu partinin politik prestijine güç kattığı nadir görülmüştür.

İkincisi, Fin komünistleri *sendikal harekette hatırı sayılır bir etki* sahibidir. Örneğin, onlar inşaat ve gıda işçileri sendikalarında çoğunluktadır. Sosyal demokratlarla birlikte, emekçilerin çoğunluğunu Fin Sendikaları Merkezi Örgütü içinde birleştirdiler ve böylece işçi etkisinin hızla yükselmesi yolunu açmış oldular. FKP güçlü bir işçi spor dernekleri hareketinin ortaya çıkmasına da katkıda bulunmuştur.

Üçüncüsü, FKP politikalarını FDHB adına ve onun aracılığıyla yürütmüştür. Savaş sonrası dönemde bir kez bile genel seçimlere asla kendi aday listesiyle katılmamıştır. Aynı zamanda, komünistler daima FDHB parlamento gurubunda, ezici bir çoğunlukla ağır basmışlardır. FDHB milletvekillerinin bugün 50 ile 16 arasında değişen toplam sayısı içinde, yalnızca 4-6 komünist-olmayan kişi bulunmuştur.

Bu örnekler Fin komünistlerinin iyi irdelenmiş bir *ulusal strateji* sahibi olduklarını ve komünist harekette şimdiye dek rastlanmayan, akıllıca politik biçimler içinde bağlaşıklarıyla işbirliği ilişkileri kurduklarını gösteriyor.

Ne var ki, bu stratejiyi tutarlı bir biçimde izlememize ve bu çizgi görüş birliği içinde oluşturulmuş olmasına karşın, partiyi bir çıkmaza soktu. 1960'ların sonlarında onun kendi yapısı içinde örgütlü bir muhalefet ve bir gazete ortaya çıkarak, açıkça FKP yönetimini sağ revizyonizmle suçladı ve onun "sosyal demokrasisinin kuyrukçuluğunu yaptığını", vb., iddia etti. Stratejik hedeflerimizi ve pratik politik ödevlerimizi açık tartışma yoluyla açıklığa kavuşturmanın o sırada olanaksız olduğu ortaya çıktı ve muhalefet güçlerinin hatırı sayılır bir uluslararası destek almasıyla, durum daha da karmaşıklaştı.

Fin komünist hareketinde bunu izleyen gelişmelerin bir dizi sosyalist ülkenin yaşamındaki bugünkü atılımlarla hiç bir ilgisi yoktur. 1960'larda Kuzey Avrupa ülkelerindeki bütün partiler de içinde, çoğu Batı Avrupa komünist partisinde benzer süreçler yaşandı. Orada komünistler ortodoksluklarının çoğunu bir kenara bırakıp, vurguyu politikada üretkenliğe ve kuramsal yeniden-değerlendirmelere kaydırınca birçok parti bölündü. Yalnızca İtalyan komünistleri bu çalkantı içinden belki, diğerlerinden daha iyi bir biçimde çıkabildiler.

Finlandiya Komünist Partisi uzun bir süre, 1984'e, tam da Sovyet perestroyka'nın arifesine kadar, bölünmekten kaçınabildi. Bölünme doğrultusunda sonul kararının ana dürtüsü partinin iç çekişmeler batağında yok olup gitmesinden duyulan korkuydu. Muhalefet, partinin yönetim organlarında yer almayı reddederek ve bağımsız çalışmak için ayrılarak kendisi konuyu noktaladı.

Tarihsel İnsiyatif

Geçen Mart'ta FDHB ve FKP yöneticileri sosyal demokratların solunda yer alacak, Sol Birlik adına yeni bir parti kurma düşüncesini ortaya attılar. Planlarına göre bu iki örgüt radikal sol politikalara ilgi duyan herkesi katılmaya çağırarak, birleşecek. Örneğin, 1988 cumhurbaşkanlığı seçimlerinin deneyimi ülkede böylesi güçlerin bulunduğunu gösteriyor. O sırada, bizim adayımız olan eski FDHB Başkanı Kalevi Kivitsö'ye destek sağlamak için 88-Hareketi kurulmuştu ve bu, yalnızca FDHB ve FKP üyelerini değil, birçok partisiz üyeyi de kapsıyordu. FKP'yi terketmiş olanlardan kimileri de ortak çalışmaya gerçekten ilgi gösteriyorlar.

Birleşmenin birçok zorluklarla karşılaşacağını tahmin ediyorum. Bir komünist için uzun ve şanslı bir tarihi olan partinin ismini terketmesi hiç de kolay değildir. Baskılara uğradık, hapsedildik ve karalistelere alındık. Bugün bile Finlandiya'da kendine komünist demek için cesaret gerekir: Hâlâ işini kaybetme ya da ayrımcılıkla karşılaşma tehlikesi vardır.

Böylece, moral etmenler bugün komünist partinin özünün ne olduğunun kuramsal ve politik çözümlemesini karmaşıklaştırıyor. Ayrıca, kimi üyeler planlanan Sol Birliğin komünistlerin örgütlerinden beklediklerini karşılayıp karşılamayacağından da emin değiller.

Parti üyeleri arasında yapılan bir kamuoyu yoklaması, ezici çoğunluğun yönetimin önerdiği düşünceyi onayladığını gösteriyor. Böylesi girişimler daha önce de dile getirilmişti. Örneğin, 1950'lerde böylesi tartışmalar FDHB ve FKP gazetelerinin, merkez basın organı Kansan Uutiset (Halk Haberleri) adı altında birleşmesi sonucu doğurmuştu.

22. FKP Kongresi (Şubat 1990) Finlandiya Komünist Partisi'nin geleceği hakkında karar verecek. Sol Birlik düşüncesine destek bağlamında kongre hazırlıklarını ele alan FKP Merkez Komitesi Eylül Plenumunda bazı düşünceler zaten ortaya atılmıştı.

MK, FKP ve FDHB'nin uzun süredir türdeş ideolojiye sahip tek bir politik hareket durumuna gelmiş olduğunu belirtti. Plenuma katılanlar iki örgütün bütün güçlerini ve etkinliklerini, yeni bir parti içinde birleştirme çağrısında bulundular.

Politik bir süreç olarak birleşme çoktan yürüklükte bulunuyor ve bu, bütün formaliteler tamamlandıktan sonra da sürecek. FDHB'nin programatik belgeleri ve 1987'de onaylanan yeni FKP programı özünde aynı olup onların yaratıcı marksizme ve toplumsal dönüşümlere bağlılıklarını vurgulamaktadır. Böylece, büyük olasılıkla, komünistler yeni partinin ideolojik dayanaklarını hoşnutlukla karşılayacaklar.

Sol Birliğin kurulması üstüne Manifesto sosyalist ideallerin ve değerlerin güncelliğini vurgulamakta, barışa, bireyin eşitliği ve tam özgürleşmesine, tüm insanlığın geleceği için sorumluluğa ağırlık vermektedir. İnsanlığın yaşamını sürdürmesi emek ve sermeye arasındaki çelişkilerden daha büyük boyutta bir sorundur.

Komünistler bugünün Finlandiya'sında komünist hareketin kendini ancak FDHB ile birlikte yenileyeceğine inanıyorlar. 1990'ların gerçeklerine uygun düşecek ve bunların beraberinde getirdiği sorumlulukları göğüsleyebilecek nitelikte, emekçilerin yeni bir partisini yaratmak için tek şansı budur.

İTALYAN SOSYALİSTLERİNİN AMAÇLARI

Guiseppe TAMBURRANO

İtalyan Sosyalist Partisi (İSP) Yönetim Kurulu üyesi; Pietro Nenni Vakfı Başkanı

■ **Siz büyüklük ve etki bakımından ülkenin üçüncü partisini temsil ediyorsunuz.(1) Bize İSP'nin gelişiminin ana aşamalarını, üye tabanını ve örgütsel yapısını anlatır mısınız?**

■ Partimizin kuruluş kongresi Cenevre'de 1892'de yapıldı. O zamanlar İtalya işçi sınıfının ve emekçilerinin çıkarlarını dile getiren tek partiydi. O zamandan bu yana gelişimi karmaşık bir çizgi izledi. 1919'da, o zaman ülkede büyük bir parlamenter güç durumuna gelmiş bulunan İSP İtalya'da bir Sovyet cumhuriyeti kurulması için çalışma kararını ilan etti. Daha sonra, İSP sıralârından reformistleri atmayı reddetttiği için, Komintern'den çıkarıldı. 1921'de bir bölünme yaşadı ve bu ülkemizde leninist tipte bir devrim gerçekleştirme olanağına yönelen İtalyan Komünist Partisi'ne kaynaklık etti.

Bu ölümcül bir karardı ve işçi sınıfı sıralarında bölünmelere yol açtı. Bunun sonucunda İtalya'da faşizm erke geldi. Sosyalistlerin lideri Pietro Nenni sürgün edildi. O, Avrupa'da başını kaldıran gericiliğe karşı savaşımın kalesi saydığı Sovyetler

---

(*)Bir WMR çalışanının sorularına yanıtlar.

(1) Mayıs 1989'da yapılan son 45. Kongresinde İSP'nin 626 binden fazla üyesi bulunuyordu ve Haziran'daki Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oyların yüzde 14.7'sini elde etti.

Birliği'nin içten bir dostu olarak kaldı. O zamanlar Stalin'in yaftaladığı üzere sosyalistleri en büyük düşmanları; "sosyal faşistler" olarak gören komünistlerle antifaşist birliği yürekten destekledi. 1934'de İSP ve İKP, koşulların zorlaması sonucu, Komintern'in yeni, halk cepheleri kurulmasını teşvik eden politikasına uygun olarak, bir anlaşma yaptılar.

Bu yıllar önceydi. Fakat İtalya'da faşist rejim alaşağı edildiğinde, İSP komünistlerle birlik politikasından yana olmaya devam etti. Bu politik tercihin bedeli sosyal demokratlar tarafından kışkırtılan acılı bir bölünmeydi. Stalin'in suçlarını sergileyen SBKP 20. Kongresi'nden sonra bile Nenni, Togliatti'nin Komünist Partisiyle işbirliğini korumaya çalıştı. Fakat 1956'da, Sovyet birlikleri Budapeşte'ye gönderildiği zaman iki partinin yolları nihai olarak ayrıldı. Stalinizm üstüne görüşler de içinde, başka konularda da ayrılıklar vardı. Biz stalinizmi Stalin'in kişilik kültüne ve kişisel yanılgılarına indirgemenin yanlış olduğunu savunduk. Yazılarında, Nenni stalinizmin Sovyet erkinin bürokratik yozlaşmasının nedeni ve sonucu olduğunda ve bunalımın çözülmesi için, tüm sistemin demokratikleştirilmesi gerektiğinde ısrar ediyordu. O zaman onun yazdıklarının çoğunun SBKP'nin bugünkü konumlarına yakın olduğu kanısındayım.

Perestroyka'nın muştucuları olduğumuzu söylemiyorum. Yalnızca, herbirimiz farklı yollardan, onyıllardır süren çelişkileri geride bırakmakta ve belki de birbirimize yaklaşmakta olduğumuz umudunu dile getiriyorum. Bu salt bir propaganda da değildir. Yeni düşünme tarzı; bunlar ne denli zor ve tehlikeli olsa da, eyleme ve gerçek değişim süreçlerine dönüşüyor. Yurttaşlar daha etkin duruma geliyor ve demokrasi serpilip gelişmeye başlıyor.

Korkunun son bulması, barış ve diyalogun yeniden ortaya çıkması, ortak Avrupa evi ve bizi birleştiren ideal üzerinde, sayısız bölünmeler, yanlışlar ve yanılsamaların külleri altında canlı kalan sosyalizm ideali üzerinde tartışmaya devam etmek için sağlam bir temel oluşturmuştur.

İSP'nin uzun tarih sürecinde, örgütsel konularda oldukça acı kimi kararlar almak durumunda kaldık. Bir dizi bölünmelerden sonra, İSP 1947'de, kesin bir biçimde komünistlere katıldı ve onların modeline göre, yani demokratik merkeziyetçilik denilen ilkeler temelinde yapılandırıldı. Daha önce belirttiğim 1956 kopmasının ardından, çeşitli eğilimler arasında keskin sert çatışmalar oldu. Sonuç olarak 1964'de İtalyan Proleter Birlik Sosyalist Partisi ortaya çıktı ve bu daha sonra İKP tarafından yutuldu.

Bizim için 1976 yılı dönüm noktası oldu. Seçimlerde sosyalistler ezici bir yenilgiye uğradılar (oyların yalnızca yüzde 9.6'sı) ve gelecekleri konusunda ciddi biçimde düşünmeye başladılar. Dağınıklığa son verme ve güçlü bir biçimde yeniden ayağa kalkma yönünde güçlü bir atılım yaptılar ve bu atılımın lideri şimdi İSP politik sekreteri olan Bettino Craksi oldu.

O zamandan bu yana partinin yapısı değişim içindedir. Parti içinde çeşitli eğilim-

ler ve en geniş görüş-çoğulculuğu bulunmakta, fakat bunların tümü lider etrafında kenetlenmektedir. Geçmişten miras kalan örgütsel biçimler -seksiyonlar, federasyonlar ve bölgesel komiteler- de işlev görmeye devam ediyor. İKP gibi, bizim de işletmelerde hücrelerimiz var, ne var ki bunlar bir bütün olarak çalışma koşullarındaki ve fabrika yaşamındaki değişimler nedeniyle bunalım içindedir. Fakat sayısız koşut yapılar -kültür kulüpleri, ilgi grupları, toplumsal birlikler, vb.- ortaya çıkmış bulunuyor.

■ **Sosyalist ideallerin yeniden canlılık kazanmasından söz ettiniz. Fakat çeşitli halk kesimlerinde ve sosyalistler arasında bu ideallerin pek çoğu hakkında kuşkular doğduğunu da belirtmek gerek.**

■ Rusya'daki Ekim 1917 Devrimi, Çin'deki devrim, sömürge halkları tarafından bağımsızlığın kazanılması konusunda kuşkuları olanlara, bu olayların dünyayı dönüştürdüğünü ve kapitalizmin egemenlik alanını belirgin bir biçimde azalttığını anımsatmak isterim. Batılı ülkelerde sosyalist hareket, güçlü marksist düşünceden esinlenerek, işçileri örgütlendirmiştir ve onlara, kurtuluş savaşımında öncülük etmektedir.

Genelinde, gelişmiş kapitalist ülkelerde emekçiler bugün, işşizlik, sakatlık, kaza ve yaşlılık durumunda güvence altına alınmış bulunan sosyal güvenlikle birlikte, iyi ücretler almaktadır. Eğitim kurumlarına girebiliyorlar, dinlenme ve eğlenme hakkına sahipler, birçoklarının evleri ve arabaları var ve kimileri de hisse sahibi ve borsa oyunlarına katılıyor. Söylemeye bile gerek yok ki, oy kullanma ve politik sistemin her düzeyinde seçilme hakları var.

Plebler çok sayıda ve eşit haklara sahip bir sınıf durumuna gelmiştir ve tüm bunlar sınıf savaşımı sayesinde, sol partiler sayesinde, Karl Marks'ın düşünceleri sayesinde oldu. Geçmişte, sömürülen, yoksul ve mülksüz işçiler ağırlıkla kapitalizmin yıkılması ve sınıfsız bir toplum kurulması için savaşıyorlardı; oysa bugün yoksunluklardan kurtulmuş ve toplumsal, politik korunma elde etmiş olarak, daha iyi yaşam koşulları ve daha yüksek yaşam kalitesi istiyor, ender istisnalar dışında, var olan sistemde ne devrimci, ne de demokratik yoldan değişimler isteminde bulunuyorlar.

Bu, sosyalizm dürtüsünün, karşılanmamış isteklerle beslenmekten çıkar çıkmaz, ortadan kaybolduğu anlamına mı geliyor? O zaman, politik savaşım büyük ölçüde durdurulmuş olmakla birlikte, sendikal savaşım hâlâ niye sürüyor? Burjuvazinin iddia ettiği gibi, belki Fransız Devrimi'nin idealleri (özgürlük, eşitlik ve kardeşlik) her yurttaş için bir gerçeklik durumuna gelmiş olduğu için mi yoksa? Hiç de değil: Savaşlar, sömürü, dinsel fanatizm, terörizm, ırkçılık, çevre kirliliği, yoksulluk (eski ve yeni), elit ayrıcalıkları -tüm bunlar duruyor; diktatörlükler ve insan hakları ihlalleri hâlâ dünyanın şeytanları olarak adlandırılabilir.

Büyük değişimlerin etkisiyle, Marks'ın sınıf savaşımı kuramının geçersiz duruma geldiği ve öte yandan da, esinlendirici hiçbir yeni düşüncenin henüz ortaya çıkmadığı söylenebilir mi? Zor. Marks'ın ölümsüz doktrinine göre, devrimci düşünce çağın

vicdanı olarak, değişimi gerçekleştirmeye yetenekli, var olan toplumsal güçleri aydınlatır ve üstlerine ışık tutar. Bizden öncekiler gibi, biz de, yoksulluktan kurtulmuş olan işçi sınıfının hem kendisini, hem de toplumu köstekleyen zincirleri kırabileceğini varsaymakla yanlış yapmış olabilir miyiz? Hayır, sosyalist ideal solmamıştır, fakat sol güçler incelenmesi, çözümlenmesi ve yanıtlanması gereken pek çok sayıda yeni sorunla karşı karşıyadır. Fakat, Marks tarafından ortaya çıkarılmış zemini geride bıraktıktan sonra, bugünün gerçekliklerini kapsamlı bir biçimde çözümleyemedik.

Batı'da sol güçler bizzat reform yapmak istedikleri sistemin büyük ölçüde bileşik bir parçası durumuna gelmiş bulunuyorlar; Doğu'da ise, bürokrasinin direnci ile köstekenmiş, toplumu demokratikleştirme ve etnik ilişkileri uyumlandırma sorunlarıyla karşı karşıya bir durumda; kendi yanlışlarının yükü altında bulunuyorlar. Ayrıca, sosyal demokratlar ve komünistler çok uzun bir süre Soğuk Savaş, stalinizm ve antikomünizm tarafından bölünmüş olarak kaldılar.

Şimdi onların konumları birbirine yakınlaşıyor. Gorbaçov sayesinde komünist dünyada büyük bir yumuşama başlamış bulunuyor ve eğer bu yıkıcı bir sele neden olmazsa, ekonomik gelişime ve çoğulcu demokrasiye güçlü bir itki verecek ve birey, kolektif, ulus ve milliyet yeniden saygınlık kazanacaktır. Perestroyka'nın karşılaştığı muazzam zorlukların farkında olmamıza karşın, umutlarımızı buna bağlıyoruz. Son Avrupa Parlamentosu seçimlerinin gösterdiği gibi, Batı'daki sol ve sosyalist güçlerinin önünde de iyi bir perspektif bulunuyor.

■ **Sol güçlerin güçlenme ve konumlarını sağlamlaştırma perspektifinden söz ettiniz. İtalya'da bugün bu perspektif nasıl? Komünistler ve sosyalistler arasında daha yakın işbirliğini ne teşvik ediyor, ne engelliyor?**

■ Ülkemizdeki durum, ne yazık ki, örneğin bir Britanya'da ya da FAC'de olduğundan çok daha karmaşık. Sol alternatif önündeki aşılmaz engeller nedeniyle İSP, şimdiye kadar Hıristiyan Demokratlarla birlikte hükümete katılmak zorunda kalmıştır. Eğer komünistlerle doğru diyalog ve birlik biçimlerini bulursak, sol alternatifi bir düş olmaktan çıkarıp politik bir gerçekliğe dönüştürebiliriz. Fakat hâlâ çözülmesi gereken çetin sorunlar bulunuyor.

Bölünmenin ardından, komünistler ve sosyalistler arasındaki uzaklık, parlamenter savaşımın iniş çıkışları dahil, çeşitli etmenlere bağlı olarak kısaldı ya da uzadı. Oy bakımından biz hep İKP'nin bir hayli gerisinde kaldık. Fakat belirgin bir dengesizlik işbirliğine engel oluşturma eğilimi gösteriyor: Son birkaç yıldır sosyalistler daha çok oy kazanmaktalar, ve komünistler, ne yazık ki, eskisinden daha az oy alıyorlar. Achille Occhetto'nun yeni politik çizgisinin Komünist Parti'nin gerilemesini durduracağını, İSP'nin ise artışı sürdüreceğini ümit ediyoruz. Birbirimizle rekabet etmek yerine Hıristiyan Demokratlardan oy kazanmaya başladığımız ve birlikte oyların yüzde 40'ından oldukça öteye ulaştığımız zaman, politik yaşamda gerçek bir değişim olacak, gerek laik gerekse Katolik, diğer güçlerle bağlaşıklıklar olanaklı olacak ve de o zaman, sol, ülkeyi yönetebilecektir.

İKP politikasındaki tüm yeni etkenlere karşın, hâlâ önemli ayrılıklarımız bulunuyor. Merkez-sol hükümetlerin, özellikle de 1983 ve 1987 arasında Craksi'nin liderliğindekilerin, demokratik rejimi korumak ve güçlendirmek için, ilerici ekonomik ve toplumsal reformlar gerçekleştirmek için ve İtalya'nın ABD'den bağımsızlığını ortaya koymak için çok şeyler yaptığına inanıyoruz. Fakat kendilerinden hep destek umduğumuz komünistler bizi hep sert bir biçimde eleştirdiler. Elbette, bu hükümetlerin programının genelinde emekçilerin çıkarlarına yanıt vermediği söylenebilir. Fakat benim kendime özgü bir açıklamam var. Komünistlerin, özellikle Enrico Berlinguer döneminde, güçlü bir "Mitterand kompleksi", yani Sosyalist Parti'den işaret alarak kendi imajlarını yitirme korkusu içinde olduklarını düşünüyorum.

Şimdi diyalog olanaklı görünüyor. Örneğin, 1992'de İSP'nin 100. yıldönümü kutlamalarının düzenlenmesine yardımcı olma önerisi vardı. Ne var ki, ağırlıkla seçimlerde, zorluklar da bulunmakta. Seçim yasası öyle ki, bölünmeleri ve "herkes kendini düşünsün" ilkesi temelinde bir kapışmayı teşvik ediyor. Fakat bu düşmanlık, bence kısa ömürlü olacağa benzer. Partilerimizin birliği kaçınılmazdır. Herşey bir yana, en önemli konuda, yani İtalya'da Hıristiyan Demokratların yarım yüzyıllık politik egemenliğine son verme zamanı geldiği konusunda benzer görüşlere sahibiz. 45. Kongremizde, en baştan beri sosyalist ve ilerici harekete ait olan bu iki ana eğilimin giderek bağdaştırılması koşullarını yaratacak dönüşümlere bağlılığımızı yeniden ortaya koyduk.

Bugün bile birçok somut işbirliği alanları var. Nenni Vakfı ve Gramsci Enstitüsü ile, komünistler ve sosyalistler tarafından desteklenen diğer araştırma kuruluşları sık sık ortak girişimlerde bulunuyorlar. Ingrao komünist merkez ile birlikte, sanayiötesi toplumda devlet sorunları üstüne ilginç bir seminer yaptık. Avrupa güvenliği sorunları, Prag Baharı'nın dersleri, vb., üstüne tartışmalara katıldık. Vakfımızın yönetim kurulunda komünistler de bulunuyor. Tartışıyor ve polemik yapıyoruz, fakat söylem genelinde dostça; eğer dünyanın geçmiş deneyimleri söz konusu olmasaydı, bunun "kardeşçe" olduğu bile söylenebilirdi.

Sendikal hareket içinde işbirliği için geniş bir alan söz konusu. Sosyalistler ağırlıkla İtalyan İşçi Sendikası içinde çalışmışlardır. Ne var ki, İKP'ye yakın olan Genel İtalyan İşçi Konfederasyonu'nun genel sekreter yardımcısı bir sosyalisttir.

İtalya'da politik güçler yelpazesi çok değişken ve akışkandır. Bir zamanlar güçlü olan ve içinde komünistlerin ve sosyalistlerin de çalıştığı pasifist hareket şimdi gerilemiş bulunuyor; fakat şu sıralar, yeşil dışındaki tüm renkleri reddeden ekolojist gruplar güç kazanıyor. Geçmişte -örneğin nükleer enerji referandumu sırasında- bunlar komünistlerden çok bize yakındı. Fakat şimdi Ochetto etkin bir ekolojik kampanya başlatmış bulunuyor ve durum değişmekte olabilir. İlke olarak kendilerinden başka hiçkimseyi tanımamalarına karşın, bunları da sol güçler arasında sayıyorum.

İtalyan politik yaşamının tüm zorluklarına ve karmaşıklığına karşın, solda -politikada, kültürde ve sendikalarda- daha fazla birlik doğrultusunda genel bir eğilim belirtileri var. Bu cesaret verici birşey.

DEMOKRASİ EYLEMDİR

Temel örgütler partinin politik çizgisinin oluşturulması ve yürütülmesine nasıl katılıyorlar? Demokratik merkeziyetçilik koşullarında alınan kararları desteklemeyenler kendi görüşlerini nasıl açıklıyor ve savunuyorlar? Geniş bir taban bir örgütü hücresinde uzmanlaşma nasıl yürütülüyor?

WMR'*nin Uluslararası Komünist Hareket ve Parti deneyimi üstüne Komisyonu bu soruları PKP liderlerinden birine yöneltti. Aşağıda yanıtlarını üç parti örgütü sekreterinin sağladığı bilgilerle birlikte sunuyoruz.*

Fernando Blangui TEIXEIRA
Portekiz Komünist Partisi (PKP)
MK Sekreterliği üyesi

Hücrelerin partinin genel politik çizgisinin yürütülmesine katılmaları ile onun oluşturulmasına katkıları ayrılmazdır. İşletmelerde yada toplulukta onu uygularken temel örgütler zorunlu olarak onu özel koşullara uyarlarlar. Böylelikle partinin genel çizgisini yaratıcı bir biçimde zenginleştirirler.

Belirli bir yönelimin doğruluğu ya da yanlışlığı her zaman pratik tarafından sınanır. Hücre bu yönelimi gerçekleştirerek sonuçta onun daha iyi tanımlanmasında, haklılığını ve değerini doğrulamaya, ya da tersine, düzeltilmesi ve değiştirilmesine yardım eder.

Her işletme yada mahallenin kendi özgünlükleri vardır. Sıradan komünistler her

zaman koşulları belirleyebilecek deneyim ve bilgiye sahip değillerdir. Parti hücreleri belirli genel ilkeler temelinde kimi durumlarda hiç gecikmemiş ya da en azından bilinmedik bir yolda ilerlemek zorundadırlar. Onların deneyimi yeni sorunlarının tahmin edilmesinde bir bütün olarak partiye yardımcı olur ve öteki temel örgütler için yararlı olabilir.

PKP yeni yaratılan hücrelere özel bir dikkat göstermektedir. Ortaya çıkarlarken ve amaçlarını zenginleştirirlerken onlara yardım etmeye çalışıyoruz. Başka deyişle, bir fabrika işgücünün ya da topluluk grubunun öncüsü olarak daha büyük bir *sorumluluk duygusuna sahip* ve *girişimcilik ruhuyla dolmuş hücreler* istiyoruz. Doğal olarak bu süreç üst organlarla hücreler arasında özel bir ilişki gerektirmektedir.

Komünistler yerel bölgelerde parti çizgisinin daha iyi belirlenmesine yalnızca hücrelerinin gündelik etkinlikleri yoluyla değil, aynı zamanda farklı biçimlerle de katkıda bulunurlar. Gündemi hem özel hem de genel parti sorunlarından oluşan toplantılarda düzenli olarak ortak politik çizgiyi tartışır ve parti faaliyetinin farklı yönleri ya da PKP'nin yönelimi üstüne serbestçe görüş değiş tokuşunda bulunarak birikmiş deneyimi çözümlerler.

Bir partinin içinde çalıştığı politik koşullar, onu tartışma özgürlüğünü ve karar almada kolektifliği sınırlamaya zorlayabilir. Ne ki, koşullar elverdiğinde demokratik merkeziyetçiliğin tartışma için geniş bir alan ile zengin ve doyumlu bir parti içi yaşam için temel sağladığına inanıyoruz. Bu anlayış, tüzükte bir dizi değişiklikler yapan PKP 12. Kongresi (1988) kararlarına yansımıştır. 16. madde bugün partinin yalnızca örgütsel yapısının değil fakat aynı zamanda faaliyetlerinin de demokratik merkeziyetçilik üzerinde temellendiğini belirtiyor. Demokratik merkeziyetçiliğin ilkeleri (yeni bir tanım olarak) deneyimle zenginleşmiş biçimde *aynı anda derin bir iç demokrasinin, tek bir genel çizginin ve tek bir merkezi yönetimin* sağlanmasını amaçlamaktadır. Seçilmiş *herhangi bir yetkilinin* onu seçen kolektif tarafından değiştirilmesi hakkı da getirilmiştir. Yüksek üst organların *düzenli hesap vermesi*nin önemi vurgulanmıştır.

Tartışma özgürlüğü her komüniste en uygun olduğunu düşündüğü biçimde kendi görüş açısını açıklama izni verir. Tartışmanın sonuçlarını noktalamada *görüş birliğine çalışırız,* fakat buna ulaşılamazsa *çoğunluğun görüşü* güç kazanır. Daha sonra, görüşler birbirlerine yaklaşabilir. Bu yalnızca pratik çalışmada birliği değil, fakat aynı zamanda ideolojik yönlerden uyum da sağlayacaktır. Ancak bu her zaman olmaz; Görüşler farklı kalırken kararlar uygulanır.

Öte yandan demokratik merkeziyetçilik ilkeleri, arkasında bir azınlık desteği bulunan bir görüşü paylaşan yoldaşların kimi nedenlerle parti içinde gruplar kurmasına izin vermez. Tartışma sona ermeden ve bir karar kabul edilmeden önce belirli bir "azınlık " içinde kalabilirler, fakata tartışma tamamlandıktan hemen sonra "azınlık" ve "çoğunluk" ortadan kalkmalıdır.

Bir parti üyesi çözüme kavuşturulmamış gördüğü bir sorunu daha sonra yeniden öne sürebilir ve kendi görüşünü savunabilir mi? Kesinlikle, fakat genel olarak bu, tartışmanın daha ileri götürülmesini sağlayacak yeni bilgilerin ortaya çıkması ya da yeni görüş açılarının belirmesinden sonra olabilir; örneğin, bir temel örgütün kongresinde (genel toplantısında) yapılan çalışmanın sonuçları özetlenirken katılanların her biri örgütün etkinliklerini, alınan kararları nitelendirme ve bununla bağlı olarak daha önce doğru görülmemiş olsa bile bir görüşü açıklama hakkı vardır.

Görüş birliği ya da bir görüşün çoğunluğa sahip olması temelinde alınan bir kararın kimi zaman hızlı bir biçimde kuşkulara yol açtığı, uygun olmayan durumlar yarattığı ve pratiğe geçirilirken haksız olduğunun ortaya çıktığı hatırlanmalıdır. Bundan dolayı -bir kez daha yineleyeyim ki- kararın doğruluğunun ana ölçütü pratiktir.

Bir temel örgütte "işbölümü"nden söz ettiğimiz zaman, onun gerçekten uzlaşma gerektirecek kadar bir deneyim biriktirmiş olduğunu ve öylesi bir büyüklük ve faaliyet alanına sahip olduğunu anlıyoruz. Bundan dolayı işbölümü asıl olarak geniş hücreleri ilgilendirmektedir.

Böylesi bir hücrenin iç örgütlenmesi üyelerinin bir işletmede çalışanlarla ya da yerel bölgede yaşayanlarla temasını kolaylaştırmalıdır. Uzmanlaşmış gruplar işletme ve birimlerinin yapısını, işçilerle memurlar arasında var olan ayrımları, belli bir yerdeki nufus dağılımını ve öteki yerel özgünlükleri dikkate alır.

Büyük ve orta çaplı işletmelerde normal olarak sendika delegelerinden oluşan bir sendika komisyonu ve pek çok durumda, tüm çalışanlar tarafından seçilen ve meslekleri ya da sendika bağlılıklarına bakmaksızın tümünü etkileyen sorunlarla ilgilenen bir işçi komisyonuda vardır. Eğer hücrede bu komisyonların üyesi yoldaşlar varsa onlar genellikle ait oldukları komisyonlarda tartışılan sorunları daha iyi bilebilmek için ayrı bir parti grubu oluştururlar. Komünistlerin çalışmasının belli bir yön kazanması aynı zamanda var olan öteki yapılara da bağlıdır: İş güvenliği ve sağlık bakımı, gençlik ve kadın komisyonları, spor grupları, vb.

Bazen her bir hücre, barış ve silahsızlanma için eylemlerin eşgüdümlendirilmesi ve politik, toplumsal, kültürel karakterli başka amaçlar uğruna halk komiteleri ya da hareketleri yaratmak için girişimcilik gösterir. Ardından bu birlik yapılarının yönetiminde etkinlik yürüten komünistlerden oluşan parti grupları ortaya çıkar.

Geniş bir fabrika hücresi, saf parti çalışmasına güç vermek için de etkin bir biçimde çalışır. Örneğin, kitapların, gazetelerin, PKP belgelerinin ve öteki propaganda malzemesinin dağıtımıyla uğraşmak için özel bir propaganda ve ajitasyon grubu yaratılmalıdır. Başka bir grup üyelik ödentilerinin toplanması ve başka kaynaklardan para sağlanmasından sorumlu olmalıdır. Komünistler sık sık hücre üyeleri için politik dersler yürütmek için bir araya gelirler.

Bir topluluktaki temel örgütü ele alırsak başka sorunlar da ortaya çıkar. Sık sık böylesi bir hücrenin üyeleri, kadın emeklilerini, sakatları, barış gruplarının vb. etkile-

yen sorunlarla ilgilenen seçilmiş özerk yerel organların ve çeşitli komisyonların bir parçasını oluştururlar. Özel olarak ayrılmış gruplar kültür, spor ve dinlenme sorunlarıyla uğraşırlar. Eğer örgüt bir işletmedeki gibi büyükse, propaganda ve ajitasyon, fon sağlama ve benzeri parti grupları oluşturmakta çıkarı vardır.

Böylece, Portekiz Komünist Partisinin deneyimi, bir işletme ya da toplulukta olsun bir hücrenin büyüklüğüne bakılmaksızın, etkinlik alanının üyelerinin enerjilerini harekete geçirecek ve en değişik sorunları çözücü gruplar kuracak kadar geniş ve güçlü olduğunu göstermektedir. Öte yandan bu alanın zenginliği parti örgütünün girişimi ve etkinliğinin bir ürünüdür.

LUTA SAVAŞIM DEMEKTİR

Vicente Merendaş
Almanyadaki Lisna ve Tersanesi Parti örgütünün sekreteri;
40 yaşında bir tesfiyeci

Bizim işletmemiz Portekiz'de sık sık parti kadrolarının demirci ocağı olarak adlandırılır. Değişik düzeyler de PKP örgütlerinin ve sendikaların çok sayıda yöneticisi kolektifte yetişmiştir. Bugün pek çoğu halkın çıkarlarını korumak amacıyla başka şehir, kasaba, ve bölgelerde partinin politikasını sürdürmektedirler. Lisnove'nin kapısından çıkarlar ve ölünceye dek işçilerin parolasını yürütürler; Luta....savaşım.

Öteki tersanelerde olduğu gibi durumumuz son derece zordur. Yetkililer hem tersaneyi ve hem de tüm sanayi batırmak istiyorlar. 1975'de tersane 10 bin kişi çalıştırıyordu- bugün bu rakam yaklaşık 4 bin'dir. Yönetim işçileri işten çıkararak hemen hemen 550 komünistten oluşan (daha önce binden fazla) parti örgütünü de tasfiye etmeye çalışmaktadır. Personelin azaltılması gemi yapımcılarını tersaneyi terketmeye zorlamaktadır. En iyileri de içinde olmak üzere kadrolarımızı yitiriyoruz. Aktivistlerimiz, sendika liderleri ve işçi komisyonları yönünden büyük kayıplara uğruyoruz. İlişkilerimizi yitiriyoruz ve işten çıkarılan hücre üyelerinin hemen hemen yarısıyla artık temasımız yok.

Yine de parti örgütü konumlarından vazgeçmiyor; Atölye gruplarının etkinliklerini hızlandırmakta ve geçmiş birkaç yılda yitirdiği toplumsal kazanımları tekrar ele geçirmeye çalışmaktadır. Aralık 1988'de Lisnave yönetimini 1982'den bu yana meydana gelen ücret kayıplarına karşılık işçilere tazminat ödemesi için anlaşmaya zorladık.

Gericiliğin saldırısını sürdürmesiyle tersanenin kapanmasını ya da yerel ya da yabancı özel sermayeye geçirilmesini önlemek için olanaklı olan herşeyi yapmaktayız, ve işçilerin öz yönetimini kurmak için bir hareket yaratmaya çalışıyoruz. Komünistler emekçi halkın savaşımının öncülüğünde yürüyorlar. Güvenlerini kazanarak ve tartışmalarının gücüyle onları birlikle sürükleyerek halkla sürekli bir diyalog yürütüyorlar.

Jose Antaanio Antunes, *Banco Espirito Santo Comerical Bankası Lizbon şubesi parti örgütü sekreteri, 44 yaşında bir banka memuru.*

Portekiz'in en büyük bankalarından biri olan bankamızın 150 şubesi vardır ve 6.500 kişi çalışmaktadır.

Fazlalıkları atma dalgası banka sektörüne uğramadan geçmemiştir. Çalışanların hakları ve kazanımlarına saldırı, burada hükümetin ulusallaştırılmış bankaları özelleştirmeye yönelik yoğun çabasında ifadesini bulmuştur. Bizim tümüyle gereksiz olduğuna inandığımız genişleyen bir özel finans kurumları ağı sanayide rekabeti şiddetlendirmek için tasarlanmıştır. Bu durum bankamız Lizbon şubesinin 3.300 çalışanı ve parti örgütünün 200 üyesi arasında ciddi kaygıya yol açmaktadır.

Yönetim son zamanlarda banka çalışanları, sendika aktivistleri ve işçi komisyonu üyeleri üstündeki baskıyı artırmıştır. Çalışan insanları birlikten yoksun bırakmak ve çalışanların belirli kategorilerine yararlar ve ayrıcalıklar sağlayarak yüksek nitelikli personeli teknik kadroya karşı kışkırtmak için çabalarda bulunulmaktadır.

Parti hücresi yalnız buna karşı çıkmakla kalmamakta, fakat aynı zamanda bu ulusallaştırılmış bankanın konumunu güçlendirmek için kendi yapıcı önerilerini öne sürebilmek amacıyla çalışanların görüşlerini de toplamaktadır. Hizmet niteliğinin geliştirilmesi gerektiğini, ulusal ekonomiye etkin müdahale olması, üretici alanın gelişimi için elverişli koşullar yaratılması ve her türden borsa spekülasyonuna direniş gösterilmesi zorunluluğunu açıklıyoruz. Komünistler, basın ve işyerindeki kişisel temasları yoluyla hem banka içindeki durumu ve hem de onun finans politikasını etkilemeye çalışıyorlar.

Manuel Cosme, *Porta'da kamu nakliye işletmesi parti örgütünün sekreteri, 38 yaşında bir sürücü.*

Kentin kamu nakliyesi yöneticileri onun en kazançlı birimlerini özel sektöre devretmeye çalışıyorlar. Bu, bütün zorluklara karşın 212 güçlü parti örgütümüzün keskin bir biçimde karşı çıktığı bir girişimdir. Vardiya çalışması, düzensiz trafik programları ve sık işyeri değiştirmeleri komünistlerin emekçilerle sağlam ilişkiler kurmalarını ve genel hücre toplantılarını düzenlemelerini engellemektedir. Hücre toplantıları açısından tüm parti üyelerini aynı anda biraraya toplamak çok zor olmaktadır. Üstelik yönetim her türlü bölünmeci düşünceyi cesaretlendirmektedir: İşletmedeki ücretler ek bir gelir olmadan ailelerini geçindirebilme olanağı vermediğinden kimi komünistler fazla mesai yapmak zorunda kalmaktadırlar.

Bütün bunları dikkate alarak sendika ve işçi komisyonları yoluyla yaşam standartlarını ve çalışma koşullarını ilerletmek, kamu taşımacılığında daha büyük yatırımlara ulaşmak, kolektifi olgunlaştırmak ve sanayideki öteki işletmelerin işçileriyle bağları güçlendirmek üstüne kendi alternatif önerilerimizi personelin dikkatine sunmaya çalışıyoruz.

VARSAYIMDAN BİLİMSEL ÇÖZÜMLEMEYE

Hangi Uygarlığın Bunalımı?

Semou Pathe GUEYE
Senegal Bağımsızlık ve İşçi Partisi MK Sekreteri, Politik Büro üyesi, Felsefe Bilimleri Doktoru

Fransız yazar Paul Valery'nin tanımladığı şiirsel esinin tersine, kuram içinde gerçek hiçbir zaman gökten inme değildir. Genellikle özenli düşüncenin, birbirini izleyen tahminler yoluyla, deneme ve yanılma yoluyla, ters düşen savları karşılaştırma yoluyla, gerçeğe doğru ilerlemenin sonucudur.

Bu anlamda Sovyet bilimcileri A.Volkov ve B. Kapustin'"uygarlığın bunalımı" düşüncesi çevresinde yürütülen tartışmaya katkıları çok ilginç gözüküyor. Kendilerini olası eleştiriye açarak da olsa, büyük cesaret isteyen ve hatta cüretli bir varsayım öne sürmekten geri durmamışlardır.

Her iki bilimcinin bugünkü durumun, "uygarlığın bir bunalımı" olarak nitelenebileceği görüşüne katıldığımı belirtmekle başlamak isterim. Fakat benim sorunu anlayışım bir parça farklıdır. Terminoloji üstüne tartışmalardan zevk duymam, fakat hiçbir kuramsal tartışmanın, minimum girişim ve açıklık çabasında da olsa, kullanılacak konsept ve terimlerin eleştirel çözümlenmesinde bir ilerleme göstermeksizin yapılamayacağına inanıyorum. Bu bakış açısından Volkov ve Kapustin'in sunuşları birkaç boşluğa sahipmiş gibi gözüküyor.

Uygarlık Böler, Uygarlıklar Birleştirir

Önce "uygarlık" terimine dönecek olursak, kimi marksist düşünürün bu terimi

kullanması ve hatta kötüye kullanması yönündeki bugünkü eğilimlerin kişiyi kimi haklı sorular sormaya ittiğini söylemek isterim. Hatta, biri, marksist politik ve toplumbilimsel çözümlemenin klasik ölçütlerinin önemlerinden çok şey yitirdikleri ve toplumsal yaşamın artık farklı sınıflar arasındaki ya da sosyopolitik sistemler arasındaki çelişkiler ışığında ele alınmadığı izlenimi veriyor. Fakat "insanlık" salta Sovyetler Birliği'nin başlattığı perestroyka mucizesi yoluyla türdeş, uyumlu ve sorunsuz bir bütünlük durumuna gelmemiştir. Kendi öz çıkarları ve erekleriyle farklı toplumsal sınıflar hâlâ biraradadır ve kimi zaman birbirleriyle çatışmaktadırlar. Temel değerleri özce çok farklı karşıt sosyopolitik sistemler hâlâ vardır.Halklar tarihlerindeki, coğrafik çevrelerindeki ve özgün ulusal kültürlerindeki ayrımlarla hâlâ bölünmüşlerdir.

Hayli ayrımlı bir yaklaşım gerektiren ve bu etkenler Volkov'un "farklı ulusal kültürlerin ayırtedici doğasına karşın, açıktır ki *hepimiz bütünsel bir evrensel kültürü paylaşıyoruz"* (benim vurgum-S.P.G.) derken her nasılsa gerçeklikle temasını yitirmiş olduğunu düşünmeme yol açtı.

Birilerinin "uygarlık" terimini tekil ya da çoğul kullanması gerektiği polemik savlarından yoksun bir felsefecinin boş kaprisi değildir. Örneğin pekçok bilimcinin tarihsel değerleri açısından eşit bir *uygarlıklar çoğulluğu* konseptini anlamaya başladıklarında ideolojik, etnomerkezci ve ırkçı önyargılarından kurtuldukları gerçeği gözönünü alınırsa bu sorun dikkate değer epistemolojik önerime sahiptir.

Bu konudaki görüşümü özetlersem, ters gözükse de *uygarlık* bölerken *uygarlıklar* 'ın birleştiğini belirtmek isterim. Başka sözlerle, gerçek bir diyalog için vazgeçilmez olan hoşgörü ve karşılıklı anlayış havası ve dünya üzerinde yumuşama ve barış ancak bütün insan uygarlıklarının çokluğu ve eşitliğinin tanınmasına bağlıdır. Dar kafalılığın, kötülüklerinin sürekli bir anımsatıcısı olan nazizmin uygulamaları ve (artık kapitalist ülkelerin bir tekeli olmayan) ırkçı eğilimlerin son kabarması bizi tetikte olmaya itmelidir: Uygarlıklar arasındaki ayrımlar kabul edilmeksizin dünya üzerinde hiçbir kalıcı barış olamaz.

İlk yaklaşımda, Volkov ve Kapustin'in katkıları hakkında beni rahatsız eden budur. "Uygarlık" konseptlerinin hem onun çeşitli unsurlarını bütünleştirebilecek ve hem de olası her kafa karışma ve yanlış yorumlama nedenini ortadan kaldırabilecek özenli bir eleştirel çözümlemeden geçirmemişlerdir. Kapustin tarafından kullanılan "sanayi" ve "sanayi sonrası uygarlık" konseptlerinin de yeni türden bir eleştiriye açık olduklarını düşünüyorum. Asıl kavramsal bağlamlarından, yani sosyalizm ve kapitalizmin yakınlaşması düşüncesine tam bir ideolojik ve kuramsal destek olma işlevini gördüğü çağdaş burjuva psikolojisinden (Burnham, Bell, Aron, Galbraith,v.b.) mekanik bir biçimde aktarılmışlardır. Kapustin'e böylesi bir alma için hata yükleme anlamında söylemiyorum. Benim üzerinde durduğum, bir kimsenin bu gibi konseptleri kullanmadan önce, arzu edilmeyen önsel sonuçlara ve çoğunlukla onlarla birlikte yürüyen ideolojik önyargılara sürüklenmekten sakınmak için en başta onları eleştirel biçimde değerlendirmesi gerektiğidir.

Gerileme Giderme

İki Sovyet bilimcinin katkılarındaki bu gerçeklikle ya da cüretten doğan boşluklarla ilgili en azından tek bir hafifletici neden vardır. Bu da bizim, uygarlığı marksist çözümlememizdeki kesin bir gecikmişliktir. Bu, onun "bunalım" düşüncesine yaklaşımımızı etkilemeden edemez. Volkov'la bu konuda olduğundan daha çok uyuşamam: Bu süreçlere ilişkin yorumlarımız henüz formüle edilmek üzere duruyor.

Bundan dolayı, bu konunun önemli bir yer kapladığı bazı modern toplumbilim kuramlarından kavramsal alınçlar ve onlarla paralellikler vardır. Simmel'den Heidegger ve Frankfurt okulu kavramcılarına kadar gerçekte her felsefeci ve sosyolog şu ya da bu biçimde "uygarlık bunalımı"nı dile getirmişlerdir. Hatta onların kimi yapıtları marksizmin, yanı "genç" Marks'ın felsefi elyazmalarının eleştirel hümanizminin açık bir izini taşırlar. Simmel, Harkheimer, Adorno, Marcuse ve ötekler açısından durum budur. Bu yazarlar, haklı olarak düşündüğüm gibi, yığın kültürüyle ilgili olarak "kişiliğin çözülmesi" ve "ortadan kalkması" hakkında Volkov'un söylediklerini zaten söylemişlerdir. Volkov aynı zamanda "bireyin ahlaksal ilerlemeye bağlılığı ve insanlığın geleceği için kişisel sorumluluk duygusunun artan bir biçimde insan düşüncesi ve davranışındaki ahlaksal boyutun aşınması tehlikesiyle karşılaştığına" da işaret etmektedir. Bu çelişki dinsel varoluşçuluğun temel bir sorunu olarak özellikle Batı Almanya'da Karl Yaspers ve Fransa'da Gabrile Marcel tarafından insanlığın ayrımlarının üstesinden gelme yoluyla, Omega Noktası ya da "Evrensel Uygarlık" dediği son yakınlaşma noktasında doğru gelişmesi konseptini öne sürmüştür.

Yukarda belirttiklerim dünya çelişkilerinin "uygarlıkla ilgili" yönlerinin çözümlenmesinde burjuva düşüncesinin gösterdiği ilerlemelerin bir açıklaması değil, fakat bizim marksist olarak değerlendirdiğimiz global sorunlara kimi yaklaşımların çok önceleri burjuva felsefeci ve toplumbilimcileri tarafında girişilen çözümlemelerin açık bir kopyasından çok öte birşey olmadıklarını gösteren bir örnektir. Bu nedenle, global sorunlara, bizim durumumuzda uygarlık sorunlarına *gerçekten marksist* bir yaklaşıma gerek vardır. Doğal olarak, böylesi bir yaklaşım, kesin zorunluluk durumunda, ön eleştirel değerlendirme koşuluyla burjuva düşüncesinin önerdiği konsept ve kavramların bazıları kullanmaktan geri duramaz.

Bu küçük katkı hiçbir biçimde gerçekten marksist bir yaklaşıma ilişkin son gerçeğe varmak iddiasında değildir. Yalnızca tartışmamıza yararlı olabilecek iki noktaya işaret etmek isterim. Birincisi, marksist düşünce, Marks'ın kendisinin bütün kuramsal ve politik yapıtlarını boydan boya kaplayan tek bir düşünceye gerekli dikkati göstermeyi başaramadığımızdan dolayı uygarlık sorununu çözümlemede ağır kalmıştır. Marks'a göre, var olan düzeni yıkmak için gerçek bir hareket olan komünizm salt insanlar arasında yeni bir ilişkiler sisteminin kurulmasını öngörmüyordu. Marks aynı zamanda toplumsal, biyolojik, psikolojik ve ruhsal bir varlık olarak kapsamlı gelişmesinin koşullarını yaratarak insanı kendisiyle uzlaştıracak yeni, gerçekten insani bir uygarlığın doğnasını da zihninde canlandırıyordu. Bu nedenle marksizm - *olanaklı*

olan ve en tam hümanizmdir - kendi gerçekleşmesinin araçlarının nesnel tanımını yapması yönüyle en tam. Bu insancıllık perspektifine yerleştirildiğinde "uygarlık" konsepti bütünseldir: Basit maddi ilerlemeye (teknoloji ve onun temelinde üretilen maddi değerlerin ilerlemesi) ek olarak insan varlığının bütün zihinsel, etik ve estetik alanlarını da içine alır.

Bu nedenle tümüyle üçlü bir uyum gereklidir: Her türden yabancılaşmanın üstesinden gelmiş baskıcı ve sömürücü rejim koşullarında insani özünü tümüyle gerçekleştirme olanağı önlenmiş. İnsanın *"var oluşsal uyumu"* ; artık bencil ve dar çıkarların işlevi olarak değil de maksimum insan yüceliğini ve onurluluğunu, özgürlük ve sorumluluğunu, ahlakın ve insan eylemlerinin ve yarattıklarının güzelliğini geliştirmek gereğinin bir işlevi olarak örgütlenen insanın toplumsal çevresinini etik ve *estetik uyumu; ve son olarak, insan ile doğal çevresi arasında daha dengeli ve daha rasyonel etkileşim sürecinin kurulması temelinde çevresel uyum.* Tarihse deneyimin, özellikle başarıları ve engelleriyle birlikte var olan sosyalizmin deneyimi ışığında böylesi bütünsel bir uygarlık konseptinin işlenmesiyle, marksist düşünce, belirli eğilimlerin ve çağdaş gelişimin çelişkilerinin eleştirel incelemesi için yeterli bir çözümsel araç kazanacaktır. Ne ki, bu amaç hâlâ ulaşılmak üzere duruyor.

Yukarda belirttiklerime, ilk bakışta tersmiş gibi gözüken, başkabirdüşünce koşutluk ediyor. Kuramımızın bütün başarısızlıklarının onun kurucularına değil de, yetersiz ve saygısız dıştan gelmelere yükletilmesini savlayanların eleştirisini çekme pahasına, Marks ve Engels'in marksist düşüncenin uygarlık sorununda geriliği için büyük bir sorumluluk payları olduğunu belirteceğim.

Onlar gerçekte kendi uygarlık konseptlerinin gelişimini ihmal ettiler, bunun yerine Morgan ve dünya tarihini, asıl olarak alttan yukarıya doğru teknik ilerleme terimleriyle tanımlayan "yabanilik", "barbarlık" ve "uygarlık" gibi ard arda gelen aşamalara bölen marksizm öncesi toplumsal antropolojiden miras aldıklarını kullandılar. Bu konsept tinsel ölçüte geri planda yer veriyor ve oturduğu temelde "ilerleme" konseptinin eliştirel değerlendirilmesi için çok az olanak tanıyordu. "İlerlemenin böylesi kavranışının yükselen kapitalizmin bir yansıması olduğunu ve kuruluş sürecinde eleştirilmeksizin sosyalizme geçilmiş olduğunu düşünüyorum.

Belirli ölçüde Marks ve Engels'in de uygun bulduğu (ki, bu onları 18. yüzyıl Aydınlanma felsefesi geleneği içine yerleştirmektedir) bu özel "ilerleme" konsepti insanın akıllı bir biçimde mantığı kullanıp evrenin gizlerini açığa çıkarır ve doğayı kendi gereksinimlerini uydurmanın yeni araçlarını kazanırken gittikçe daha fazla özgürlük ve mutluluk elde edeceğini varsayar. Bu düşüncenin sanayi devrimine dikkate değer bir hız kazandırdığı ve yükselen kapitalizmin bütün üretici ve tüketici ideolojisine destek olduğunu düşünüyorum. Sosyalizmi kurma ve yetkinleştirmenin çağdaş stratejilerinin de bunun etkisinden kurtulmadıklarını göstermek kolaydır. Ne var ki, sanayileşmenin bugünkü kimi çelişkiler ve modern teknolojisinin belli "talihsiz kazaları" açısından bu "ilerleme" konseptinin değer ve amacını keşfetmek zorunlu gözüküyor.

Hem komünist programa ve hem de sanayileşmiş kapitalist ülkelerde uygulanan bugünkü gelişme biçimlerine bir alternatif formüle etmede yeşiller tarafından kullanılan felsefi ve politik sorunların odak noktasında bulunduğundan marksistler bu sorunla her nasılsa ilgilenmek zorunda kalacaklardır. Bu keşif, *uygarlığın gelişimi için, insan özgürlüğü ve mutluluğunu artık yeni sanayi ilerlemelerine ya da teknolojik bağlamayan yeni bir yol* sorusuna yol açmaktadır. Göstereceğim gibi yanıtı çok tatmin edici bulunmasa da, Kapustin'in sorunun boyutunu çok doğru bir biçimde belirttiğini düşünüyorum.

Yukardaki bütün bu gözlemler, hem uygarlığın değerlerinin *karşılıklı bağımlılığına* doğru nesnel tarihsel eğilimi ve hem de onların *özgün özelliklerini* güçlü bir biçimde dikkate alan somut bir yaklaşım gereğini göstermek içindi. Görüşüme göre ancak bu türden yaklaşım gerçek soruların sorulmasını olanaklı kılar: Gerçekte hangi uygarlık bunalım içindedir? O özel bunalımne gibi bir süreçle evrensel bir boyut kazandı? "Uygarlığın bunalımı" ile marksistlerin ışığında çağımızın çelişkilerini incelemeyi sürdürdükleri temel konsept "kapitalizmin genel bunalımı" arasında ne gibi bağlar belirlenebilir?

Bütün bu soruları yanıtlamaya değil -umarım ki, bunun için başka bir olanak olacak-fakat yalnızca onlardan birini incelemeye çalışacak ve birkaç varsayım öne süreceğim.

Canlılar dünyasında amaç ve erekleri izlemek için; gittikçe daha karmaşık teknolojiler yaratma, tinsel değerler (felsefi, dinsel, estetik, etik, vb.) oluşturmak ve varlığının tarihsel ve doğal koşullarına bağlı olarak hareket tarzları yaratmak yoluyla maddi gereksinimlerini karşılamak için, bilinçli faaliyetlerde bulunma gücünde olan tek varlık insandır.

Fakat insanlığın bütününün bu *genel süreci* her halkın tarihsel ve coğrafik koşullarıyla belirlenen somut ulusal durumlar çerçevesi içinde yol almaktadır. Bundan dolayı, her biri,bireyle çevresi (hem toplumsal hem doğal) arasındaki ilişki, insanın evrendeki rolü ve yeri anlayışına özel bir yaklaşım getiren bir dizi farklı *oluşum* vardır.

Dünyanın geri kalanına etkisini yaymadan önce, Avrupa'da köklenen uygarlık, Descartes'in belirttiği gibi, "doğanın efendisi ve sahibi" olmak için herşeyden önce daha güçlü ve karmaşık bilimsel ve teknik araçlar ve yöntemler geliştirmeye çalıştı. Bu uygarlığın sonraki evrimi maddi gücün geliştirilmesi mantığını izledi ve malların niceliksel birikimine yol açtı. İnsan faaliyetinin sonuçlarının gerçek insancıl hedefi ve bu amaca götürecek araçların etik ve estetik değeri sorusunu geri plana itti.

16. yüzyılın sonlarına kadar uygarlığın bu modeli, kendisini, Avrupa'da ve daha sonra Kuzey Amerika'da öne sürdü. En sonunda, sömürgeci şiddet yoluyla ya da, çok daha etkin olan, ürünlerinin bütün dünyaya yığınsal ihracıyla desteklediği etkilenim yoluyla kendi değerlerini dünya çapında yaydı.

Kendi özerk evrimleri "Avrupa-Amerikan" uygarlık modeliyle işgale uğramadan

ya da engellenmeden önce Amerikan yerli ve Afrika-Asya uygarlıkları farklı perspektifler izlediler ve akla, "alete dair" saf bilginin kazanılması üstünde ve etiğe, teknoloji üstünde bir yer verdiler. Genel evren konsepti çerçevesi içinde doğa insana hizmet eden basit bir nesne değil, fakat "saygı duyulması gereken" ve hatta dinsel olarak tapınılan esaslı bir değerdir.

Benim görüşüme göre, bugün "uygarlığın bunalımı"ndan söz ederken herşeyden önce uygarlığın *"Avrupa-Amerikan modeli"*nin bunalımını anlatmak istiyoruz. Bu bunalım egemen modelin bunalımı olduğundan dolayı zorunlu olarak global bir boyut kazanmaktadır.

Avrupa-Amerikan gelişme modelinin bunalımından somut olarak ne anlaşılmalıdır? Anlatmak istediğim, *bilimsel bilgi, teknoloji, maddi ve tinsel edinçler açısından korkunç bir ilerlemeye ulaştıktan sonra o modelin insanlığı evrensel bir yıkımdan kurtulmak için, bugünkü gelişme mantığının acilen değiştirilmesi gerektiği bir duruma itmiş olmasıdır.* Alışılagelen kalıpların ötesine geçilir geçilmez, ağırlaşan bir nükleer felaket tehlikesi büyüyen çevresel yıkım tehdidi ve Üçüncü Dünya'nın gelişmemişliğinin içerdiği günümüz sorunlarıyla (ki bütün dünyanın toplumsal demokratik dengesi için bir tehlike oluşturmaktadır) birlikte, silahlanma yarışının genel tarihsel sürecin kazai yan sonuçlar olmadığı açık duruma gelir. Bunlar niteliksel değil de niceliksel yaklaşımlarla, sonuçlar değil de araçlar sorunuyla belirlenen evrim mantığında kökleşmişlerdir. Bu nedenle doğayı büyüyen bir etkinlikle yönetme mekanizmaları gittikçe narinleşen insanın kendine yabancılaşması ve iradesinin yıkım ve özyıkıma doğru artan bir bozulmasına dönüşmektedir.

Bu nedenle, "sanayi sonrası uygarlık" tanımlandığı gibi saf "bilimsel ve teknolojik" kalırsa, bugünün uygarlığında hiç de farklı olmayacağı basit gerçeğinden dolayı, bu bunalıma Kapustin'in gördüğü gibi bir çözüm görmüyorum. Fakat Kapustin'in öteki düşüncesi oldukça ilginç ve geliştirilmeye değer gözüküyor. Sosyalizmin "sanayi biçimleri"yle bağını koparma yeteneğine dayanarak insanlığı kurtarmayı başarması olasılığını görüyor. Bütün sorunun şu olduğunu düşünüyorum: Sanayileşmenin ve daha ileri teknolojik ilerlemenin bütün nimetlerinin farkında olan hem sosyalist ve hem de kapitalist ülkelerdeki insanlar başka bir doğrultu keşfetmeye hem fiziksel ve hem de psikolojik olarak hazırlar mı?

Fakat kendimizi kandırmamalıyız: Bu soru araştırılır ve daha öte geliştirilerken, bugünkü "dogmalar" pek çoğu da tepetakla yuvarlanıp düşecektir.

DÖNEMEÇTEKİ İNSANLIK

Prefesör İvan HARSANYİ
Macaristan

"Uygarlığın bunalımı" hakkında bütün bu konuşmaların ardında birşey olmalıdır,

fakat bu sözcüklerin tırnak içine alınması rastlantısal değildir. Var olan toplumsal oluşumların ya da devletler grubunun hiçbiri tarafından tek başına, ya da var olan sistemlerin herhangi biri içinde ve öteki sistemin ortadan kaldırılması yoluyla çözümlemeyecek yeni sorunlarla karşılaşıldığından ötürü "insanlığın bir dönemeçte olduğunu" söylemenin daha iyi olacağını düşünüyorum. Çözümler ancak birlikte, uzlaşma yoluyla üretilebilir: "Yeni politik düşünce"nin temelini oluşturan insanlığın yaşamını sürdürebilmesinin zorunluluğu budur.

"Yeni düşünce" terimi geniş biçimde kullanılıyor olsa da bu bizi onun içeriğini derinliğine keşfetme gereğinden kurtarmaz. Elbette ki, onu, dünyanın ezilmiş halklarını bağımsızlık ve toplumsal güvenlik için savaşımda geri çeken bir Truva atı gibi görmek yanlıştır. Global sorunların bile çağımızın çarpıcı toplumsal, devletlerarası, etnik, dinsel ve ulusal çatışmalarını gizlemesine izin verilmemelidir.

Bütün insanlığın karşısında bulunduğu global "muammaları" çözme yönündeki zorunluluğun, yukardaki (ve daha başka) geleneksel *çatışmaların tırmandığı* bir zamanda ortaya çıkmış olması durumumuzu daha daha güçleştirmektedir. Bu çatışmaları gözardı ederek belki tehlikeleri hafifletebiliriz, fakat tümüyle kurtulamayız. Ve ulusal araçlarla dünya gelişmeleri ancak küçük bir ölçüde etkilenebilirler.

Global sorunların askersel, çevresel ve ekonomik yönlerinin artık 19. veya hatta 20.yüzyıl ortalarındaki yöntemlerle kontrol edilmemesiyle de tehlike büyümektedir. Volkov bu tersliğe makalesinde işaret etmiştir: İnsanlık henüz politik ve ideolojik yönden üstesinden gelmeye hazır değilken, nitelikçe yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunlara saldırmak için farklı ülkelerin kaynaklarını bir araya getirecek "güvenilir mekanizmelar" da yoktur. Dünya halklarının büyük bir bölümü çoğunlukla umutsuz bir biçimde kendini korumayla ilgilenmekte ve insanlığın üzerinde büyüyen tehlikelere gözlerini kapamaktadır. Onların kendi "yakıcı" sorunları, insanlığın ortak beklentilerine ilişkin görüşlerini engellemektedir.

Üstelik, barışı korumada, adil ekonomik ilişkilere ulaşmada ve çevreyi geliştirmede dış politika, ne kadar önemi olsun birkaç yüz diplomatın bir işi olmanın çok ötesindedir: Milyonların yaratıcı çabalarını gerektirecektir. Ve bu milyonlar yeni düşünceye propagandadan öğrenemezler, ne de yeni bir düşünce tarzını benimsemeye "zorlanmaz"lar. Sorun, uluslararası yumuşamanın dünyayı daha adil, sağlıklı ve herkes için daha yaşanılır yapacağının kişisel olarak anlaşılmasına bakıyor.

Komünistler yıllarca sınıf savaşımıyla karşılaştırıldığında barış hareketlerinin eylemlerine katılmanın politik faaliyetlerine bir "alt" biçimi olduğunu düşündüler. Bütün görüntüleriyle durum bugün farklıdır: İnsanlar yeni düşünceyi bütün insanlık için demokrasi ve barış hareketlerinde kazandıkları somut deneyimden öğreniyorlar.

Tarih utkan sosyalist devrimlerin uluslararası ilişkiler de yayılmacılığa, doğal kaynakların ayrımsız yok edilmesine ve ulusal, etnik, dinsel çatışmalara çabucak bir son vereceği yönündeki beklentiyi doğrulamamıştır. Bu sosyalist ülkeler için bile doğru

çıkmamıştır. Elbette burada karşıt toplumsal sistemlerin varlığı kadar sosyalist toplumun yeni doğuyor olması da suçlanmalıdır. Fakat büyük güçlerin yeni dış ve askersel politikaları devletten devlete ilişkilerdeki gerginlikeri ya da toplumsal çelişkileri bir gecede ortadan kaldıramaz.

Dünya üzerindeki yaşamı korumak için *sosyoekonomik, ulusal, etnik ve dinsel çatışmalarla uğraşmak yerine onların yığılmasına izin verilirse,* zengin ülkeler kendi ekonomik büyümelerini yoksul (ya da daha az zengin) ülkelerin kaynaklarını çekerek finanse etmeyi kısmen sürdürürken eğer açlık dünyanın geniş bölgelerini kırıyorsa, *dünya barışı ve güvenliğinin olanaksız olduğunu* anlamalıyız. Uluslararası alana o denli kolaylıkla sıçrayabilecek geleneksel çatışmalar yeni doğmuş ve henüz zedelenebilir yeni düşünce ve eylem tarzı ve dolayısıyla en büyük değer olarak insan yaşamına sürekli bir tehdittir.

(*) **WMR,** *No, 9, 1989 sayısında (Dünyaya Bakış, sayı:19) verdiği mektupla yuvarlak masa toplantısıyla başlattığı "uygarlığın bunalımı" üstüne tartışmayı sürdürüyor.*

ŞİDDETSİZ İLERLEME

Alfonso ARGIOLAS
Hümanist Enternasyonal Başkanı

Bu yıl başında ünlü Rönesans kenti Floransa'da toplanan Hümanist Enternasyonal kuruluş kongresi, dünyanın yaklaşık 40 ülkesinden hümanist partileri bir araya getirdi. Bu, 1960'ların sonunda ve 1970'lerin başında Latin Amerika ve Batı Avrupa'da gençlik örgütleri temelinde ortaya çıkmış olan bir alternatif hareketin güçlenmesinde bir aşamanın daha, "yeni sol"un "karşıkültür isyanı"nın sönmeye başladığı dönemin sona erdiğini gösteriyordu. Bunun ardından, ideolojik platformu şu maddeleri içeren yeni enternasyonal oluşturuldu: Birincisi, toplumsal değerler hiyerarşisinin en üstünde insan yer alır; ikincisi, toplumsal yenilenme şiddet dışı olmalı, fakat kötülüğe karşı şiddet dışı direnişten de farklı gerçekleşmelidir; üçüncüsü, işbirliği (kooperasyon), özgür insanların yaratıcı potansiyelini gerçekten ortaya çıkaracağı için, geleceğin toplumunun prototipidir; dördüncüsü; herkesin tercih ve özanlatım özgürlüğü dokunulmaz bir haktır.

WMR *bu yeni örgütün başkanına şu soruları yöneltti:*

İlkeler formüle edilmiş ve amaçlar konmuş bulunuyor, ancak bunlar pek özgün gözükmüyor. Bunlar sol güçler tarafından çeşitli biçimlerde zaten ileri sürül-

mektedir. O zaman, Hümanist Enternasyonal niçin kuruluyor?

☐ Birleşmeye karar vermemizin nedenleri 1980'lerde birçok hümanist partinin ortaya çıkmasının nedenleriyle aynıdır. Şöyle sorulabilir: Ortak bir temel üzerinde anlaşmaya varmak olanaklıysa, sol güçler neden parçalansın? Ancak, bizim görüşümüze göre, önemli sol partilerden hiçbiri bizim ortaya koyduğumuz şiddet dışı ilkeler bütününü kendine rehber edinmiyor. Örneğin, Mahatma Gandi ve Martin Luther King tarafından böylesi çabalarda bulunulmuştu. Fakat onların deneyiminin gerek kuramsal, gerekse pratik bakımlardan artık yetersiz olduğunu düşünüyoruz.

Başlıca özelliği aktif şiddet dışılığa bağlılık olan bir sol örgüt kurmadaki temel düşünce buydu. Yalnızca *aktif* sözcüğünü vurguladığımızı da ekleyeyim. Şiddet dışılık savunma değil, taarruz aracı olmalıdır. Bununla her türlü baskı karşısında tutarlı bir sivil itaatsizliği kastediyoruz. Bu anarşizm gibi gözükebilir, fakat öyle değildir. Daha çok, özyönetim doğrultusunda yapıcı bir toplumsal alternatif dürtüsü olduğunu söyleyebilirim.

Erk kurumları karşısında güçsüz olanların, parlamenter çoğunluğun politikalarınca çıkarları ne yansıtılan, ne de hesaba katılanların eylemlerinin örgütlenmesi ve eşgüdümü, bu Enternasyonal'in kurulmasının bir başka nedeniydi. Bunlar esas olarak, yaşamın anlam ve amacını bulmaya çalışan gençlerdir. Bir bütün olarak, toplumun tinsel gelişimine destek olarak bunlara yardımcı olmaya çalışıyoruz.

Yığınsal iletişim araçları artık anahtar önem taşıyan bir politika aracı, kamuoyunu etkileme aracıdırlar, fakat bugün öncekinden çok daha fazla önem kazanan, insanlarla dolaysız ilişkinin yerini asla alamazlar. Diğer partilerin farklı ölçütleri var; politika oyununu oynarken, insanlarla dolaysız ilişkiye her zaman girmiyor ve sakınımlı davranmayı yeğliyorlar. Bu tür bir tutum genç hareketimizi tehlikeye atar ve onu, var olan partiler içinde eritirdi. Oysa, bizim görüşümüze göre, bu partilerin çoğu hiçbir perspektife sahip değil: Kimileri kavşakta, kimileri de bunalım durumundalar. Bunun, bizim ana bağlaşığımız olan sıradan insanların geleneksel politikaya ilgisizliğinin sonucu olduğuna inanıyoruz. İnsanların yeni özlemleri var ve bunlar karşılanmadığı zaman, bunlara karşı daha duyarlı olan güçler bulunacaktır. Bunlar, üzerinde aktif etkide bulunmaya çalıştığımız *yeni politik durumun bir parçası* olan enternasyonalimizin ortaya çıkışında yansımasını bulmaktadır.

Elbette, insani sorunları yanıtlamaya çalışan, farklı ideolojik inançlara sahip politik güçlerle işbirliğinin önemini yadsımıyoruz. Bu bakımdan, Şili'de komünistler ve yeni hümanistler arasında verimli ilişkiler kurulmuş bulunuyor. Zaman zaman sorunlar çıktığı da oldu, fakat "Pinochet'e Hayır" cephesi içindeki ortak çalışmaların gösterdiği gibi, genel olarak bu ilişkiler verimlidir. Aynı zamanda hümanist partilerin pek çok ülkede ana sol örgütlerle hiç ilişkileri bulunmamaktadır ve kimilerinde de, komünistlerle ilişkilerimiz son zamanlarda soğumuştur. İtalya'da varlığımız gözardı ediliyor. Kimi durumlarda sağ ile aynı safta, hatta onların uşakları gibi görüldük.

■ Bu, bu Enternasyonal içindeki kimi partilerce benimsenen, "Siloist hümanizm"(1) düşünceleri gibi, ilkelerin mistik niteliğinin bir sonucu mu, yoksa henüz iyi tanınmadığınızdan ötürü mü? Belki örgütleriniz yetkili ve sorumlu ortaklar olarak görülmüyor?

■ Üyeleri istedikleri dine inanmakta özgür olmakla birlikte, tüm hümanist partiler laiktir. Bu, ana ilkelerimizden biri. Biz insanları milliyet, cinsiyet ya da dinsel inanca göre "ayırmıyoruz". Fakat insan yalnızca ussal (rasyonel) bir varlık değildir: Bilinçaltı güdüler, dürtüler, usdışı (irrasyonel) tepkiler vb., ile de hareket eder. Bu yaklaşım mistisizm olarak görülüyorsa, bunda kötü bir şey olduğunu sanmıyorum.

Her zaman diyaloga açık olduğumuzu ve buna hazır olunduğu yerde ilişki kuracağımızı vurgulamalıyım. Eğer böylesi bir hazırlık yoksa, ahlaksal olarak kendimizi bağlı hissetmeyiz. Kısacası, diğer güçlerle ilişki noktaları ararken, kendi yolumuzda gideriz. Örneğin, bu Enternasyonal ve Zambia hükümeti arasında ikili ilişkiler kuruldu. Örgütümüzün tüzüğü hümanist ve hümanist dünya görüşüne bağlı başka örgütlerin üye olmasına olanak veriyor. Kendimizi çeşitli uluslararası güçler ve hareketlerin karşısına koymaksızın, onların hümanist düşünceleri ve kalıtına göre belirgin bir ileri adım attığımıza inanıyoruz. Sosyal demokratlar ve komünistlerin deneyimleri de içinde, onların deneyimine minnettarız, fakat dünya değişiyor ve zaman akıp gidiyor.

Biz keşiş değiliz, çağdaş marksizm yeni bir şeyler önerebilirse, bunu memnuniyetle karşılarız. Tüm bunlardan ötürü, Edmund Husser'in (2) fenomenolojisinden ya da varoluşçuluktan (3) kaynaklanan hümanist düşüncelerin değerini reddetmiyoruz. Bu düşünceleri benimsiyoruz ve bu nedenle de, kendimizi *marksist olmayan sol yelpazenin* saflarında görüyoruz.

■ Ana amacınız şiddete son vermek. Fakat bu, yeni politik düşünce ile kimi komünist partilerin savunduğu "tam" ve "evrensel" demokrasi konseptlerinin de amacı değil mi?

■ Bizce, Sovyet perestroyka'sı ve SSCB'nin şiddet dışı bir dünya kurma çabaları, şimdilik, çağdaş tarihin niteliksel bakımdan yeni biricik politik olayı ve olumlu etkenidir. Bunlar geçerli bir politikanın kanıtı, fakat fenomen hâlâ o kadar yeni ki, dünya çapında durumun daha iyiye doğru, geri döndürülemez biçimde değiştiğini ileri sürmek henüz olanaklı değil. Yine de, dünya, gelişimi beş yıl önce pek düşünüle-

---

(1) Silo olarak da tanınan çağdaş Arjantin düşünürü Mario Luis Rodriguez Cobos tarafından ileri sürülen kavram. Yapıtları budizmin konformist olmayan ruhunu açımlar. **(Der. Notu)**

(2) Bu yüzyılın başında Avrupa'yı saran kuşkuculuk mentalitesini yenmeye yönelik bir hümanist girişim. Tikel olarak Husserl, dünyayı anlama ve dönüştürme yolu olarak gördüğü düşünsel sezgiye yöneldi. **(Der. Notu)**

(3) Varoluşçuluk felsefesi Husserl'in fenomenolojisinin güçlü etkisi altında ortaya çıktı. İnsan, onun çağdaş dünyadaki yazgısı, inanç ve inançsızlık, yaşamın anlamının yitirilmesi ve bulunması vb., üstünde yoğunlaşır. **(Der. Notu)**

meyecek, önemli bir eğilim tarafından harekete geçirilmiş bulunuyor. İnsanlığın -yazgısı için yararlı olan bu başlangıçların güçlendirilmesi ve ileri götürülmesi gerek.

Ana sorun şu ki, toplumsal alanda sayısız sorunlar birikegelmiştir. Küçük bir başlangıç yaptık, elimizden gelen buydu, çünkü hareketimiz henüz yeterince güçlü değildir ve büyük pratik görevlerin formülasyonuyla baş edemez. Fakat olanaklı olduğu heryerde, saflarımıza katılmaya inandırma umuduyla, insanlara gündelik yaşamlarında yardımcı oluyoruz. Hümanistlerin toplum içinde çalışmalarının seçmen desteği kazandığı İzlanda'da, bu gerçekleşmiştir.

Dolaysız ilişkiler -diğer pek çok partiden farklı çalışma yöntemleri- başarı sağlıyor. "Pinochet'e Hayır" kampanyası için yalnızca 70 bin dolar topladık; Pinochet kliğinin ise elinin altında milyonlar vardı, fakat kaybetti. Aktivistlerimiz komünistlere katılarak sokak sokak, kapı kapı dolaşıp, insanlarla konuştular. Kimi etkinliklerimizin mizahi nitelikte olması da davamıza yardımcı oldu. Kimilerine, bu, naif gibi gözükebilir, fakat halihazırda bizi taklit eden güçler vardır.

Geleceğin bizim olduğuna eminim. Zaman gelecek, ilke şöyle olacak: "Başkaları için yaptıklarım bana geri gelir." Bu, bir bakıma, özyönetimdir.

■ **Bu, politik ilkelerin olumsuzlanmasını ima etmeye benziyor, oysa siz bir parti kurmaya başladınız ve kendinizi uluslararası bir örgüt olarak biçimlendirdiniz. Enternasyonal' in ilan ettiği ilkelerle bu nasıl uyuşuyor?**

■ Benim görüşüme göre, politik partiler çeşitli insani araçlar durumuna gelerek, bir kurum olarak kerte kerte sönüp gitmek zorunda. Pratik açısından henüz daha alınacak uzun bir yol var. Sorgulanmamış taktiksel yöntemleri işlemek gerek. Elde bulunan deneyimleri, özellikle Yugoslavya ve başka ülkelerdeki özyönetim uygulamasını inceleyerek, bunları araştırıyoruz.

Hümanist Enternasyonal'in görevlerinden - zira hiçbir yürütme işlevine sahip değil, yalnızca üye partilerin etkinliklerini eşgüdümlüyor (o bir süperparti değil)- biri diyaloga, polemiğe girmek ve yeniyi araştırmaktır. Yapmakta olduğumuz şeylere inanıyoruz, fakat yineleyeyim ki, konumumuzda değişiklik yapmaya hazırız.

■ **Kongrede benimsenen bu konseptin bütün yönlerinden memnun musunuz? Bu nasıl gelişebilir?**

■ Tarihin günümüzdeki dönüm noktasının özüne ilişkin anlayışımızı derinleştirmek önem taşıyor. Bu, hümanizmin önce "ortadan kaybolma", ardından niteliksel bakımdan daha üst bir düzeyde "yeniden ortaya çıkma" eğiliminde olduğunu açıkça gösteriyor. Daha geniş bir görüş alışverişi aracılığıyla, bu fenomenin nedenlerini ve özgünlüklerini kavramaya çalışıyoruz. SSCB, Macaristan, Yugoslavya, Hindistan ve Güney Amerika ülkelerine yaptığımız gezilerin nedeni de bu.

İçtenlikle belirteyim, bizim zayıf noktalarımızdan biri dünya ekonomisinin evrimindeki eğilimleri, bunun gelişimini engelleyen mekanizmaları ve yapıları ortadan

kaldırma yollarını yeterince anlayamamamızdır. Özyönetim kavramımız hâlâ yetkin olmaktan uzaktır, fakat araştırmalar ve deneyler yapmaktayız. Örneğin, milyonlarca insanın kentlerdeki gecekondulara doluşmuş olduğu Hindistan'da, bizim yandaşlarımız, kendi hallerine terkedilmiş bu insanların bir bölümünü gecekondulardan uzaklaştırıp, gelecek umudu vermek için, kırsal bölgelerde özyönetime sahip küçük kooperatifler kurmaya çalışıyorlar. Geleceğe ilişkin eğilimleri öngörme ve insanlığı nelerin beklediği konusunda daha net bir tablo çizme doğrultusunda yaratıcı çalışmalarda bulunmaya da gereksinim duyuyoruz.

Ayrıca, yığın iletişim araçlarına ulaşma sorunu bulunuyor. Hümanist partiler yoksul ve yığın iletişim araçlarına ulaşma olanağından hemen hemen yoksundur: Biz yoksulların partisiyiz. Bizim ne düşüncelerimizi yayacak ünlü insanlarımız, ne de aramızda profesyonel politikacılar var.

■ **Avrupa kökenli olan kurtuluş teolojisinin tersine, hümanist hareketiniz Latin Amerika'da doğdu. Bunun nedeni sanayileşmiş Kuzey'in ideolojik bakımdan yaşlanması, Batı uygarlığının kültürel gerileme içinde olması mı?**

■ Bunun nedeninin dünya çapındaki tarihsel durum olduğunu söylemiştim: İnsanlar şiddetten usanmış durumdalar ve *katılım yönünde genel bir arzu var.* Hümanizmi yeniden canlandırma düşüncesi, ilk başta, şiddetin daha fazla şiddet doğurduğu, korku ve terör atmosferinin olduğu yerlerde çıktı ve somutlaştı. Fakat şiddetdışılık dürtüsünün, görünüşte durumları iyi görünenler için bile benimsenir olduğu ortaya çıktı. Bürokrasinin beceriksiz olduğu, yurttaşların durumuna karşı ilgisiz kaldığı, bu ve diğer toplumsal bozuklukların yıkım yoluyla değil, resmi kurumları gereksiz kılacak alternatif kültürler yaratılması yoluyla ortadan kaldırılması gerektiği yolunda bir anlayış gelişti. Nedeni ne olursa olsun, hümanist ilkeler önemli ölçüde genel kabul gördü ve bunlara dönüş gerçekleşti. Bizim özel Enternasyonalimize olan gereksinim de bundan ileri geliyor.

■ **Geleceği nasıl görüyorsunuz? Herşey bir yana, alternatif kültür düşünceleri, örneğin "Ikar komünizmi"(4), gelip geçtiler. Yeni bir yaşama ilişkin umutlar suya düştüğü ve yanılsama olduğu görüldüğü zaman, tasarılarınızın gerçekçi olmadığı ortaya çıkarsa, yandaşlarınız düşkırıklığına uğrarsa ne olur?**

■ Her toplumsal hareket çeşitli gelişim evrelerinden geçer: Doğuş, yükseliş, gerileme ve ortadan kaybolma. Bizim hareketimiz şu anda diğerlerine göre daha iyi bir konumda, yeni yeni yola çıkmış bulunuyoruz ve eskilerden devralıyoruz. Bizim Enternasyonalimizin artık insani istemleri karşılamadığı zamanlar da pekala gelebilir (ben bunun bir hayli uzak olduğunu ümit ediyorum), fakat yaşam dinamiktir ve bizim yerimizi başkaları alacaktır. Bunun gerçekleşmesini öngörüyoruz. İnanıyorum ki, doktrinimimiz eylemlerimizden ve gündelik politik pratiğimizden kopmazsa, En-

---

(4) Bkz.Karl Marks, Frederick Engels, **Toplu Yapıtlar,** *c.3, Progress Yayınları, Moskova, s. 392-408* **(Der. Notu)**

ternasyonalimizin bir hareket olarak çağını doldurması herhalde olası değildir. Deneyim, geçmişte hümanist harekette gerilemeler olduğunu gösteriyor, fakat hep yeni kuvvetler ortaya çıkıp, ona yeni bir güç kattılar. Hava ister yağışlı ister güneşli olsun, kutup yıldızı hep yerinde durmaktadır. Biz ilk ülkülerimize derinden bağlıyız.

■ **Geçmişte şiddetdışılık ülküleri, başkalarının yanısıra Hristiyanları da tam tersi bir yere götürmüştü.**

■ Gerçekten, "öldürmeyeceksin" diye vaaz eden Katolik Kilise Orta Çağ'da muhaliflere, inançlarından ötürü zulmetti ve bu, inançsızlığı doğurdu. Fakat insan tinsellik gereksinimi duymaya devam etti. Gelecekte, insana *onun insancıl özünün ölçeğini* sağlayacak ortak bir insani inanç ortaya çıkabilir.

Devlet sönüp gitmeyi reddettiği ve erk sahipleri ile sıradan yurttaşlar arasındaki mesafe azalmadığı için, toplumda karşılıklı düşmanlıklar var olmaya devam ederken, insanlar gerçekten hümanist değerlere yüz çevirmeye, giderek artan bir şekilde yatkınlaşıyorlar. İnsanlık yüceltildiği zaman insani özün kabul görmesi önem kazanır; bu yüksekliğe erişildiğinde, insan soyu daha ileriye gidebilir. Söylediklerim mistisizm gibi gelebilir; fakat biz, talihsiz gezegenimiz üzerindeki her insani varlığın içinde büyük bir geleceğin görünümü olarak Tanrının var olduğuna inanıyoruz.

■ **Hümanist Enternasyonal'in düşüncelerinin yayılması ve diğer düşüncelerle çatışmasının sizin uğrunda çalıştığınız insani tercih özgürlüğünün kendisini kısıtlayan bir tinsel şiddet biçimi olarak görülebileceğini düşünmüyor musunuz?**

■ Biz hiç kimseye hiç bir şey dayatmaya çalışmıyoruz, fakat bir alternatif sunmaya çalışıyoruz, yanılmaz olduğumuzu iddia etmiyoruz; yalnızca, yaşamı değiştirme konusunda insanlara daha çok tercih sağlamak istiyoruz. Bu şekilde, tinsel alandaki tekeli azaltabiliriz.

Fakat bizim Enternasyonalimiz insalar arasında gelecek duygusunun kaybolmasından kaygılıdır. Şu sıralarda, nihilizm egemen durumda ve bu, çeşitli partileri ve ideolojik eğilimleri de etkiliyor. Bu perdeden ötürü, insanlık geleceği göz önüne getirmede zorlanıyor. Birçokları onun imge ya da hatlarını göremiyor; hatta yaklaşan bir tür trajedi olduğuna inanarak, ondan korkuyor. İnançsızlık ve kayıtsızlık bundan ileri geliyor. Bizim görevimiz bu perdeyi kaldırmak, fakat bunu tek başımıza yapamayız. Boynumuzdan büyük sorunları çözmeye çalıştığımız söylenebilir.

Mecazi anlamda konuşursak, *Rönesans'ın yeniden doğuşu başlamış bulunuyor.* Fakat bu sürecin hızlandırılması için yalnızca yeni enternasyonallere değil, daha geniş enternasyonallere gereksinim var. Belki de bir Enternasyonaller Enternasyonali, bir Hareketler Hareketi, bir tür süper yahut ultra enternasyonal (gerekiyor). Herşey bir yana, kendimizden büyük sorunları, yani *global* sorunları çözmeye çalışıyoruz ve bu, insanlar arasında işbirliği ve dayanışma gerektiriyor. Enternasyonalimizin amacı budur.

Okuyucu Tartışmaya Katılıyor

NASIL BİR HÜMANİZME GEREK DUYUYORUZ?

WMR Nisan 1989 sayısında (*) Venezüela Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi Hector Mujica "Yeni Bir Hümanizm" adlı bir makalesini yayımladı. Konu oldukça önemli. Makale beni, dogmatizm ve klişelerden kurtulmuş yeni ve canlı bir ruhla güncel sorunları ele alması yönüyle çekti. Yazar farklı çağlarda insanlığın gelişimini izleyip ve -Hıristiyan boyutundan marksist boyutuna kadar- gerçek hümanizmin ayrılmaz ve bölünmez olduğu sonucuna varmaktadır. Mujica, marksizmin doğumunun, işçileri sömürüden kurtarma savaşımı yoluyla, hümanizm sürecinde yeni bir aşama başlattığını belirtse de, benim izlenimim vurgunun hümanizmin ayrılmaz ve bölünmez doğası üzerinde olduğudur. Fakat bu durumda köleci, feodal ve kapitalist toplumlardaki hümanizm komünist toplumun hümanizmine özdeştir ve köle, köle sahibi, feodal efendi, kiralık işçi ve kapitalist, hepsi aynı değerlere bağlıdırlar. Bu açıkça olanaksızdır.

Tarih boyunca egemen sınıfların hümanizmi kendi birleşik çıkarlarının küçük alanının dışına geçmezken, işçi sınıfının hümanizme yaklaşımı kendisinden önceki bütün konseptlerden daha geniş ve önemli biçimde farklıdır. Kendisini ve başkalarını kurtararak işçi sınıfı tarihteki başka herhangi bir sınıftan daha insancıl değerleri ortaya çıkarır. İnsanın tarihin esas yapıcısı olabilmesi için tam demokratik hakları, en köklü politik, toplumsal ve ekonomik dönüşümleri ve maksimum kişisel ve grupsal özgürlükleri savunur.

(*) D.Bakış, s.14, s.32.

Bu ilkelerin çarpıtılmış kullanımının sosyalizmi ve tüm uluslararası komünist hareketi ters yönde etkilemiş olması bu noktanın geçerliliğinin önemini azaltmaz. Stalin yönetimi altında ve duygunluk yılları sırasında meydana gelen totaliterliğin antidemokratik ve insanlık dışı görüntülerinin sosyalizmin insancıl özüyle hiçbir ilgisi yoktur.

Dünyanın ilk sosyalist ülkesi açık bir biçimde hatalarını ve eksiklerini kabul etmiş, yok edici bir eleştiriye tutmuş ve bugün yeni politik düşünce ve perestroyka olarak bilinen bir dizi cesur girişim öne sürmüş ve sosyalizmi doğru yola oturtma ve insanlığı nükleer yok olmadan kurtarmayı hedef almıştır.

Mujica, makalesinde dünyanın yıkım tehlikesi karşısında olduğu bugün, hümanizmin toplumsal ilerlemenin en yüksek ölçütü olarak esaslı bir biçimde ortaya çıktığını söylüyor. Eğer dünya üzerindeki yaşamı korumak istiyorsak, önemli olan şey, bugün her zamankinden fazla olarak hem ulusal ve hem de uluslararası yönden toplumdaki sınıfların bir dengesini gözetmektir. Yazara göre hümanizm ve sınıf çıkarlarının bir dengesi toplumsal ilerlemenin mihenk taşıdır ve insanlığı kurtarmaya doğru giden yoldur. Soru, bu dengenin nasıl sağlanacağıdır.

Gerçekte pek çok global sorun sınıf savaşımının sınırlarını aşmıştır ve çağdaş toplumu oluşturan bütün katmanların, bunların çözülmesinden elde edeceği yarar vardır. Bu sorunlar arasında nükleer bir felaketi ve global bir yıkımı ortadan kaldırma gereğiyle ilgili olanlar daha keskindir. Fakat global olduğu halde ortak bir insancıl temelde çok zor çözülebilecek başka sorunlar da vardır. Örneğin, gelişmekte olan ülkeleri sanayice gelişmiş uluslardan, çeperi merkezden ayıran korkunç uçurum. Bu uçurumun kalmasında bile sonuç hayli patlayıcı olabilir. Bütün bunlar veri iken barış isteğinin, ulusların yeni sömürgecilikten kurtulma savaşımıyla ya da insani değerlerin sınıf temelli olanlarla karşı karşıya getirilmesi makul mudur? Çeperle merkez arasındaki açılan uçurumu kapatmak için yüksek ahlaki ilkelere başvurmak yeterli midir? Yoksa bu belki de yalan birşeyi gerçek sayma mıdır?

Ulusal kurtuluş savaşımı ve sınıf savaşları gerçekte, emperyalizmi geri çekilmeye ve daha saldırgan, hareketlerini kontrol etmeye zorlayarak gemler. El Salvador ve Nikaragua'da uluslarının geleceğini savunmak için silaha sarılmış olanlara, Şili'de diktatörlüğe karşı çıkanlara ya da Lübnan, Filistin ve Golan tepeler'inde ulusal kurtuluş ve barış içinde yaşama hakları için savaşanlara bir sınıflar dengesi gereğini nasıl övebilirsiniz? Kapitalist ülkelerdeki işsizler bu dengeyi nasıl yorumlar? Çağdaş dünyanın karmaşık ve karşılıklı bağımlı olduğu ve nükleer bir çatışmasının uygarlığı yıkacağı düşüncesinin paylaşıyorum. Barışı koruma ve pekiştirme çabasının bütün uluslarca izlenmesi gereken bir görev olduğu açıktır. Ne var ki, barışın savunulmasına sınıf savaşımının üstünde yer verilmesi ya da tam tersi, insanlığın kurtuluşu davasına zarar verme anlamına gelir. İkisi arasındaki diyalektik bağlılığı vurgulamak daha doğru olur.

Arap halklarının ve Latin Amerika uluslarının emperyalizme, siyonizme, diktatör-

lüğe ve tekelciliğe karşı savaşımının son çözümlemede dünyanın bütün barışsever güçlerinin çıkarlarını ileriye götürdüğü görüşündeyim. Emperyalist zincirdeki herhangi bir halkanın zayıflaması emperyalistleri başkalarını köleleştirme ve soymadan caydırmaktadır. Gericiler kendi saldırgan doğalarından kendi serbest iradeleriyle vazgeçmeyeceklerdir. (Ortadoğu, Afganistan, Nikaragua ve başka yerlerde olanlar bunu kanıtlar).

Mektubumun hiçbir biçimde Soğuk Savaş ve cepheleşmeye bir dönüş çağrısı olmadığını vurgulamama izin verin. İdeolojik inançları ne olursa olsun komünistlerin, sosyal demokratların, dinsel inançlıların ve tüm ilericilerin ortak bir davada yeralmaları gereğini yadsımıyorum. Yalnızca nükleer savaş tehlikesini ortadan kaldırmak için sınıf konumlarımızı terketmeksizin ya da iyimserliğe kaçmadan, savaşmamız gerektiğini vurgulamama izin verin. Sosyalizm kendisini geçmişteki eklentilerinden arındırmalıdır. Politik bir "Brest Litovsk"a gereksinimi yoktur. İçsel olarak kendini geliştirme ve yetkinleştirme yeteneğindedir.

Mujica makalesini düşüncelerinin gerçeğin son sözleri olarak görülemeyeceğini söyleyerek bitiriyor. Yankılanma ve tartışmaya sunulmuşlardır. **World Marxist Review**'nun bu gibi bir tartışmayı olanaklı kılmasını selamlıyorum. Gerçeğe ancak diyalog yoluyla varılabilir.

Talal İMAM
Şam, Suriye

ORDU VE DEMOKRASİ

World Markxist Revlew'nun Mart 1989 sayısında (*) Jerge Bergstein ve Elfidio Cano'nun makalesinde (1) öne çıkardığı konular üstüne düşüncelerini açıkladılar. Sorun dikkate değer bir önemde olduğundan birkaç belirtmede bulunmak isterim.

Urriola'nun Latin Amerika'da ordunun oynadığı role "örtü çektiği" düşüncesini paylaşmıyorum. Yine onun bugün, anlaşma gözetme, farklı konumları yakınlaştırmaya çalışma ve yakınlaştırmanın zorunlu olduğu görüşüne katılıyorum. Bir hamlede her büyük sorunu çözemesek bile yeni savaşım yolları keşfedeceğiz-muazzam yaşam kayıpları ve emperyalizm ile oligarşilerin yığınları mahkum ettiği acılarla yüklü olmayan yollar. Kuşkusuz ki yeni alternatifler aramalıyız ve görüşmeler için bir olanak doğarsa, bu kullanılmalıdır. Yeni düşünce ve Ortak Avrupa Evi konseptlerini öne süren Sovyetler Birliği'nin, Angola sorununa ilişkin Küba'nın, kontralar ve emperyalizmle karşı karşıya Nikaragua'nın ve mücahitlerle ve onların arkasında yer alanlarla temaslarda Afgan hükümetinin izlediği yol budur. Filistin Kurtuluş Örgütü tarafından da benzer adımlar atılmaktadır. Bugün gerek duyduğumuz politika budur.

(*) D.Bakış, sayı 13, s.58.
(1) Ornel Urriola, "Orduyla bir diyalog mu?", **WMR,** *No.12, 1988.*

Üstelik "düşman imajı" da değişmeden kalmış mıdır? Rus Çarının ordusu Somoza ya da Videla'nın canilerinden daha mı "insancıl"dı? Nazi Almanya'sı Batista'nın uşaklarından ya da Brezilya'da faşist bir darbe tezgahlayan darbecilerden daha mı az vahşiydi? Bu karşılaştırmalarla devam edilebilir fakat tavırlarımızı ayrımlaştırmamız gerektiği açıktır. Katiller ve cellatlar yargılanmalı ve sert bir biçimde cezalandırılmalıdır, ötekilerle görüşmeler yerindedir. Kendimize, orduyla diyalog eksikliğinin ve onu emperyalizme karşı ulusal kurtuluş ve daha başka büyük ve küçük halk istemleri için savaşıma katmayı reddetmenin kime yarar sağladığını soralım. Açıkça bu, sınıf düşmanımız, gericiler için elverişli olanaklar yaratmaktadır.

Devrimin kendisine değil de bir tür spekülatif ve kısır konseptle bağlı olanların iddialarının tersine, Urriola'nın, Latin Amerika silahlı kuvvetlerinin geri kafalıların ya da " eğitilmiş gorillerin" bir topluluğu olmadığı görüşüne katılıyorum. Önemli olan orduyla temasa geçmenin yollarının bulmaktır. Urriola'nın karşılıklı anlayışın yeterli olmadığı düşüncesini paylaşıyorum; "Biri insiyatif göstermelidir. Bu her ülkede *bizden, komünistlerden,* soldan ve demokratik güçlerden *gelmelidir".*

Bugün geniş antiemperyalist cepheler yaratmak zorunludur. Ana toplumsal çelişkilere yerinde dikkat "eskimiş" değil, fakat önemli düzeyde güncel ve anlamlı bir ilkedir. Buna bağlılık marksist yöntemin pratik uygulamasının her şeyidir. Bu silahlı kuvvetler açısından da çok önemlidir.

Julio BERTAMAR
Buenos Aires, Arjantin

SOSYALİZM ANCAK YENİ BAŞLADI

World Marxist Review'nun Mayıs 1989 sayısında(*) Ekonomik Gelişme ve Planlama için BM Afrika Enstitüsü müdürü Dr. Samir Amin'in bir makalesini, "Sosyalizmin Sorunları ve Gelişme Zorunluluğu Arasındaki İlişki" yi ilgiyle okudum. Üçüncü Dünya kurtuluş ve gelişme alternatiflerini açıklamasında yazarın açıkça, var olan sosyalizm ülkelerinin bu süreç üstündeki etkilerini küçümsediğine inanıyorum. Bunun rastlantı olmadığını düşünüyorum. Samir Amin'in başka yazılarından değerlendirebildiğim kadarıyla "var olan sosyalizm" terimine karşı farklı bir tanımı "kapitalist olmayan toplumlar"ı tercih ediyor.

Eğer bu görüş kabul edilir ve sosyalizmin hiç de var olmadığı düşünülürse bu kaçınılmaz olarak, buğün nitelikçe yeni bir sosyoekonomik ve politik yapıya uzun uğraş gerektiren ve ilgi çekici bir geçiş içinde olan çağdaş dünyanın resmini çarpıtacaktır.

Sosyalist bir yol seçiminde bulunmuş ülkelerde yürürlüğe sokulan ekonomik

---

(*) D.Bakış, s.15, s.27.

değişiklcr ilk kez devrimci güçler tarafından girişilen bir denemeydi. "Romantik sosyalizm"in bütün düşleri doğru çıkmamış olsa bile, yeni toplumsal sistem farklı bölgelerde ilerlemekte olan değişim süreci lehine global bir güçler dengesi yaratmıştır. Doğrudur ki, uluslararası bir sistem olarak sosyalizmin gelişmesi büyük yanlışlıkların yapıldığı zor bir yol izlemiştir: Tarihinde bugünden başlayarak atmak zorunda olduğumuz çok şey var. Fakat bu sosyalizmin genel olarak bir başarısızlığı anlamına gelmiyor. Henüz sadece kendisini tümüyle kanıtlamak zorundadır.

Elbette, milyonlarca insanın yaşamından söz edilirken sakin kalmak zor da olsa, toplumsal dokunun yenilenmesi geçmişin dengeli bir eleştirisini gerektirir. Fakat biz toplumsal bilimciler tarihin ve sosyalizmin gelişme eğilimlerinin nesnel verilmesine çalışmalıyız. Çok büyük boyutta bir görevle karşı karşıyayız: 1990'lı yıllar çalkantılı değişimin ve dünya üzerinde yaşamı tehdit eden global karışıklıkların bir dönemi olabilir. Zorunlu toplumsal değişimi yürütebilme gücündeki güçler, katmanlaşma, bölünme ve parçalanmadan güçlü bir biçimde etkilenmişlerdir. Bundan dolayı onların kaynamasına ve ortak çıkarlar temelinde bütünsel bir uluslararası bağlaşıklık yaratmalarına çalışmak ve başarmak çok önemlidir. Sosyalist gelişme yoluna zaten girmiş ülkeler insanlığın toplumsal gelişmesinin umut vaad eden bir geleceği olduğunu gösterebilirler. Sovyetler Birliği ve öteki birkaç sosyalist ülkede başlamış yenilenme atılımı bunu doğruluyor.

Xaviler Jimenez HERNANDEZ
Ekonomist, MEXİCO CİTY

ENFLASYONU GEMLEMEK

Emil NIUL

Enflasyon, dolaşımda çok fazla para olduğu, fiyatların yükseldiği ve nüfusun gelirinin malların var olan arzının ötesine geçtiği zaman paranın düşük satınalma gücü demektir. Üzüntü verici olarak, onu kapitalist ekonominin bir karakteristiği ve ayırtedici hastalığı olarak tanımlayarak son zamanlara kadar bu olgu hakkında çekingen biçimde sessiz kaldık. Sosyalist bir ekonominin, dolaşım fazlalığını dışlayarak, dolaşımdaki para miktarını genişletilmiş yeniden üretimin gereksinimleri karşısında dengeleyebileceği düşünüldü. Ne var ki, pratik bu gibi varsayımların doğru olmadığını göstermiştir.

Gerçekte enflasyon her yerde çevremizi sarmaktadır. Onu yalnızca fiyatların artmasında, "metalaşmamış" paranın dev yığınında değil, fakat aynı zamanda devlet bütçesi açığında, istikrarsızlaşmış pazarda verimsiz sanayi ve fabrikalara yapılan desteklerde, bedava kamu hizmetlerinde ve daha pek çok başka şeyde görüyoruz. Enflasyonun köklerinin, üretimin gerçek süreçlerine (yapısı, makinalar ve teknoloji,

(*) *Bu röportajı bir* WMR *kadro üyesi Ağustos 1989'da Budapeşte'de yapılmıştır.*

emeğin üretkenliği, vb.) ve toplumsal ürünün dağıtımı alanına değin uzandığını söylemek isterim. Üstelik bunlar ekonomik politika ve ekonomik etkinlikler, planlama ve yönetim sistemi temelinde büyümektedir.

Bundan dolayı, enflasyon herhangi bir ekonomide meydana gelen çok yanlı süreçlerin bir yansımasıdır. Olgunun kendisi tepeler kadar eskidir. Banknotların gelmesiyle ortaya çıkmış ve kapitalizmin yükselmesinden beri kendisini geniş biçimde göstermiştir.

■ **"Ekonomik Reformları Uygulama Koşullarında Denge Sorunları" konusunda ilk uluslararası bilimsel konferansın ancak 1987'de düzenlendiği sosyalist dünyada, bu süreç üstüne henüz derin bir inceleme yoktur...**

■ Sosyalizm koşullarında enflasyonun gizlendiği ya da gözardı edildiği uzun dönem bugün son bulmuş gözüküyor ve incelenmesine yönelik ilk adımlar atılmaktadır. Ancak, uzmanlar bu sorunun ana konseptlerinin ve tezlerinin ya da çözüm yollarının formüle edilmesinde görüş birliğinde olmaktan çok uzaktırlar.

Yaşam, mal-para ilişkilerinin sosyalizm koşullarında da zorunlu olduğunu ve emek ürünlerinin de mal biçiminde hareket etmesi gerektiğini inandırıcı biçimde göstermiştir. Marks'ın emek-değer kuramına göre, bir malın değeri ve fiyatı toplumsal üretimin çeşitli alanlarındaki emek üretkenliğinin büyümesine ters oranlarda azalır. Belki de biz kapitalizmin yükselişi zamanında yapılmış bir çözümlemeyi çok basitçe sosyalist sisteme uyguladık. Yeni bir toplumu kurma yoluna koyulan ülkelerdeki kardeş partilerin politikası tam da bunun üzerinde temellenmişti. Fakat giderek güncel ekonomik süreçlerin, sorunun kuramsal anlayışına gerçekte uymadığı ortaya çıktı. Sosyalizm koşullarında fiyatların düşmesinin nesnel bir yasa olduğu anlayışı gibi.

Enflasyon fiyatlar prizmasından değerlendirilebilir: Fiyatların hareket göstergesi dolaylı olarak onun düzeyini de yansıtır. Temel olarak hangi fiyatları - toptan ya da tüketici- aldığımıza bağlı olarak farklı "aynalar" elde ederiz.Açıktır ki, er ya da geç üretimde meydana gelen değişiklikleri yansıtacaklarından dolayı "mağaza" fiyatlarını tercih etmeliyiz. Bunu, üretim süreçlerindeki işgücü maliyetlerindeki bir değişmenin uzun bir zaman geciktirilebileceğini ve bunun sonucu tüketici fiyatlarını hemen etkilemeyecekleri için söylüyorum.

Olgunun iki yönü ortaya çıkıyor. *Gizli enflasyon*: Tüketici fiyatları"deniz"inin yüzünde hiçbir kıpırtı yoktur, fakat altında, malların maliyetinde, toptan fiyatlarda, devlet bütçesinden tükeci fiyatlarını istikrarlaştırma harcamalarında artışlar ve dolaşımdaki para hacmiyle mevcut mallar arasında dengenin bozulmasına yol açan süreçler vardır. Ve, tüketici fiyatları genel düzeyinde gözle görülür bir artışla karakterize edilen *açık enflasyon*. Benim düşünceme göre, pazarın mallarla normal bir desteği sağlandığı ve herkesin parasını gerçekleştirebileceği zaman sonuncusu daha iyidir. Tersi durumda insanların çok parası olacak fakat gereksinmeleri karşılanmamış kala-

caktır.

■ **Fiyatların düşmesinin sosyalizmin içsel bir özelliği olduğu inancından söz ettiniz, Ne ki, Macaristan, Sovyetler Birliği ve kimi öteki ülkede fiyatlar geçmişte gerçekten de düşmüştür.**

Bu gibi tüketici fiyat düşmelerini yapay bir biçimde politika belirlemiştir. Bu, devletin bütçe fonları yoluyla fiyat oluşma sürecine karışması gerçeği nedeniyle olanaklı olmuştur. Böylesi kararların gerçekleştirilmesi ancak görünüşte başarılı olmuştur. Benim bilebildiğim kadarıyla üretimde ise toptan fiyatların düzeyi hiçbir zaman düşmemiştir. Fakat tüketici fiyatları aşamasında devlet bütçesi enflasyonu tersine çevirebilmiştir.

■ **Macaristan'daki ve öteki sosyalist devletlerdeki ekonomik süreçler sözünü etmiş olduğunuz değer kuramının yeterli bir düzeyde gerçekleştirilmediğini ortaya koyuyor. Şu soru ortaya çıkıyor: Bu sav bütünüyle yanlış mıdır?**

■ Asıl olarak doğru olduğunu düşünüyorum. Marks'ın bu yasaları bulduğunda mal-para ilişkilerinin, paranın bir iç (kendi) değeri olduğu ve başka herhangi bir ürün kadar bir mal olduğu bir dünyada işlediği gerçektir. Ek olarak serbest rekabet de vardı. Öylesi koşullarda emek üretkenliğindeki bir değişmenin malların değerinde bir düşmeye doğru bir eğilime yol açması doğaldır. Fakat dünya ekonomisi büyüdükçe devletin çıkarttığı kağıt banknotlar dolaşıma girdi ve para kendi değerini kaybetti. Üretimin yoğunlaşması arttı ve o temelde tekeller yükseldi. Durum köklü biçimde değişti. Ekonomik sürece iradi bir unsur girdi.

■ **Devlet, kendi iç değerini vermeksizin dolaşımdaki para miktarını düzenlemeyi kabul ettiyse, bunu enflasyon sürecinin büyük bölümünün onun eylemlerinin çıkarcılığına bağlı olduğu anlamına gelir mi?**

■ Macar deneyimi, devletin etkili bir ekonomik politikayla gerekli olursa üretimin yapıları ve oranlarını keskin bir biçimde değiştirebileceğini gösterir. Diyelim ki, ülkenin gelişmesi ulusal gelirin birikim ile tüketim arasında yeniden bir dağıtımını gerektiriyor. Ekonominin çeşitli sektörleri arasındaki var olan oranları değiştirmek, kaynakları ve özellikle ulusal gelirdeki artışın bileşimini değiştirmek için para çıkarttığından dolayı devletin "doğal" bir aracı-enflasyon- vardır.

Fakat mal fiyatlarındaki her yükselme enflasyon demek değildir. Eğer malın daha iyi yeni nitelikleri varsa bu içeriğini değiştirir. Fiyat gerçekten de öncekinden daha yüksek olabilir. Bundan ötürü fiyatla bağlı bütün değişikleri enflasyon olarak görmüyorum. Ne varki, pratikte çoğunlukla yeni bir makinanın sadece yüzde 20 daha etkin bir duruma gelirken tekelci firmanın belirlediği fiyatının birkaç kat yükseldiği durumlarla karşılaşıyoruz.

■ **Sabit fiyatlar varken enflasyon olabilir mi?**

■ İlk bakışta yanıt burada da olumsuzdur. Ne ki, emek üretkenliği arttıkça bir

malın değeri de zorunlu olarak değişir; bir kural olarak azalır. Fiyatlarda bir düşme beklemek doğal olacaktır, fakat nüfusun satınalma gücünün aynı düzeyde devam etmesiyle birlikte değişmez kalıyorsa- bu enflasyondur.

Pek çok sosyalist ülkede fiyat oranları değişen değerlere uzun aralıklarla uyarlanır. Toptan fiyatların genel ve asıl olarak yukarı doğru bir gözden geçirilmesi 5 yada 6 yılda bir olur. Bu gibi iki ya da üç artış tüketici fiyatlarının değişmezliğini sağlar. Bu daha yüksek bütçe harcamasına ve daha fazla devlet desteklerine yol açar. Macaristan kendi fiyat oluşma sistemini gözden geçirmeye başladığında, toptan fiyatlardaki sıçramaları hemen tüketici fiyatlarında bir değişikliğin izlememesi yüzünden devlet bütçesini, geniş tutarlı tüketici fiyat destekleri altında eziliyor buldu.

Bana öyle geliyor ki, bütçe tüketici fiyat desteklerini tümüyle ortadan kaldırmanın hiçbir yolu yoktur. Devlet toplumsal nedenlerle tüketim yapısına karışmak zorundadır. Örneğin, halk sağlığı ürünleri söz konusu olduğunda destekler zorunludur. Fakat bizim uzun yerleşik pratiğimizin gösterdiği gibi, desteklerin alan ve hacmini çok ender daraltabiliyoruz. Sorun fiyatlandırma mekanizmamızı değişmez tüketici fiyatlarını iyi birşey olarak açıklayarak kurmuş olmamızdır. Bir sonuç olarak bu çoğunlukla bizim normal ekonomik büyümemize zarar vermektedir.

Böylesi bir sistemin yaratılmasının bir hata olduğunu düşünüyorum, ne ki günümüze değin onyıllarca işlemiş ve bugün çözülmesi zor olan sorunlar yavaş yavaş birikmiştir. Çok sayıda ülke ekonomik mekanizmayı yeni baştan onarmak çabası içinde fiyat reformu sorunu karşısındadır. Bu durumda pek çok mal için geniş desteklere son vermek kaçınılmazdır. Kuşkusuz ekonomik yasalar izlenecektir: Fiyatlar açık bir biçimde üretimde ortaya çıkan yeni değer oranlarını yansıtacaklardır. Fakat bunu halka nasıl açıklamalı? Eğer bir kilo etin fiyatı aniden iki ya da üç katına çıkarsa bunu ekonomik ve politik karmaşalar izleyebilir.

Örneğin, 1950'lerde Macaristan'da halk tüketici fiyatlarında ani bir artış olacağını öğrendiğinde sadece parasını harcamak için, yararsız çocuk oyuncakları da içinde, bulabildiği herşeyi satın alarak mal yığıcılığına başladı.

Bu açık bir biçimde, sağlıklı ekonomik gelişme için enflasyonu kabul etmemiz gerektiğini ve üretimin belirli bir aşamasında maliyetlerde önemli değişmeler olduğunda fiyatların hemen uygun biçimde değiştirilmesi gerektiğini söylüyor.

Bundan dolayı Macaristan genel değerlendirmeleri terketmiş ve fiyat belirleme hakkını doğrudan üretim birimlerine- sanayi işletmeleri, ticaret ve nakliye kuruluşları vb.- vermiştir. Bugün fiyatların genel hareketinin temelini çok büyük bir iş ilişkileri yığını oluşturuyor. Bir dereceye kadar bu devletin fiyatlandırma işlevinin halkın kendisine geçirilmesi demektir. Talep arzı doğuruyor. Eğer insanlar bir malı satın almazsa, ticaret üreticiye etkide bulunarak düzenleyici oluyor.

Sosyalist ülkeler için yeni olan, milyonlarca fiyat oluşumu için bir mekanizma geliştirdik. Doğal olarak daha önceki yöntemlerde var olmayan olgular ortaya çıkıyor.

Ekonomi her zaman esnek ve hareketlidir, onun durumu fiyatların hareketini etkilemektedir. Yükseklerde seyreden enflasyon genellikle ekonomik sistemin kendisindeki kötü işleyişlerin kanıtıdır.

■ **Herhangi bir örnek verebilir misiniz?**

■ Macar deneyiminden söz edelim. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra para değersiz duruma geldi. 1946 reformuyla değişim, 1 yeni forint için 400 binguadrillion pengo (eski para birimi) oranından yürütüldü. Yeni "sert" bir para olarak kabul edilenin gelmesiyle enflasyon son bulmuş gözüküyordu. Ancak ben enflasyoncu sıcak noktaların kalıcı bir etkiyle o zaman ekonomiye sokulmuş olduğunu düşünüyorum.

Herşeyden önce, reform dış krediler çekilmeksizin yürütüldü. Yalnızca bu, ulusal gelirin tüketimini en aza indirmeye zorladı. Üstelik, birikim payının keskin bir biçimde artırılması için bir yol tutuldu.

■ **Bu karar ücretleri etkiledi mi?**

■ Kuşkusuz, yeni bir enflasyon dalgasını ve (mevcut mallar karşısında) nüfusun gereksiz yükseklikte bir satınalma gücünü önlemek gerekliydi. Ve hükümet çok iyi bilinen bir yolu tuttu: Gerçek ücretler 1938 düzeyinin yarısına indirildi. Nitelikli ve niteliksiz işçiler için ücret ödeme düzeyi keskin biçimde daraltıldı. Tarımsal ürünler için çiftçilerin gelirini dikkate değer biçimde azaltan düşük satınalma fiyatları belirlendi. Maaş alanlar da gerilediler.

Geniş nüfus grupları için kötüleşen yaşam koşulları çalışmaya özenmeyi yıktı. Kırsal alanda birikim kaynaklarının aşırı sınırlanması, ortadan kaldırılması, zor olan tarımsal üretimle toplumun gereksinimleri arasında bir dengesizliğe yol açtı. Bu, gıda fiyatlarını sanayi mallarının fiyatlarından daha hızlı artması sonucunu doğurdu. Hatta Ocak 1951'den itibaren temel malların karneyle dağıtımı getirildi.

Ne ki, enerji ve kaynakların yoğunlaştırılması ülkenin üretim gücünün oluşturulması için öylesine önemliydi ki, gevşeme söz konusu olamazdı. Tersine, enflasyon halkın maddi refahını düşürme yoluyla ulusal ekonomide birikimin payının yükselmesine yardım etti.

■ **Fakat 1949'da Macaristan'ın ulusal geliri savaş öncesi düzeyi zaten aşmıştı. Bir toprak reformu uygulandı ve üretim araçlarının dikkate değer bir bölümü ulusallaştırıldı. Planlama için temel atıldı. Macaristan ekonomisinde meydana gelen süreçlerin karakteri o zaman mı değişti?**

■ Ulusal ekonomik büyüme için temel yaratıldı. Birinci beş yıllık planımız (1950-1954) ulusal gelirde yüzde 63'lük (1952'de yüzde 130 olarak "düzeltildi") bir büyüme hedefi saptadı. Hâlâ geniş ölçüde birikime gidiliyordu.

Bu görevler nasıl çözülecekti? En basit yol enflasyona dayanmaktı ve hükümet 1951'de fiyatlandırma ilkeleri ve mekanizmasını değiştiren bir reform yoluyla bunu

yaptı. Böylece, gıda ve sanayi malları fiyatları yüzde 50 kadar yukarı fırladı. Abartma olmaksızın enflasyon toplumu sarstı. Ne ki, gerçek ücretler önceki düzeyin yüzde 82,3'ne düşerken bu (1949'dakine karşı) ulusal gelirin 1952'de yüzde 25 yükselmesine yol açtı.

1970'li yılların ikinci yarısındaki yeni büyük açık enflasyon dalgası hâlâ yuvarlanarak sürmektedir. Üretim ve dağıtımın yerleşik ana oranları, keskin bir biçimde değiştirilmek zorunda kaldığında başladı. Başka ciddi bir neden, Macaristan'ın dışborçlarının büyümesine yol açan ve ulusal gelirimizi yüzde 10 azaltan dış ticaret fiyatlarındaki (özellikle dünya petrol bunalımı sırasındaki) güçlü sapmalardı. Bundan dolayı enflasyon "aracı" tekrar harekete geçirildi, yaratılan ve tüketilen ulusal gelirin büyümesi arasındaki ilişkinin belirli bir gelişmesine yol açtı.

Yine de, geçen bir kaç yılda sorunun önemli ölçüde kötüleşmiş olduğunu düşünüyorum. Örneğin 1988'de devlet bütçe açığı planlanan düzeyin hemen hemen iki katına çıktı. Borçlarımız büyüdü ve zorunlu faiz ödemeleri ulusal gelirdeki bütün artışı "yiyip bitirdi". Bunları toplumsal üretimin etkinliğini artırarak yeniden ödeyebilmek konumunda değiliz. Bu hükümetin tüketicinin ceplerine dalmak ve halktan zor kazanılmış yaşam düzeyinin bir parçasını "almak" zorunda olduğu anlamına geliyor.

■ **1988'de Macaristan'da fiyat artışları yüzde 15'i aştı. Bu yılda ortalamanın yine o kadar artması bekleniyor. Gıda fiyatları yüzde 16-17, ilaç fiyatları yüzde 82, araba yaklaşık yüzde 25, yerel taşımacılık tarifeleri yüzde 62 yükseldi, vb. Bu gibi bir durum ağır toplumsal sonuçlara yol açtı mı?**

■ Burada tüketici fiyatlarındaki artışa, ferahlatacak düzeyde olmasa da, halkın gelirlerinde kimi artışların eşlik ettiğini hatırlatmak önemlidir. Ülkemizde bir işletmede "iş ortaklığı" ya da fazla mesai ekip anlaşması, kooperatif ve özel bir işyeri gibi pek çok ek gelir elde etme olanağı vardır. Bunun sonucu olarak 1988'de tüketim yalnızca yüzde 4 düştü. Bugün bu rakamın daha düşük olacağını ümit ediyoruz.

Devlet dar gelirli insanların durumunu hafifletmeye çalışmaktadır. Özellikle toplumsal gereksinimler için ayrılmış fonlar emeklilerin ve öteki kategorilerin fiyat artışından doğan zararlarının üçte ikisinin karşılanmasını olanaklı kılmaktadır. Bu yılın başları ve ortalarında, et fiyatları bir kez daha yukarı fırladığında kimi fabrikalarda meydana gelen küçük uyarı grevleri bunun kanıtlarıdır.

Ulusal gelirde birikimin payını daha öte artırmak uygun mudur? Ne yazık ki, durum öylesinedir ki, istesek de istemesek de tam da bu biçimde hareket etmek zorundayız. Doğru, bu, sorun için esaslı bir çözüm anlamına gelmiyor. Gergiyi hafifletmek ya da daha fazla sıklaşmasını önlemek ancak üretim alanında olanaklıdır. Dışsatım yeteneklerimizi artırmak için yüksek nitelikli mallar üretilmesi doğrultusunda işletmeleri modern teknoloji kullanmaya özendirmek istiyoruz.

■ **Bu kâr getirmeyen işletmelerin tasfiyesini de içerecek mi?**

■ Evet. Devlet her yıl 160 milyon forint kadar ya da ulusal gelirinin yaklaşık beşti birini verimsiz, iflas etmiş fabrika ve işletmelere destek için bir kenara atmaktadır. Böylesi bir yükün yalnız ulusal ekonomi için değil fakat çalışan her insan için de bir ağırlık olduğunu paylaşacaksınız. Bundan dolayı özellikle metalurji sanayindeki ekonomik olmayan ve zararına çalışan şirketleri tasfiye etmek yada dönüştürmek zorunludur. Bu sanayinin temeli genel dünya gelişmesiyle karşılaştırıldığında eskimiştir. Eğer 200 milyar forint yatırır ve modernleştirirsek kârlı olabilir. Fakat, elbette bunu o düzeyde gerçekleştirmemizi sağlayacak fonlardan yoksunuz.

Zararına çalışan bölümlerin tasfiyesi ve ötekilerin hızlı ilerlemesi çok şey getirebilir. Düşük emek üretkenliğinden etkilenen mallar üretimden çekilmektedir. Eş zamanlı olarak ekonominin genel verimliliği büyümekte ve ulusal gelir de artmaktadır. Eğer artışın yeterince büyük olduğu ortaya çıkarsa, tüketimi enflasyonun yardımıyla düzenleme gereği olmayacaktır. Zorunlu görevleri enflasyon olmaksızın çözebilme ve çalışan insanların gereksinimlerinin karşılanması için dikkate değer fonlar ayırma gücünde olacağız.

Bir zaman için iki süreç- üretimin yapısını yeniden oluşturma ve fiyat artışlarıbirlikte gider. Yapısal değişikliklerin semeresini almak pek çok yıl gerektirirken, sorunlar, özellikle (borcumuzu gibi) dış ekonomik alandakiler "bastırmaya" devam etmektedir. Ne ki, kâr getirmeyen bölümlerin (her hangi bir üretim , tarım ya da ticaret örgütü) tasfiyesi ve ümit verenlerin büyütülmesi iyi ilerlerse, enflasyonist dalgayı daha çabuk durdulabiliriz. Tersi durumda, kuşkum yok ki süreç uzayacaktır.

Engeller, asıl olarak ideolojik (kimileri onları toplumsal olarak da adlandırıyor) olanları güçlüdür. Değerlerimizin bazılarının eskimiş olduğunu kabul etsek de, bir ekonomik bölümü tasfiye hemen hemen olanaksızdır. Bu yaklaşım özellikle o bölümde çalışan insanların, devletin çatışmalardan çekinerek, zorunlu olarak onları savunacağı görüşünden etkilenmektedir. Ulusal ekonomik çıkarlar tikel gruplar çıkarlarıyla çatışıyor.

Buna karşılık enflasyon süreci üretimin yapısının canlanmasına yardım ediyor. Zayıf halkalar er ya da geç "aşırı yüklere" dayanmakta başarısızlığa uğrayacak ve finansal bir iflasa sürükleneceklerdir. Bu yolla ekonomimizdeki eskimiş bölümleri belirleyebiliriz. Fakat yineleyeyim ki, enflasyon kendi başına bu sorunu çözemez. Eğer belirli güçler kâr getirmeyen işletmelerin tasfiyesine izin vermezse, bu doğal olarak işlemeyecektir.

■ **Burada bilim adamlarının önerileri uygulanıyor mu?**

■ Bilim güçlü, ilkeli eylem gerektirir. Politikacılar olumsuz toplumsal sonuçlar doğurabilecek kararlar alırken, bilim adamları önerirler. Yaşamda herşey o kadar basit değildir.

Genel olarak konuşursak, Macar bilim adamları, bazıları benim düşünceme göre gerçekleştirilemez olsa da, pek çok düşünce üretirler. Örneğin, parasal sistemin, da-

ha geniş çapta kullanılması ve ele alınacak olursa özellikle dışsatımın yatırımı fazlasıyla karşıladığı sanayilerde emek üretkenliğinin artırılması önerisi. Fakat pratikte enflasyonun büyümesiyle ve işsizlik görüntüsüyle tekrar karşılaşıyoruz ve işsizler ordusunun büyümesine izin veremeyiz. Burada dengeleme sanatı rol oynamaya başlıyor: Tasfiye edilmiş işletmelerden insangücünün ekonomi çapında seçme yoluyla aktarılmasının, olanaklı olabilecek toplumsal zarara en az yol açması için nerede durmalı ve ne yapmalı?

Ne kadar ters gelse de, normal dengelenmiş bir ekonominin de enflasyona gerek duyduğunu düşünüyorum. Emek üretkenliği farklı alanlarda eşit olarak büyümez. Fazla kaynaklar hemen verimliliğin yüksek olduğu bölümlerden ötekilere çabucak yeniden dağıtılmalıdır. Zorunlu "alet" enflasyondur. Onyıllardır bilimsel düşüncesinin kendini göstermediği ve üretkenliği ilerleten teknolojilerin sokulmaya başlanmadığı faaliyet alanları vardır. Onlar da başka kaynaklardan paylarını alırlar. Böylece enflasyon burada kalır.

Onun özel düzeyi ulusal ekonomide emek üretkenliğinin büyümesindeki ayrımlaşmaya bağlıdır. Eğer bazı sanayilerde emek üretkenliği ötekilerle karşılaştırıldığında çok hızlı değişiyorsa bu yüksek bir tempoya yol açar. Ekonominin milyonlarca noktasında emek üretkenliğinin büyümesi ne kadar dengeli olursa, daha az bir enflasyona tanık olunacaktır.

Üretkenliğin optimal düzeyi nedir? Hiçbir basit yanıt yoktur. Hizmet sanayini ele alın. El işçiliği de belirli bir emek üretkenliğini belirler. Fakat bu değişmez: Bir berber bir müşterisine 25 yıl önce gösterdiği kadar bir çaba ve işçilikte bulunur. Bu arada toplumsal gelişmenin etkinliği iki katına çıkmıştır. Öylesi bir durumda bu işçinin ücretini önceki düzeyinde bırakmaya çalışın! Kısır bir döngü oluşur: Toplumsal birikimlerden ona daha fazla para verebilmek için daha fazla enflasyona gerek vardır.

■ **Enflasyonun her ekonomide var olduğunu belirttiniz. Fakat birkaç sosyalist devlette yüksek bir oranda olmasının nedeni nedir?**

■ Batı'da mal para ilişkileri onyıllarca işlendi. Bundan dolayı enflasyon yükseldiğinde Batı olumlu bir tepki'de bulunabiliyor. Bizim, ülkelerimiz durumu düzeltmeye başlayıncaya dek çok fazla bir zaman geçiyor. Hükümetin birikimle tüketim oranlarını köklü bir biçimde değiştirmeye gönüllü karar verdiği herhangi bir gelişmiş kapitalist ülke var mıdır? Olmadığını düşünüyorum. Son zamanlara kadar bu biçimde hareket etme yeteneğinin üstünlüğümüz olduğu düşünülürdü, fakat gerçekte, bazıları yanlış da olan, önemli kararların yerine getirilmesinin denetimi olmadığından, bu düşünce doğru değildi.

Bugüne kadar yanlış yolu izlemiş olduğumuzdan dolayı, sosyalizm koşullarında mal-para ilişkilerinin doğasını tümüyle açığa çıkarmak zamanı gelmiştir. Enflasyon oranı somut bir politikekonomik duruma, ülkenin gelişmesini etkileyen etkenlere bağlıdır. Eğer, hem üretim ve hem de tüketim de oluşmuş yapının keskin bir değişi-

mini gerektirirlerse enflasyon oranı yüksek olacaktır. Fakat bir sınır vardır. Bu sınırları devlet yönetiminin anlaması gerektiğine inanıyorum.

■ **Öylese, enflasyon bir zorunluluktur, düzenleme bir sanattır ve politikacılar da bununla uğraşmalıdırlar.**

■ Daha önce söylediğim gibi düzenleyici araçlar ekonominin içinde yatmaktadır. Enflasyonun belli ve aşağı yukarı göze batmayacak bir düzeyi aşmaması için düzenleyicilerin kullanılmasını gözetmek politikacıların işidir. Enflasyonu etkileyen unsurlar sürekli çelişki içindedir. Aralarındaki bir uzlaşma, tutulması gereken düzeyi sunar. Eğer Macaristan'da toplum ve yönetimin enflasyonla nasıl baş ettiği sorulsaydı, hiçbir "patlama" olmadığını, fakat tehlikenin var olduğunu söylerdim. Ve bu tehlike yapısal reform yoluyla ve kâr getirmeyen bölümleri tasfiye ederek ekonomiyi düzeltmeye girişinceye dek sürecektir. Elbette, ülkenin finansal konumunu ilerletmeyi hedef alan başka adımlar da bunu izlemelidir.

SOVYET TARİHİNE ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR

Ekim Devriminin Etkisi Konusundaki Sovyet ve Yabancı Yazını Üstüne Bir İnceleme

Büyük Ekim Sosyalist Devrimi üstüne -onun gelişimine ilişkin en ince ayrıntıdan, en geniş uluslararası yankılarına dek- hemen hemen herşey biliniyormuş gibi gözüküyor, fakat onun daha sonraki tarih üstündeki etkileri incelendikçe, bu öndegelen olayın araştırmacıları arasında hâlâ ilgi uyanabiliyor. Ekim Devrimi tarihe yeni bir itki kazandırdı; sonraki onyıllar boyunca gelişme doğrultularını ve amaçlarını belirledi.

Ne var ki, tarihçilerin ve politikacıların birçok kuşağı için son derece açık olduğu görülen Ekim Devrimi'nin muazzam anlamı, zaman zaman, fotoğrafik netliğin yerini daha empresyonist bir imge aldığında, bulanıklaşabiliyor.

Genellikle çelişkiler ve karşıtlar arasında çatışma -bu durumda, karşıt konumlar, değerlendirmeler, kavramlar arasındaki bir çelişki; marksist ve marksist-olmayan tarihçilerin görüşleri arasında bir karşılaştırma- biçiminde dile getirilen geçmişe ilişkin doğru bir bilgi nasıl edinilebilir? Derinlemesine bir araştırmanın yanısıra, polemiksel diyalog tarihin daha keskin bir perpektif içine yerleştirilmesine ve yeni sorulara yeni yanıtlar bulunmasına yardımcı oluyor.

Son zamanlarda, Ekim Devrimi'ni inceleyen çeşitli ülkelerden tarihçilerin uluslararası kongrelerde, konferanslarda ve forumlarda buluşmasıyla ve artan sayıda yabancı tarihçinin Sovyet araştırma merkezlerini, kütüphaneleri ve arşivleri ziyaret etmesiyle birlikte, bu diyalog hatırı sayılır ölçüde daha etkinleşmiş bulunuyor.

Kısa süre öncesine kadar, burjuva tarih yazımının ştirisi ülkemizin bilimsel çevreleri için yabancı tarihçilerin devrim üstüne ne düşündüklerini öğrenmenin tek olana-

ğı idi. Perestroyka yeni bir fenomen ortaya çıkardı: SSCB'de sovyetologların kimi çalışmalarının yayınlanması. 1988 ve 1989'daki böylesi yayınlar arasında Cohen'in, Buharin üstüne; Rabinowicz'in, Petrograd'da 1917 Devrimi üstüne ve Slasser'in, 1917'de Stalin üstüne çalışmaları bulunuyor. Sovyet tarihçiler yurtdışında yayınlanan kitaplar ve makalelere yanıt vermişler ve Batı'da, özellikle ABD'de, bizim tarih çalışmalarımız üstüne sayısız değerlendirmeler çıkmıştır.

Diyalog yürüyor, fakat bu tümüyle düz bir çizgi izlemiyor. Dünyadaki toplumsal güçler yeralımı tarih biliminde yansımasını buluyor. Burada, Ekim Devrimi üstüne yabancı yazılardaki eğilimlerden kimilerini, özellikle baştan aşağı çarpıtma olanların tersine, doğrunun tanınmasındaki çelişkileri hakikaten yansıtanları ele almak istiyorum.

Karşıt kavramlar bizleri Ekim Devrimi tarihi üstüne kimi keskin sorularla karşı karşıya bırakıyor. Marksist düşünceyle karşılaştırıldığında, bu sorular daha fazla araştırma için başvuru noktaları oluşturabilir, zamanımızın meydan okumasına yanıtlar arayışını teşvik edebilir, geçmiş ve günümüz konusundaki anlayışımızı derinleştirebilir ve geleceğin anahatlarını oluşturabilir. Bu umutlar, Ekim devrimi üstüne son birkaç ve özellikle en yakın onyıllardaki Ekim Devrimi hakkında yabancı yazıların incelenmesinden doğuyor; çünkü büyük devrimden sonraki yarım yüzyıl boyunca, yurtdışında, sonradan-anlamanın kazancıyla oluşmuş çeşitli alternatiflerle birlikte, kafası karmakarışık olanlar tarafından karşılıklı karşılıklı suçlamalara ve gerekçelendirmelere yol açan politik tartışmalar yer almıştı. Belki de, bu dönemin kitaplarında en değerli olan şey, devrimde yer almış ve kendilerini yurtdışında bulan kişilerin tanıtıdır. 1917 Devrimi arifesinde ve devrim sırasında Rusya'da var olan hemen tüm politik partilerin önderleri, henüz kavranılmış olmayan çözümleme (1) denemeleriyle anıları birleştiren çok miktarda materyal bırakmışlardır.

Sonunda yabancı tarihsel düşüncenin Ekim Devrimi için yerinde nedenler olduğunu kabul ettiği, kimi araştırmacılar onu bir rastlantı olarak görmeyi bırakıp, o zamanlar hiç de kolay ve açık alternatifler bulunmadığına inanmaya başladığı zaman, faydacı politik yaklaşımı aşma doğrultusunda büyük bir adım atılmış oldu. Bu ise, bir dizi sempozyumun yapıldığı ve devrimin 50. yıldönümü üstüne birçok kitabın yayınlandığı 1960'larda gerçekleşti. (2) O zamandan bu yana, bu sorunlar yabancı tarihçiler tarafından çeşitli doğrultularda incelenmiştir: Rusya emperyalizminin özel nite-

---

(1) P. Miliukow, **Russlands Zusammenbruch.** *Stuttgart e.a. 1925; Chernov V. M.,* **The Great Russian Revolution,** *New Haven, 1936; Th. Dan,* **The Origin of Bolshevism,** *Londra, 1964; A. Keresky,* **Russia and The History's Turning Point,** *New York, 1964; J. N. Steinberg,* **In The Workshop of The Revolution,** *New York-Toronto, 1953.*

(2) ABD'li sovyetolog ve eski diplomat George F. Kennan'ın karakteristik yaklaşımı'nı gözönünde bulundurun. Bkz. G. Kennan, **The Breakdown of The Czarist Autocracy-Revolutionary Russia,** *Cambridge, Massachusetts, 1968.*

liği (örneğin, FAC'de Geyer tarafından (3)); Rusya'nın sanayileşmesi ve diğer kalkınma sorunları (İngiltere'de Shanin ve FAC'de Scherer (4)); ve sınıfların, toplumsal katmanlar ve grupların, partilerin ve bireylerin yapısı ve etkinlikleri (ABD'de Remington ve Abraham tarafından. (5))

Devrim öncesi Rusya'yı değerlendirmede bir mutabakat olanaklıdır , çünkü SSCB'de benzer sorunlar derinlemesine ve çeşitli açılardan incelenmektedir. 1917 dönüm noktasının içeriği ve biçimleri, genel eğilimler, olası alternatifler ve bunları gerçekdışı bırakan koşullar üstüne daha fazla anlayış vardır. İki tarafın da Şubat burjuva-demokratik devriminin yeri ve önemi üstüne görüşlerini yeniden gözden geçirme olanağının fazla olduğuna inanıyoruz. SSCB'deki tarihsel düşünce bunun Ekim Devrimi'nin önemli ve bağımsız bir ön-adımı olduğunu tanımaya yaklaşmış bulunuyor. Birçok Batılı tarihçi (6) şimdi, 1917 devrimlerini tek bir sürecin halkaları olarak görüyor.

Ardından, Ekim Devrimi üstüne Batı'daki yazılar, daha önceleri, Ekim Devrimi'ni tepede gerçekleşen bir komplo olarak görme eğilimi nedeniyle yersiz sayılan, yığınların rolünü çözümlemeye başladı. Şimdi yabancı tarihçiler (7) tarafından askerler, denizciler, köylüler ve işçiler üzerinde duruyorlar.

Özgül yöntemleri nedeniyle Batılı bilimciler tikel sorunlar üzerinde yoğunlaşma eğilimindeler: Sınıfların, grupların ve hareketlerin politik ve toplumsal çıkarları; bilinç ve örgütlenme düzeyi, toplumsal psikoloji ve eylem; daha alt düzeydeki düzenleri "yönetme" olanakları, vb. Bu bağlamda, bolşeviklerin yığınları "manipule ettikleri" iddiasında bulunanların sempomatik eleştirisi vardır. Kimi çalışmalarda; Rusya'nın işçi ve askerlerinin kendi tercihlerini oldukça bilinçli bir biçimde yaptığı ve savaşımın ereklerini, partilerin sloganlarını anladığı bir ölçüde net bir şekilde gösteriliyor.

---

(3) *D. Geyer,* **Der Russische Imperialismus. Studien Über Den Zusammenhang Innerer und Auswartiger Politik 1860-1914,** *Göttingen, 1977; C. Black,* **The Dynamics of Modernization,** *New York, 1966;* **R. Portal, La Russie industrielle de 1881 á 1927,** *Paris, 1976.*

(4) *Th. Shanin,* **Russia as a "Developing" Society. The Roots of Otherness,** *Basingstoke-London, 1985; H. Scherer,* **Der Ausbruch Aus der Mangelgesellschaft,** *Giessen, 1985.*

(5) *T. Remington,* **Building Socialism in Bolshevik Russia. Ideology and Industrial Organisation 1917-1921,** *Pittsburgh, 1984; R. Abraham,* **Alexander Kerensky: The First Love of The Revolution,** *New York. 1987.*

(6) *Batılı tarihçiler derken her kıtadaki tarihçileri kastediyorum. Örneğin, Japonya'lı Hasegawa Şubat Devrimi üstüne en temel ve kavramsal açıdan en ileri incelemelerden birini ortaya koymuştur: T. Hasegawa,* **February revolution: Petrograd 1917,** *Seattle-Londra, 1981.*

(7) *G. Wettig,* **Die Rolle der Russischen Armee im Revolutionaren Machtkampf 1917,** *Wiesbaden, 1[illegible] A. Wildman,* **The End of The Russian Army: The Old Army and The Soldiers'Revolt,** *Princeton, 19[illegible], N. Saul,* **Sailors in Revolt: The Russian Baltic Fleet in 1917,** *Lawrence, 1978; D. Koenker,* **Moscow Workers and The 1917 Revolution,** *Princeton, 1981.*

Bolşevikler, yığınları kazanma savaşımındaki onların politik rakipleri (menşevikler, sosyalist-devrimciler, anarşistler) ve düşmanları (monarşistler, gerici askerler, Kadetler, vb.,) hakkında önemli boyutta yazın var. Şimdi, Sovyet bilimcileri ve Batılı sovyetologlar tarafından tartışılmakta olan bir soru şu: Niçin başka bir parti değil de, Bolşevikler kazandı? Birçok Batılı tarihçi, belirli yaşlı meslektaşlarının etkisinden sıyrılıp, yanıtın kısmen Bolşeviklerin yığınlarla daha yakın bağlar içinde, onların belgilerinin daha etkili ve örgütsel çabalarının daha sonuç alıcı olmasında bulunabileceğini anlamaya başlıyorlar. Başka polemik konuları da var: Devrimci kuramın rolü, Bolşevik kadrolar açısından politik önderliğin önemi ve ulusal ilişkiler alanı. Son yıllardaki Sovyet yazıları partinin kaynaşmışlığı, birliği ve disiplininin Ekim zaferindeki önemini çok iyi bir şekilde göstermiştir. (8)

Bu konunun daha fazla irdelenmesinin Bolşevik partinin başarısını garantileyen niteliklerini gizemsellikten kurtarmaya yarayacağını ümit ediyoruz (Stalin ve çağdaş tarihçiler gizemselleştirmede becerikliydiler). Bolşevikler tüm güçlerini, Ekim 1917'de üzerine çıktıkları tarihsel doruk noktasında toplamak zorundaydılar ve Ekim Devrimi'nde partinin, önderin gerçek bir imgesinin yeniden yaratılması son derece yaşamsaldır.

En iyi tarihler birçok önderleriyle birlikte devrimin bir panoramasını sunar. Başkalarının yanısıra, Troçki, Buharin, Zinoviev, Kamenev ve Raskolnikov artık Sovyet bilimciler için tabu olmayan isimler ve bu, Ekim Devrimi'nin incelenmesinde yeni bir sayfa açmıştır. Artık Lenin halk yığınlarının tek önderi olarak görülemez. Onun savaşım arkadaşları zeki ve becerikliydiler; onların, partinin stratejik ve taktik manevralarının başarısını güvenceleyen birleşik eylemlerine henüz gereken değer verilmiş değildir. Yalıtlanmış olarak ele alındığında Lenin'in asıl devrimci dehasını anlamak daha zordur. Şimdi parti, öncekinde olduğundan daha fazla, en karmaşık koşullarda nasıl hareket edeceğini bilen düşünsel ve örgütsel merkez olarak ortaya çıkıyor.

Devrim galerisindeki portreler arasında Bolşeviklerin karşıtları, rakipleri ve onlara karşı savaşanlar da var. Bu alanda, yalnızca Lenin, Troçki, Stalin, Buharin ve diğerlerini değil, Geçici Hükümet önderlerini, politik partilerin önderlerini, Çar çevresinin üyelerini ve eski ordunun komutanlarını da ele alan yabancı tarihçiler, bir bakıma daha ileride bulunuyorlar. Elbette, bu araştırma doğrultusu önemini korumaya devam edecek, çünkü geçmişteki -gerek muzaffer, gerekse yenik düşen- politikacıların kişisel özellikleri, daha sonraki kuşaklar için, kimileri onları taklit etmek, kimileri de tarihin deneyimini ve derslerini öğrenmek istemesi nedeniyle, büyük bir ilgi konusudur.

---

(8) *Bkz, örneğin, I. S. Terekhov,* **V.I.Lenin and Party Construction From February To October 1917,** *Saratov, 1969; O. G. Obichkin, I. Y. Zaorskaya,* **From The underground To The October Victory. Essays On The History of The Building of The Social-Democratic Workers' Party of Russia (b), February-October 1917,** *Moscow, 1987.*

"Rus devrimi" (bu, marksist olmayan araştırmacıların sık kullandıkları bir terim olmakla birlikte, "Rusya'daki devrim" demek daha doğru olacaktır) öğrencileri Ekim Devrimi'ne yol açan politik güçler ve hareketler arasındaki ilişkilerin karmaşıklığının farkındadır. Fakat marksistler ve marksist olmayanlar bu fenomene farklı yaklaşımda bulunuyor. Yabancı öğrenciler sık sık (en azından 1917 aşamasındaki) bir dizi devrimler - işçilerin, köylülerin ve ulusların devrimleri- üstüne yazıyorlar. SBKP Programı'nın 27. Kongre'de onaylanan yeni basımı Ekim Devrimi'ni, Bolşeviklerin can-alıcı rol oynadıkları bir mekanda bütünleşen şu dört devrimci dalganın alaşımı olarak tanımlıyor: Proletaryanın sosyalizm savaşımı, köylülüğün toprak savaşımı, Rusya'nın ezilen halklarının ulusal kurtuluş savaşımı ve emperyalist savaşa karşı halkın barış hareketi. (9)

Lenin'in kendisi bu devrimin karmaşık niteliğine dikkat çekmişti; fakat o zamandan bu yana, dört "dalga"nın birliğine büyük bir vurgu yapılarak, çoğu kez bu sorun geçiştirilmiştir. Ekim Devrimi'nin tarihi ve onun etkisi konusundaki merkezi sorunlardan birinin bu olduğuna inanıyoruz. Her şey bir yana, İç Savaş ve müdahale, Yeni Ekonomik Politika ve işçilerle köylülerin bağlaşıklığının çarpıtılması üstüne Stalin zamanında yazılanlardan açıkça görülüyor ki, çoğu kez, Lenin sonrası dönemdeki öğrenciler sınıflararası ilişkilerin diyalektiğini kavrayamamışlardır.

1917'de ulusal kurtuluş hareketlerinin rolünü ele alalım. Yurtdışındaki politika ve tarih düşünürleri çoğu kez tüm 20. yüzyılı "milliyetçilik çağı" olarak görürler. (10) Toplumsal olan ulusal olanla karşı karşıya konup, ikincisi toplumsal ilişkilerin tümüyle ayrı ve egemen yönü olarak yansıtılır. Kimi Batılı Ekim Devrimi tarihçileri bu düşünceleri kendilerine dayanak yapmıştır (özerk ulusal "devrimler" kuramı), fakat tanınmış bilimciler bunları kabul etmiyor. Onlara göre, Sovyet öğrenciler devrimci olaylarda ulusal olan ile toplumsal olan arasındaki karşılıklı etkileşim konusundaki aşırı yalınlaştırılmış görüşlerini bırakmak zorunda kalacaktır. Gerçekliğin otantik bir tablosu devrimde ulusal etkenlerin önemini değerlendirmeye ve mevcut olayların taşıdığı anlamı, toplumsal devrimin itkilerinin çok daha karmaşık bir tarzda karşılıklı içiçe geçişi biçiminde yeniden kurmaya yardımcı olacak.

Tarihçiler Ekim silahlı ayaklanmasını hep 1917 devrimci olayları içinde ayrı bir hareket olarak görmüşlerdir (11); işçiler ve köylüler proletarya diktatoryası olarak erki almayı başardıkları için, bunun vurgulanması gerekir. Pekçok Batılı yazar yanlış bir biçimde Ekim Devrimi'nin bir "darbe" olduğunu iddia ediyor, fakat o zaman ayaklanmayı ve önceki savaşımı yükselen toplumsal savaşımların nesnel bir çerçevesi

(9) **Sovyetler Birliği Komünist Partisi Programı,** *Moskova, 1986, s. 5, 6.*

(10) *H. Seton-Watson,* **Nations And States. An Enquiry Into The Origins of Nations and The Politics of Nationalism,** *Boulder, 1977.*

(11) *Bkz. Bu yazında karakteristik bir çalışma olarak: L.I. Semennikova,* **The Bolshevik Party At The Head of The October Armed Uprising (Contemporary Soviet Historiography),** *Moskova, 1988.*

içine pürüzsüz ve mantıklı bir biçimde yerleştirerek, 25 Ekim 1917'nin politik önemi aktarılmış olmuyor.

Ekim Devrimi tarihçileri onun zaman dilimi üstüne de tartışıyorlar. Bu tartışmalarda kuramsal, yöntemsel ve hatta politik yanlılık (bereket versin, son yıllarda daha az politik önyargı sözkonusu) bir arada bulunuyor. Şimdi herkes devrimin 25 Ekim'de son bulmadığı konusunda görüş birliği içinde görünüyor. Sorun şu ki, bir kişinin devrim hakkındaki bakış açısı, perestroyka'nın geleceği de içinde, sonraki olaylar üstüne yorumu da kaçınılmazlıkla ve büyük ölçüde belirliyor.

Ekim sonrası çatışmalar ve keskin sınıf savaşımı çalkantıları önemli bir konu. Pek çok Sovyet ve yabancı tarihçinin inancına göre, devrimci gelişme içindeki dönüm noktası Stalin dönemi trajedisinin öncüllerinden biriydi. Görece barışçıl ve kansız olan, barış, özgürlük ve emekçilerin kardeşliği düşüncelerinden itki alan Ekim Devrimi uzun ve kanlı bir iç savaşa dönüştü. Bu nasıl gerçekleşti? Burjuva tarihçileri, Ekim Devrimi (bir azınlık tarafından erkin ele geçirilmesi) olmasa bile, kesinlikle Kurucu Meclis'in dağıtılmasının İç Savaş çıkmasına neden olduğunu varsayma eğilimdeler. Bu tek görüş değil, fakat egemen olan görüş. Sovyet tarihçiler ve yazarlar da İç Savaş'ın köklerini tartıştılar, fakat ikinciler bazen saygısızlık gösteriyorlar.

Her devrim, özellikle silahlı bir ayaklanma, içinde iç savaş tohumları barındırır. Halka karşı silahlı güç kullanılan 4 Temmuz 1917 olaylarının İç Savaş'a neden olmakla kalmayıp, General Kornilov komplosu ve isyanının bunun başlangıcını da oluşturduğuna inanan Bolşeviklerin varsayımı böyleydi. 1918 ilkbaharı ve yazında, açlık tehlikesinin Sovyet erkini, kıt olan maddeleri yiyecekle, gerektiğinde zorla, değiştirmek ve yoksul köylü komiteleri kurmak üzere birlikler göndermeye zorladığı dönem üstüne yeterli incelemeler yapılmasına hâlâ gereksinim vardır. Bu; işçi sınıfı, Sovyet erki ve köylülük arasındaki ilişkilerde gerçek bir bunalım doğurdu, fakat buradaki olayların da kendi mantığı vardır.

Yeni Ekonomik Politika'yı yürürlüğe koyarken Lenin'in bunu çoğu kez 1918 ilkbaharındaki, besin müfrezeleri gönderilmeden önceki durumla karşılaştırdığı anımsanmaya değerdir. Bunalımdan alternatif bir çıkış yolu olarak, gerek Sovyet yazarların (Medvedev (12)), gerekse yabancı yazarların üzerinde durdukları "1918 ilkbahar NEP'i"ni gözardı etmek yanlış olurdu.

Çok uzun olmayan bir süre önce, yurtdışındaki marksist olmayan yazarlar İç Savaş'ın dış önkoşulları karşısında, iç önkoşullarını vurgulamaya yatkınlardı. Emperyalist müdahale neredeyse gözardı ediliyordu; fakat tarafları kesin bir biçimde azdıran, bu hareketti. Bu da Sovyetler Birliği'nin daha sonraki toplumsal gelişiminde uzun süre etkili oldu.

Başka türlü olabilir miydi? O günlerde kapitalist hükümetlerin Sovyet Rusya karşısında takındıkları tutumun gerisindeki dürtüler üstüne tartışırken, yabancı tarihçi-

---

(12) R.A.Medvedev, **The October Revolution,** *New York, 1979.*

ler bu soruya yanıtlarını güncelleştirme eğilimi gösteriyorlar. Böylesi bir yaklaşım açıkça yanlıştır. O zamanki burjuva yöneticilerin politikası ve ideolojisi olduğu gibi değerlendirilmelidir: Emperyalist hırslar, sağduyu, ulusal özlemler, sömürge çağının etkisi, reformizm, liberalizm, aşırı eğilimler, monarşizm ve benzerlerinin bir karışımı. Ve Bolşevizme ilişkin olarak da aynı şey yapılmalıdır. Bu, dünya tarihinin önemli bir sorunudur ve bunun çözümlenmesi, emperyalist hükümetlerin Sovyet erkine karşı savaşa katılma nedenlerini açıklığa kavuşturmak bakımından önemlidir. Bu aynı zamanda Ekim Devrimi düşüncelerinin yalnızca ondan sonraki demokrasi, ulusların hakları ve emekçilerin onuru uğrundaki hareketlerin gelişimi üzerindeki değil, aynı zamanda burjuva toplumunun üst kesimlerindeki mentalite üzerindeki derin etkisini de gösteriyor.

Yeni politik düşünme tarzının ışığı altında, "yeni" ve "eski" dünya arasında şekillenen ilişkileri incelemek önem taşıyor. Bizim görüşümüze göre, İç Savaş zorbalığı, Sovyet sisteminin işçi ve köylü cumhuriyetinin var olma hakkını tanımayı reddeden eski dünyanın bedeninden acılı bir biçimde kesilmesinin bir sonucuydu. Bolşevikler savaşa karşı çıktılar. (13) Sovyet erkinin ilk akdi Barış Kararnamesiydi. İç Savaş'ın doruğunda olduğu bir sırada, Rusya'da komünist parti sosyalizm doğrultusunda ilerleme programını ve sonra da, Lenin'in ikinci programımız olarak adlandırdığı, Rusya'nın elektriklendirilmesi planını kabul etti. Savaş hâlâ sürüyordu, fakat Bolşeviklerin lideri gençleri insan uygarlığının zenginliklerini özümsemeye çağırdı ve onlara, devrimci ve genel insani ahlakı birleştirmeyi öğretti.

Sovyet erkini ve proletarya diktatoryasını destekleyenler farklı görüşlere sahipti. Tarihçiler stalinizmin toplumsal, ideolojik, kişisel ve başka köklerini tartışmaktalar ve onların yaklaşımları ve çıkardıkları sonuçlar da aynı değil. Bizim görüşümüze göre stalinizmi, bolşevizmden, leninizmden ve marksizmden kaynaklandırmak için hiçbir neden yok. Batılı yazarlar, stalinizm ile marksizm arasındaki bağlantı düşüncesine kuramsal dayanak sağlayan totaliterizm (14) doktrini üstüne tartışmalarında etkin bir biçimde, görüş ve darbe) alışverişi içindeler. Marksistler ve marksist olmayanlar hâlâ bu sorunu tartışamıyorlar; gerçekten, marksist olmayanların bir çoğu totaliterizm doktrininin tanımlarını herhangi bir rasyonel dayanaktan yoksun bulmaktadır.

Sovyet tarihçiler Lenin'in sosyalizme doğru ilerleme konseptini derinlemesine irdelemektedirler. (15) Bu konuda, Ekim Devrimi üstüne olduğundan daha az kaynağa sahip olan yabancı bilimciler Stalin döneminin tarihindeki birçok soruna (bu, başlı

---

(13) **The Civil War in The USSR,** *c. 1, Moskova, 1980; F. D. Volkov,* **The Secrets of Whitehall and Downing Street,** *Moskova, 1980.*

(14) L. Poliakov, **Les Totalitarismes du xx e Siecle: un Phenomene Historique Depasse?** *Paris, 1987; K. D. Bracher, Die Totalitare Erfahrung, Münih, 1987; C. Polin,* **Le Totalitarisme,** *Paris, 1987.*

(15) Bkz. örneğin, Ye. G. Plimak, **Lenin's Political Testament. Sources, Substance, Fulfilment,** *Moskova, 1989; "Günümüzde Sosyalizm Kavramı Üstüne",* **Pravda,** *14 Temmuz 1989; G. L. Smirnov, "Tarihe Bir Yolculuk Hakkında",* **Pravda,** *19 Temmuz 1989.*

başına, uzun uzadıya tartışılması gereken bir konu) yönelmiş bulunuyor. Fakat bu noktada Tucker gibi (16) yabancı bilimcilerin daha sonraki trajik olaylarda Stalin'in kişisel özelliklerinin oynadığı önemli rolü ve SSCB için alternatif gelişme -zorla kollektifleştirme olmaksızın, gelişmiş bir tarım gibi- olanağının varlığını inandırıcı bir tarzda gösterdiğini belirtmek gerek. Onlar aynı zamanda, stalinizm ile Ekim Devrimi'nin düşünceleri ve itkileri arasında da derin bir çelişki görüyorlar. Bu noktada, arşiv belgelerine artan oranda ulaşmaya başlayan Sovyet tarihçilerin bu dönemin başka birçok yönü üstüne kimi inandırıcı görüşler sunacağı kesindir.

Batılı öğrenciler Sovyet toplumunda 1985'de başlatılan değişimlerin kaynakları ve perpektiflerini anlama çabasına etkin bir biçimde girmiş bulunuyor. Perestroyka Ekim Devrimi davasının mirasçısıdır; ve aynı zamanda Stalin ve Stalin sonrası dönemin çarpıklıklarının tarihsel olarak otantik bir değerlendirmesini de sunuyor. Köklü toplumsal dönüşümleri uygulamaya koymada kullanılan metodoloji, aynı zamanda, ilgiyi 1917 Devrimi ile perestroyka arasındaki sürekliliğe de çekmiş bulunuyor. Bu, bir yandan, çağdaş dünyanın birçok bölgesinde böylesi dönüşümlere gereksinim olduğunun farkında olanlar tarafından, öte yandan, değişime karşı direnen ve kamplaşma düşüncelerini terketmeyi reddedenler tarafından inceleniyor.

Perestroyka'yı aynı anda hem reformist, hem de devrimci bir proje olarak görmek yararlı. Pratiğe uygulanmakta olan yeni düşünme tarzı günümüze uyan dönüşüm yöntemleri bulma dürtüsüyle uyuşumludur. Devrimci değişme, köklü demokrasi ve hukukun üstünlüğüne dayalı bir devlet -bunlar, diyalektik bir çelişki olmasına karşın, devrimci pratiği köklü dönüşümlerin deneyimiyle zenginleştirecek olan Sovyet Sosyalist toplumundaki yeni bir niteliğin tohumlarını içerebilebilecek bir formül oluşturuyor. İnsanlık yalnızca yeni bir yüzyıla, yeni bir binyıla değil, aynı zamanda belki de tarihte yeni bir evreye doğru yol alıyor. Ancak geçmiş konusundaki bir görünüm günümüzün anlaşılması bunun ne tür bir evre olabileceğini gösterecektir. Dünya toplumunun insancıllaşmaya gereksinimi var ve toplumsal gelişim yöntemlerinin geliştirilmesi gerek. Daha sonraki trajedilere karşın, Ekim Sosyalist Devrimi bu yönde seçkin bir atılımdı ve insanlığın ilerlemesine güçlü bir ivme sağladı. Bu bana, Büyük Ekim Devrimi'nin davasını destekleyenlerle marksist olmayanlar arasında açık ve dürüst bir tartışmayı sürdürmek için yeterli bir neden olarak görünüyor.

Profesör Nikolai ROMANOVSKİ
Bilim (tarih) doktoru

---

(16) *R.C.Tucker,* **Stalin as Revolutionary, 1879-1929. A Study in History and Personality,** *New York, 1974.*

PARTİLİ GAZETECİNİN SORUMLULUĞU

1988'de Hollanda dilinde çıkan haftalık **Rode Vaan** *(Kızıl Bayrak) yönetiminde bir değişiklik oldu. Bu olay Belçika burjuva yığınsal iletişim araçlarının ilgisini, günümüzün enformasyon patlaması koşullarında komünist basının nasıl bir rol oynayabileceği ve onun, parti aygıtı ile ilişkilerini nasıl biçimlendirdiği sorununa yöneltti.* **WMR,** *şu anda* **Rode Vaan**'*ın sorumluluğunu üstlenmiş bulunan Miel Dullaert'e bu konuya ilişkin görüşlerini sordu.*

Miel DULLAERT
Belçika Komünistler Birliği
Genel Konsey Üyesi,
Haftalık **Rode Vaan** *politik yönetmeni*

Milyonlarca bireyi doğrudan etkileyen yığınsal iletişim araçlarının egemen olduğu bir toplumda yaşıyoruz. Yalnızca Belçika'daki "büyük basın"ı, radyo ve televizyonu kasdetmiyorum. Avrupa'da yoğun trafiği olan bir sokağın başındayız. Belçika, aynı zamanda Batı Alman, Fransız, Hollanda, İngiliz ve Lüksemburg yığınsal iletişim araçlarının etkisini de duyumsuyor.

Az sayıda dağıtımı ve kısıtlı kaynaklarıyla **Rode Vaan**'ın varlık nedenini sorabilirsiniz. Yanıtımız; düzinelerce gazete ve derginin, belirli değişikliklerle sağda, merkez-

de, merkez solda, v.b., yer alanların düşüncelerini yeniden ve yeniden sundukları bir toplumda, komünist bir haftalık yayın organının bizzat var olmasının bile *politik bakımdan* önemli olduğudur. Biz elbette zayıfız ve herkese ulaşamayız. Dolayısıyla, önümüze *sınırlı fakat, gerçekçi* görevler koymak zorundayız. Haftalık yayın organımızı en başta parti ve sendika aktivistleri için, çevreci hareketlerin, mahalle komitelerinin, vb., üyeleri için çıkarıyoruz.

Günümüzün radyo ve televizyon patlaması içinde ilginç bir eğilim ortaya çıktı: Genel olarak günlük gazetelerin dağıtımı geriler ya da yerinde sayarken, haftalık yayınlar kendileri açısından iyi durumda görünüyorlar. Genellikle, okur bir gazeteyi alırken, ana haberleri radyodan ya da televizyondan çoktan sağlamış bulunuyor. Dolayısıyla, olaylardan çok başlıkların ardındaki ayrıntıları, bunların anlamını ve olası sonuçlarını arıyor. Haftalık yayın ise bu enformasyonu sağlamak için var.

Yalnızca enformasyon *sağlamaya* değil, aynı zamanda bunları *yorumlamaya* ve güncel iç ve uluslararası olaylar üstüne *dosyalarımızı* okura sunmaya da çalışıyoruz. Bu şekilde bizim işlevlerimiz komünistlerin, Fransız dilinde çıkan **Drapue Rouge**'u gibi günlük gazetelerden farklılaşıyor. Bizim başlıca ilgi noktamız öteki yığınsal iletişim araçları tarafından aktarılmış olan olayları çözümlemek ve tartışmak, bunu *marksist* bir ruhla yapmaktır.

Çevremizdeki enformasyon denizinde böylesi bir haftalık yayın organının varlığının önemini vurgularken, tek başına bununla yetindiğimiz izlenimi yaratmak istemem. Doğal olarak, *olanaklı olduğunca çok sayıda insanın* bizim yorumlarımız ve değerlendirmelerimizle tanışmasına çalışmalıyız. Önümüzdeki bir kaç yıl içinde dağıtımımızı önemli oranda arttırmayı planlıyoruz. Bu yeni okur arayışı, komünist ve sempatizan okurlarımızın desteğiyle sürdürülen varlığını koruma uğrundaki gündelik savaşımın her zaman bir parçası olmuştur. Öğrendiğimiz en önemli ders, dağıtımı arttırmak bir yana, korumak için bile atak durumda olmak zorunluluğudur.

Doğal olarak, haftalık yayın organımız aynı zamanda izleyiciye çekici gelmeli ve sunuş tekniklerini sürekli iyileştirmelidir. Bu nedenle **Rode Vaan** bu yıl formatını değiştirdi. Bundan önce -Ekim 1988'de, Alost'ta yapılan komünist basın festivalinde- potansiyel okurların ne düşündüklerini öğrenmek için bir deneme sayısı dağıttık. Tepki olumluydu.

Renk ve makyaj değişmiş olmakla birlikte, politik yönümüz korunmuştur. Okurlarımıza, **Rode Vaan**'ın Komünist parti tarafından yayınlanan komünist bir haftalık yayın organı olduğunu içtenlikle söylemeye devam ediyoruz. Fakat bu onu, diğer ilerici görüşlere daha az açık bir duruma sokmuyor. Komünist olmayanlara düzenli olarak yer ayırma politikamızı sürdüreceğiz. Okurlarımızın, her sayıda bir komünist ile başka bir işçi ve demokratik hareket akımının bir aktivisti arasında bir diyalog bulmasını istiyoruz. Ayrıca, şu sıralarda "marksizm nedir" ya da "kim marksist sayılabilir" gibi sorular tartışılıyor ve biz de bu tartışmalardan uzak durmuyoruz.

Rode Vaan Komünist Parti resmi organından beklenen katı çerçeveye uymaya çalışmıyor. Makalelerimizin hangi bakış açısını dile getirdiğini ve şu ya da bu gazetecinin kimin adına yazdığını sorabilirsiniz. İlk olarak, toplumsal çevremiz artık öylesine zengin gelişmeler ve yeni fenomenler içindeki, parti yönetiminin her özgül olaya ilişkin resmi bir konum dile getirmesini açıkçası bekleyemezsiniz. Bu demektir ki, komünist gazeteci olguları, doğru biçimde, marksist inançların ve parti tarafından ortaya konulan komünist politikanın genel ilkelerinin yol göstericiliğinde yorumlayabilmelidir. Doğal olarak, kişisel sorumluluk duygusuna da sahip olmalı, komünist haftalık yayın organına yazdığını ve sonuçta, okurların partinin genel konumunu onun yazdıklarından izleyebileceklerini akılda tutmalıdır. Böylece, karmaşık bir konuda bir makale planlarken, yazı kurulunda görüş alışverişinde bulunuyor ve yazımızı, çalışma arkadaşları arasındaki tartışmanın sonuçları üzerinde temellendirmeye çalışıyoruz.

Gazetemiz ve parti yönetimi arasında var olan ilişkiye gelince, haftalık yayın organının politik yönetmeninin *kişisel konumunun*, parti organlarıyla organik bağlarının ve çeşitli makaleler hazırlanırken Merkez Komitesi bürosundaki yoldaşlarına düzenli olarak danışmasının büyük önem taşıdığını deneyim gösteriyor. Benim için sorunları yalnız yönetimle değil, tabandaki sıradan üyelerle tartışmak da aynı ölçüde önemlidir. Onların ne düşündüğünü ve tartıştığını bilmek zorundayım. *Merkez Komitesi'nin resmi organı olmayan haftalık yayınımızın partinin yaşadığı düşünceleri tam olarak yansıtmasının tek yolu budur.*

Rode Vaan'ın deneyimi bizi şuna inandırmaktadır ki, bugün bir komünist gazetenin yapıcı bir rol oynaması büyük ölçüde, komünistler ile diğer ilerici güçlerin temsilcileri arasında dinamik bir diyalog yürütme tarzına ve bu gazetenin, onlara ne denli açık olduğuna bağlıdır. Bu ise, okurlara politik ve örgütsel konular ile politik eğitim çalışmasıyla ilgili parti içi sorunlara ilişkin olarak da bilgi sahibi olma şansı tanımak gerektiği anlamına gelir. Komünist Partinin halkın ilgilendiği tüm konulara tepki gösterebildiğini cesurca ortaya koymak özellikle önemlidir. Fakat bizim, burjuva basının trampetlerine uyarak yürümeye hiç niyetimiz yok. Örneğin, büyük gazeteler 1988'de, haftalık yayın organımızın yönetimindeki değişiklik konusunda bol bol yazmanın tadını çıkardılar. Biz bu şova katılmayı reddettik.

Biz **Rode Vaan**'ı, Komünist Parti tarafından finanse edilen, bir tür özerk sol haftalık yayın organına dönüştürme düşüncesini reddettik. Kimileri bunun, partiyi aygıttan bağımsız bir özgür basın organına sahip olma fırsatından yoksun bıraktığı suçlamasında bulunuyor, hatta partinin açıklık ve özeleştiriye karşı çıktığı söyleniyor. Buna nasıl karşılık vermeliyiz? Komünistlerin sesinin "büyük basın"ın tüm izleyicilerine ulaşamayacağının bilincinde olarak, sözlerden çok eylemlerle karşılık vermek istiyoruz. Parti basın organı statüsü ile, öteki ilerici güçlerle açık bir diyalog yürütme yeteneği arasında hiçbir çelişki olmadığını kanıtlamak istiyoruz.

*Parti aygıtı ile ilişkiler*imizde, üst düzeydeki yoldaşlardan makaleler konusunda

herhangi bir onay alma diye bir sorun asla yoktur. Komünist bir gazeteci bağımsız çalışır, fakat onun parti yönetimiyle ilişki içinde olması da doğaldır. Tabii yazı kurulu ile aygıt arasında belirli bir derece gerilim olması hem kaçınılmaz, hem de normaldir. Aşırı sulh ve sükun varsa, ya Merkez Komitesiyle tüm bağlantı yitirilmiştir ya da gazete, yönetimin resmi sözcüsü durumuna gelmiştir. Bu nedenle, böylesi gerilimleri haftalık yayın organının *sağlık* belirtisi sayıyorum.

Eğer partinin yönetici organlarıyla bağları çok sıkı oluyorsa, yazı kurulu üyelerinin yukarıdakilerin gözüne girme çabası gerçek bir tehlike durumuna gelir. Sonuçta, gazete kısırlaşıp yığınların ve sıradan komünistlerin gerçek kaygılarından uzaklaşabilir. Fakat bu tehlikenin önlenebileceğine eminim: Birincisi, istenen konular yelpazesini genişleterek, *partinin henüz kesin konum formüle etmediği konuları ortaya atıp, bu şekilde karar alma sürecini etkileyerek;* ikincisi, tartışmayı sürekli teşvik ederek, hatta bazen onu -elbette usdışı bir ölçüde değil- tahrik edip, daha keskinleştirerek; üçüncüsü her konunun tartışılmasında *olgulardan* yola çıkarak.

Bir parti gazetesinin başına gelebilecek en feci yazgı, kutsal metinlerden alıntılar yapan ortaçağ teologlarına benzemeye başlamasıdır. Fakat ideolojik ve politik kimliğini yitirmesi de aynı derecede tehlikelidir. Dolayısıyla, *komünist sorumluluk duygusunu yaratıcı özgürlük ile birleştirme* sorunu evrensel çözümleri olmayan, sonsuz bir sorundur. Her bir özgül durumu çözmenin en iyi yolunu birlikte aramak zorundayız. Benim ve yoldaşlarımın çalışması zor olmakla birlikte, aynı zamanda çekici ve ödüllendiricidir.